

EMR-İ Bİ'L-MA'RÛF NEHY-İ ANİ'L-MÛNKER

MUHAMME D ZAKİR ÇETİN

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

İÇİNDEKİLER

EMR-İ Bİ'L-MA'RÛF VE NEHY-İ ANİ'L-MÛNKER.....	4
Giriş.....	4
Emr-İ Bİ'L-Ma'rûf ve Nehy-i Anî'l-Mûnkere Dair Ayet-İ Kerîmeler	7
Emr-İ Bİ'L-Ma'rûf ve Nehy-i Anî'l-Mûnkere Dâir Hadîs-İ Şerifler	15
Emr-İ Bİ'L-Ma'rûf ve Nehy-i Anî'l-Mûnkere Dâir Ashâb-ı Kirâm Ve Âlimlerin Sözleri.....	39
Cihâd İki Kısımdır:.....	43
Kurtubi Tefsiri'nden Al-i İmran SURESİNİN 21, 22. AyetleriNe Dâir Birkaç İzah.....	66
Birinci İzah:	66
İkinci İzah:.....	69
Üçüncü İzah:.....	71
Dördüncü İzah:.....	72
Risâle-i Nûr'un Emr-i Bİ'L-Ma'rûf, Nehy-i Anî'l-Mûnker Beyânı	74
1. Başta İmân Olarak İşe Temelden Başlamak	76
2. Hakikatleri Akıl ve Kalbin Kabûl Edeceği Ölçüyle Açıklamak	80
3. Tebliğin Tesirli Olabilmesi İçin Söylediklerimizi Yaşamak.....	87
4. İhlas Düsturlarına Riayet Etmek.....	95
5. Nasihatte Bulunduğumuz Kişilere Muhabbet Beslemek.....	103
6. Annenin Evlâdına Gösterdiği Şefkatle Muâmele Etmek	107
7. Kabûl Ettirmeyi Allah'tan Bilmek	115
8. “Allah Kabûl Ettirir” Azim ve İnancıyla Tebliğ Etmek	120
9. Nasihatten Vazgeçmemek	125
10. Nefis ve Vicdana Müessir Olacak Şekilde Tebliğ Yapmak	133
İmân İnsanı İnsan Eder	133

İmân, Dünya ve Âhiret Saadetini Kazandırır	134
Tebliğin Manevî Cihette Müessir Olması	135
11. Özünde İspat ve İknâ Olan Bir Tebliğ	143
1- RİSÂLE-İ NÛR, KUR'ÂN'IN HAKİKATLERİNİ İNSANLARIN BÜTÜN TABAKALARINA DERS VEREN BİR TEFSİRDİR	148
Misal Getirerek Anlatma	153
2- Gayr-ı Meşrû Lezzetler İçindeki Elemleri Göstermek	160
3- Netice Olarak	165
12. Müsbet Hareket Etmek	167
13. Nezâket ve Hilim Düsturuna Uymak	170
İslâmiyet'te Hilâfet ve İmâmet	185
Bir İmam Seçme Mecburiyeti	187
a) Kitap	189
b) Sünnet	192
c) İcma'	194
d) Kıyas	194
Kâinatta Devam Eden Fitrî Kanunlar da İnsanların Bir İdareciyi Seçmelerini Emreder	195
İmama İtâat Şarttır	196
İmam Nasıl Seçilir?	209
Kaynakça	225

EMR-İ BÎ'L-MA'RÛF VE NEHY-İ ANÎ'L-MÛNKER

Ma'ruf; Cenâb-ı Hakk'ın râzı olduğu sözler ve fiillere, münker de râzı olmadıklarına denilir.¹ Yani ma'ruf, Cenâb-ı Hakk'ın emir buyurduğu farz, vacip ve nafile olan ibâdetlerdir. Münker ise Cenâb-ı Hakk'ın yasak buyurduğu ve dinimizin kabûl etmediği bütün sözler ve fiillerdir.

GİRİŞ

Kitaplara ancak Allah'a hamd ile başlanır. İkrâmı ve cömertliği vasıtasıyla nimetler veren Cenâb-ı Hakk'a mahlukatın tesbihatı adedince hamd ü senalar olsun. Nihayetsiz salât ve selâm, peygamberlerin Efendisi, Allah'ın Rasûlü ve kulu Muhammed (asm)'e, onun tertemiz âline ve ashâbına olsun.

Ma'ruf; Cenâb-ı Hakk'ın râzı olduğu sözler ve fiillere, münker de râzı olmadıklarına denir.² Yani ma'ruf, Cenâb-ı Hakk'ın emir buyurduğu farz, vacip ve nafileler gibi 'şeriatın kabûl edip aklın da güzel

¹ Cürcani, Tarifat, s. 23.

² A.g.e., s. 23.

gördüğü fiiller ve amellerdir. Ve münkerin zıddıdır. Münker de akıl ve şeriatın kabûl etmediği fiil ve amellerdir.’³

Emr-i bi’l-ma’ruf ve nehy-i ani’l-münker (iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak) dinin en mühim temeli ve en önemli dayanağıdır. Cenâb-ı Hak bütün peygamberlerini, bu mühim meseleyi ifa etmek için göndermiştir. Eğer bu geniş vazifenin kapsamı daraltılır ve onu öğrenmek ve onunla amel etmek ihmal edilirse peygamberlik vazifesi kesintiye uğrar, diyanet de çöker, yok olur. Başboşluk hâkim olur. Cehâlet ve dalâlet her tarafı istila eder. Anarşilik ve bozgunculuk her tarafa sirayet eder. Toplumdaki parçalanmalar parçalanmalar alabildiğine çoğalır. Şehirler harap ve kullar helâk olur. Fakat helâk olduklarını ancak kıyâmet gününde anlarlar. Artık olmasından korktuğumuz şey (maalesef) olmuştur!

O vakit ancak bize, **إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ** “Muhakkak ki biz, Al-

lah’a âidiz ve muhakkak ki biz, ancak O’na dönücüleriz!” demek düşer. Zira İslâmiyet’in sağlam bir temeli hükmünde olan iyiliği emretmek, kötülüklerden alıkoymak vazifesini öğrenip onunla amel etmek yerle bir olmuştur. Ve onun hakikati ve yaşanması tamamen kaybolmuştur. Halka yağcılık yapmak kalpleri istila etmiş, Yaratıcı’nın rızasını düşünmek o kalplerden silinmiştir. İnsanların çoğu hayvanların meralara salıverilmesi gibi nefsanî şehvet ve arzularının

³ Fîruz Abadî, Kamus-u Okyanus, C 2, s. 809.

peşinde koşar hâle gelmişlerdir. Yeryüzünde, Allah için hiçbir kınayıcının kınamasından perva etmeyecek doğru Mü'minler pek azalmıştır. Böyle bir zamanda kim bu boşluğu doldurarak gediği kapatmaya çalışır ve yıkıma uğramış bu sünneti ihyâ eder ve onu yenilemek gayesiyle emir ve nehiy vazifesini anlatmayı üzerine alır, onu îfa ve tatbik etme sorumluluğuyla hareket ederse îmânın gereğini yerine getirmiş olur. O ağır yükü omuzuna alarak, o vazife için kolları sıvayıp gayretten geri kalmazsa, zamanla ölüme giden bir sünneti ihyâ ettiği için bütün insanların arasından seçilmiş bir kul olur. O insan, Cenâb-ı Hakk'a yakınlık noktasında öyle bir mertebeye çıkar ki başkalarının dereceleri ona nispeten çok aşağıda kalır.

Evet, emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münkerin farz olması bütün ümmetin icma'ı ile kabûl edildiği gibi; ayetler, hadisler, akl-ı selim sahibi âlimler ve Selef-i Sâlih'in'den gelen eserlerle de bu farziyet aynen kabûl edilmiştir.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“İçinizden insanları hayra çağıracak, iyiliği emredecek, kötülükten alıkoyacak bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.”⁴

Bu ayette emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münkerin farz olduğu bildirilmektedir. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın ‘وَلْتَكُنْ’ ‘bulunsun’ sözü bir emirdir. Emrin zâhiri farziyet ifade eder. Aynı zamanda ayette, Müslümanların kurtuluşlarının emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yapmalarına bağlı bulunduğu ciheti de beyân edilmiştir. Çünkü Cenâb-ı Hak, “İşte ancak onlar (başkası değil) kurtuluşa erenlerdir.” buyurarak “ancak” kelimesiyle hasr yapmıştır. Aynı zamanda bu ayette emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münkerin farz-ı ayn değil, farz-ı kifâye olduğu ciheti de beyân edilmiş ve bir cemaatin bu vazifeyi yapması hâlinde o cemaatin diğer fertlerinin üzerinden bu mesuliyetin kalktığı da açıklanmıştır. Çünkü Cenâb-ı Hak ayette, hepiniz insanları hayra çağırarlardan olunuz, dememiştir.

⁴ Âl-i İmrân Suresi, 104. ayet.

tir. “İçinizden bir topluluk insanları hayra çağıranlardan olsun.” demiştir.

O hâlde bir fert veya bir cemaat bu vazifeyi yerine getirirse, cemiyetin diğer fertlerinden sorumluluk düşer. Cenâb-ı Hak; kurtuluşu, bu vazifeyi bilfiil yapanlara tahsis etmiştir. Eğer vazifeliler bu emri bi'l-ma'rûf görevini yerine getirmekte yeterli değillerse bu vazifeyi yapmak herkes için farz-ı ayn olur. O hâlde eğer bütün halk bu vazifeyi yapmayıp ihmal ederse, gelen tehlike bütün cemiyeti kasıp kavuracaktır. Hele imkânı olup da bu vazifeyi ihmâl edenler, şeksiz şüphesiz gelecek olan felâkete mâruz kalacaklardır.

لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ
الَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ

“(Ancak, onların) hepsi bir değildir. Ehl-i kitaptan (istikamet üzere) doğru olan bir topluluk vardır ki gece saatlerinde Allah’ın âyetlerini okurlar ve onlar (namaz kılarak) secde ederler.”⁵

Bu âyet-i kerîme, ehl-i kitaptan İslâm’a giren Abdullah bin Selâm (ra) ve arkadaşları hakkında nâzil olmuştur.⁶

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ

⁵ Al-i İmran Suresi, 113. âyet.

⁶ İbn-i Kesîr, Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim, C 2, s. 105; İbn-i Kesîr, C 1, s. 312.

“Allah’a ve âhiret gününe îmân ederler; hem iyiliği emreder, kötülükten men’ ederler ve hayırlı işlerde birbirleriyle yarışır. Böylece işte onlar sâlihlerdendir.”⁷

Dikkat edilirse, Cenâb-ı Hak, bu ayet-i celîlede sadece Allah’a ve âhiret gününe îmân etmekten ötürü onların salih olduklarına şahitlik yapmamış, aksine bu îmâna “iyiliği emretmek ve kötülüklerden vazgeçirmek” hususunu da eklemiştir. Bundan dolayı ancak bu üç özelliği birlikte taşıyana salih kimseler demektir.

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ

“Mü’min erkekler ve mü’min kadınlar ise birbirlerinin dost (ve yardımcı)larıdır. İyiliği emreder, kötülükten yasaklarlar, namazı hakıyla edâ ederler, zekâtı verirler. Allah’a ve Rasûlüne itâat ederler.”⁸

Bu ayette Cenâb-ı Hak, mü’minleri, “İyiliği emrederler, kötülükten alıkoyarlar.” diye vasıflandırarak tanıtmaktadır. Bu bakımdan bu vasfa sahip olmayan kimse, bu ayette anlatılan “mü’minler” topluluğunun dışında kalır.

⁷ Al-i İmran Suresi, 114. ayet.

⁸ Tevbe Suresi, 71. ayet.

لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَآئِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ
مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ

كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

“İsrâiloğullarından inkâr edenler, Dâvûd’un ve Meryemoğlu Îsâ’nın diliyle lâ’net edildiler. Bu (lâ’net, onların) isyân etmeleri ve haddi aşılıyor olmaları yüzündendir. O kötülükten birbirlerini men’ etmezlerdi. Yapmakta oldukları şey hakikaten ne kötü idi!”⁹

Bu hükümde son derece büyük bir şiddet gösterilmiştir. Zira Cenâb-ı Hak, kötülükleri önlemeyi terk ettiklerinden dolayı onların lâneti hak ettiklerini beyân buyurmaktadır.

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ
الْمُنْكَرِ

“Siz insanlar için meydana çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarsınız.”¹⁰

Bu ayeti celîle, iyiliği emretmek ile kötülüğü önlemenin faziletine işaret eder; zira Cenâb-ı Hak, Müslümanların bu vazifeyi yaptıkları için, en hayırlı topluluk olduklarını beyân buyurmaktadır.

⁹ Mâide Suresi, 78-79. ayetler.

¹⁰ Âl-i İmrân Suresi, 110. ayet.

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَتَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا
الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

“Artık ne zaman ki (onlar) kendilerine yapılan nasihatleri unuttular, (biz de) kötülükten yasaklayanları kurtardık; zulmedenleri de isyan etmekte olduklarından dolayı şiddetli bir azâb ile yakaladık!”¹¹

Cenâb-ı Hak, Onların kötülüğü önlemelerinden dolayı “kurtuluş”tan istifade ettiklerini beyân buyurmaktadır ve bu ilâhî beyân, kötülüğü önlemenin farz olduğunu da göstermektedir.

الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا
بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ

“Onlar ki; kendilerine yeryüzünde imkân (iktidar) verdiğimiz takdirde (gafilete dalmazlar ve) namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler ve kötülükten men’ ederler. (Bütün) işlerin sonu ise Allah’a âiddir.”¹²

Cenâb-ı Hak, bu ayet-i celîlede, mü’minlerin ve salihlerin namaz kılmak ve zekât vermek özelliklerini ifade ederken bu ikisiyle beraber “iyiliği emretmek” ve “kötülüğü yasaklamak” özelliklerini de beyân eder.

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

¹¹ A'raf Suresi, 165. ayet.

¹² Hac Suresi, 41. ayet.

“Hem iyilik ve takvâ üzerine yardımlaşın, günâh ve düşmanlık üzerine ise yardımlaşmayın.”¹³

Bu ayetteki emir kesin bir emirdir. Yardımlaşmanın mânâsı “yardımlaşmayı teşvik ediniz, hayır ve hasenat yollarını kolaylaştırınız, şerrin yollarını kapatınız ve düşmanlık yollarını ise imkânınız nispetinde kapatmaya çalışınız.” demektir.

لَوْلَا يُنْهِيهِمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَجْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَآكِلِهِمُ السُّحْتَ
لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ

“(İçlerindeki) dindar insanların ve âlimlerin, onları, günâh (söz) söylemelerinden ve haram yemelerinden men’ etmeleri gerekmez miydi? İşleye geldikleri şey gerçekten ne kötüdür!”¹⁴

Cenâb-ı Hak, bu ayet-i kerîmede de onların fenalıkları terk ettirmeleriyle günâha girdiklerini açıklar.

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ فِي
الْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّنْ أَنْجَيْنَا مِنْهُمْ

“Hâlbuki sizden önceki (helâk ettiğimiz) nesiller içinde, yeryüzünde fesad çıkarmaktan (insanları) men’ eden fazîletli kimseler bulunmalı

¹³ Mâide Suresi, 2. ayet.

¹⁴ Mâide Suresi, 63. ayet.

değil miydi? Onlardan, kurtardığımız pek az kimse müstesnâ (zira içlerinde fazîletli insanlar yoktu).”¹⁵

Cenâb-ı Hak, bu ayetinde bozgunculuğu yasaklayan az bir grup haric, onların hepsini helâk ettiğini bildirmektedir.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ
أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ

“Ey îmân edenler! Adâleti titizlikle ayakta tutan (hâkim)ler, Allah için şâhidlik eden kimseler olun! (Bu tavrınız) velev kendiniz veya ana-baba ve akrabâlar(ınız) aleyhine olsun!”¹⁶

Bu ayet böylece anne, baba ve akrabaya iyilik etmeyi ve şahitlik yapmayı emretmektedir. Zira onlara karşı adaletli olmak onlara yapılan en büyük iyiliktir.

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ جَوَابِهِمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ
إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ
نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

“Onların fısıldaşmalarının çoğunda hayır yoktur, ancak bir sadaka vermeyi veya bir iyilik yapmayı veya insanların arasını düzeltmeyi emreden(lerin fısıldaşmaları) müstesnâdır. Artık kim Allah’ın

¹⁵ Hûd Suresi, 116. ayet.

¹⁶ Nisa Suresi, 135. ayet.

rızâsını arayarak böyle yaparsa, bunun üzerine ileride ona büyük bir mükâfât vereceğiz.”¹⁷

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ
إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ

“Eğer mü’minlerden iki tâife birbirleriyle vuruşurlarsa, hemen aralarını düzeltin! Artık onlardan biri (aralarında hüküm verdikten sonra yine de) ötekine haksızca zulmederse, o takdirde Allah’ın emrine dönünceye kadar, o saldıran (taraf)la savaşın!”¹⁸

Çarpışanların arasını düzeltmek, zulmü yasaklamak ve onları Cenâb-ı Hak’ın emirlerine itaate döndürmek demektir. Eğer bir taraf bunu kabûl etmezse, Cenâb-ı Hak onunla çarpışmayı emretmiştir: “O takdirde Allah’ın emrine dönünceye kadar, o saldıran (taraf)la savaşın.” Bunun mânâsı, kötülüğü önlemek ve yasaklamaktır.

¹⁷ Nisa Suresi, 114. ayet.

¹⁸ Hucurât Suresi, 9. ayet.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا عَظَمْتَ أُمَّتِي الدِّينَارَ
وَالدِّرْهَمَ نَزَعَ مِنْهَا هَيْبَةُ الْإِسْلَامِ وَإِذَا تَرَكُوا الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ
وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ حُرِمُوا بَرَكَاتِ الْوَحْيِ

“Ümmetim altın ve gümüşe fazla değer verdikleri zaman, onlardan îmânın heybeti kalkar. Emr-i ma'rûf, nehy-i münkeri terk ettikleri zaman vahyin bereketinden mahrum olurlar.”¹⁹

Bu hadise Fudayl Bin İyad, “Kur’ân’ı hakkıyla anlamaktan mahrum olurlar.” manasını vermiştir. Zira Cenâb-ı Hak, Kur’ân’ı anlamak için günâhlardan vazgeçip kendisine yönelmeyi şart koşmuştur. Ayet-i kerîmede de şöyle buyurulmuştur:

وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَنْ يُنِيبُ

“Fakat (O’na) yönelen kimseden başkası (ayetlerden) ibret almaz.”²⁰

Gözün nûru îmân nûru ile aydınlanırsa Kur’ân ayetlerinden ders aldığı gibi yeryüzü bahçesinin her türlü süslü çiçek ve meyvelerinden delil ve burhanları toplayarak insanın kalbinde ve aklında îmân balını oluşturur. Küfür ve günâhlar ise bütün bunlara perde olur ve istifadeyi engeller.

¹⁹ İmam Gazali, İhyâu Ulûmi'd-Dîn, C 3, s.126.

²⁰ Mü'min Suresi,13. ayet.

Hazret-i Ebû Bekir (ra) okuduğu bir hutbede şöyle der:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ

“Ey îmân edenler! Siz kendinize bakın! Hidâyete erdiğiniz takdirde, dalâlete düşenler size zarar vermez.”²¹

Ey insanlar! Siz şu ayeti okuyor ve manasının aksine yorumluyorsunuz. Oysa ben Hazret-i Peygamber (asm)’den bizzat şunları dinledim:

وَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: مَا مِنْ قَوْمٍ عَمِلُوا بِالْمَعَاصِي وَفِيهِمْ مَنْ يَقْدِرُ أَنْ يُنْكَرَ عَلَيْهِمْ فَلَمْ يَفْعَلْ إِلَّا يُوشِكُ أَنْ يُعَمَّهُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ

“Günâh işleyen bir kavmin içinde o günâhlara engel olabilecek güç ve kuvvet sahibi bir kimse varsa ve o günâhlara engel olmazsa, Cenâb-ı Hak’ın katından hepsini kuşatacak bir azabın gelmesi pek yakın olur.”²²

Yukarıdaki ayetin tefsiri sorulduğunda, Hazret-i Peygamber (asm) şöyle buyurmuştur:

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: يَا أَبَا ثَعْلَبَةَ مَرٌّ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ فَإِذَا رَأَيْتَ شُحًّا مُطَاعًا وَهَوًى مُتَّبَعًا وَدُنْيَا مُؤَثَّرَةً

²¹ Maide Suresi, 105. ayet.

²² İmam Gazali, İhyâu Ulûmi'd-Dîn, C 7, s. 7.

وَعِجَابَ كُلِّ ذِي رَأْيٍ بِرَأْيِهِ فَعَلَيْكَ بِنَفْسِكَ وَدَعْ عَنْكَ الْعَوَامَّ إِنَّ
مِنْ وَرَائِكُمْ فِتْنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ لِلْمُتَمَسِّكِ فِيهَا بِمِثْلِ الَّذِي أَنْتُمْ
عَلَيْهِ أَجْرُ خَمْسِينَ مِنْكُمْ

“Ya Eba Sa’lebe iyilikleri emret, kötülükten vazgeçir. Ne zaman ki aşırı derecede cimrilik hâkim olur, nefislerin arzusu peşinden gidilir, dünya âhîret üzerine tercih edilir ve herkes kendi görüşünü beğenir, kimse kimseyi dinlemez bir hâlde görürsen o zaman avâm-ı halkı terk et ve kendine bak. Gecenin zulûmatlı karanlığı gibi fitneler olacaktır. O zamanlarda, sizin yaşadığınız gibi yaşayan için bugün aldığınız mükâfatın elli katı sevap vardır.”

Ashâb-ı Kirâm, acaba o zamanın insanlarına göre mi elli kat fazla sevap alırlar diye bir açıklama istedilerse de Rasûl-ü Ekrem (asm), “Hayır, (bizzat) sizden elli kat fazla alır. Çünkü siz iyilik yaparken yardımcı bulursunuz fakat onlar yardımcı bulamazlar.” buyurmuştur.²³

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ
يَقُولُ لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ قَبْلَ أَنْ تَدْعُوا فَلَا
يُسْتَجَابُ لَكُمْ

Yine Hazret-i Peygamber (asm) şöyle buyurmuştur:

²³ İmam Gazalî, İhyâü Ulûmi'd-Dîn, C 7, s. 7.

Ey insanlar! Cenâb-ı Hak buyurur ki; “Dua edip de dualarınız reddilmeden önce iyiliği emredip kötülükten vazgeçirmeye çalışınız.”²⁴

قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا أَعْمَالُ الْبِرِّ عِنْدَ الْجِهَادِ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا كَنْفَتَةٌ فِي بَحْرِ الْجَنَّةِ وَمَا جَمِيعُ أَعْمَالِ الْبِرِّ وَالْجِهَادِ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفَتَةٌ فِي بَحْرِ
الْجَنَّةِ

Hazret-i Peygamber (asm) şöyle buyurmuştur:

“Salih ameller, Allah yolundaki cihâda nispetle ancak büyük dalgalı bir denize üflemek kadardır, (pek kıymet ifade etmez.) Ve yine bütün iyi ve salih amellerle birlikte Allah yolundaki cihâd, iyiliği emredip kötülükten vazgeçirmenin yanında büyük dalgalı bir denize üflemek kadardır, (pek kıymet ifade etmez.)”²⁵

قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَيَسْأَلُ الْعَبْدَ مَا
مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَ الْمُنْكَرَ أَنْ تُنْكِرَهُ، فَإِذَا لَقِيَ اللَّهُ الْعَبْدَ حُجَّتُهُ قَالَ
رَبِّ وَثَقْتُ بِكَ وَفَرَّقْتُ مِنَ النَّاسِ

Peygamber Efendimiz (asm) şöyle buyurmuştur:

²⁴ İmam Gazali, C 7, s. 7.

²⁵ İmam Gazali, İhyâu Ulûmi'd-Dîn, C 7, s. 8.

Muhakkak ki Cenâb-ı Hak kuluna, “Sen bir fenalığı gördüğünde ona engel olmaktan seni meneden nedir?” diye soracaktır! Cenâb-ı Hak, eğer o kuluna (mazeretine ve samimiyetine binâen) kendisini kurtaracak delilini telkin ederse (öğretirse) kul şöyle der: “Ya Rabbî! (Mazeretim vardı) Sana güvendim ve insanları terk ettim.” (Bunun için o fenalığa engel olamadım) diyecektir.²⁶

Bu hadisten anlaşılıyor ki, Cenâb-ı Hak mazeret sahibi olmayanlara kendilerini müdafaa için herhangi bir telkinatta bulunmuyor.

قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ عَلَى الطُّرُقَاتِ
قَالُوا مَا لَنَا بُدٌّ إِمَّا هِيَ مَجَالِسُنَا نَتَحَدَّثُ فِيهَا قَالَ فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلَّا ذَلِكَ
فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهَا قَالُوا وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ قَالَ غَضُّ الْبَصَرِ
وَكَفُّ الْأَذَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ

Hazret-i Peygamber (asm),

- Sakın yolların üzerinde oturmayınız, buyurdu. Sahabiler,
- Biz oralarda oturmak mecburiyetindeyiz. Çünkü yol kenarlarında toplanıp (meselelerimizi) konuşuyoruz, dediler. Rasûl-ü Ekrem (asm),
- Siz oraları terk etmediğiniz takdirde yolun hakkını veriniz, buyurdu. Sahabiler,
- Yolun hakkı nedir? dediler. O (asm) da

²⁶ A.g.e., s. 8.

- Haram bakıştan gözü korumak, geçenlere eziyet vermemek, selâmların karşılığını vermek, iyiliği emredip kötülüğe engel olmaktır, diye buyurdu.”²⁷

قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَلَامُ ابْنِ آدَمَ كُلُّهُ عَلَيْهِ لَا لَهُ إِلَّا
أَمْرًا بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهْيًا عَنْ مُنْكَرٍ أَوْ ذِكْرًا لِلَّهِ تَعَالَى

Hazret-i Peygamber (asm) şöyle buyurmuştur:

“Âdemoğlunun iyiliği emretmesi, günâhlara engel olması ve Cenâb-ı Hak’a zikretmesinden (ibâdet yapmasından) başka bütün konuştukları aleyhinedir (ve onlardan mesuldür!)”²⁸

قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ الْخَاصَّةَ بِذُنُوبِ
الْعَامَّةِ حَتَّى يُرَى الْمُنْكَرُ بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ وَهُمْ قَادِرُونَ عَلَى أَنْ يَنْكَرُوهُ
فَلَا يَنْكَرُونَهُ

Hazret-i Peygamber (asm) şöyle buyurmuştur:

“Cenâb-ı Hak, avâm-ı halkın günâhlarından dolayı toplumun ileri gelenlerine azab vermez. Meğerki toplumun arasında günâhlar açığa çıkmış olsun ve toplumun ileri gelenleri de o günâhlara güçleri yettiği hâlde engel olmamış olsun! (O vakit azab hepsine gelir.)”²⁹

²⁷ İmam Gazali, İhyâu Ulûmi'd-Dîn, C 7, s. 8.

²⁸ İmam Gazali, İhyâu Ulûmi'd-Dîn, C 7, s. 8.

²⁹ A.g.e., s. 8.

وَرَوَى أَبُو أُمَامَةَ الْبَاهِلِيُّ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا طَعَى نِسَاؤُكُمْ وَفَسَقَ شُبَّانُكُمْ وَتَرَكْتُمْ جِهَادَكُمْ قَالُوا وَإِنَّ ذَلِكَ لَكَائِنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ نَعَمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ وَأَشَدُّ مِنْهُ سَيَكُونُ قَالُوا وَمَا أَشَدُّ مِنْهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا لَمْ تَأْمُرُوا بِمَعْرُوفٍ وَلَمْ تَنْهَوْا عَنْ مُنْكَرٍ. قَالُوا وَكَائِنْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ نَعَمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ وَأَشَدُّ مِنْهُ سَيَكُونُ. قَالُوا وَمَا أَشَدُّ مِنْهُ؟ قَالَ كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا رَأَيْتُمُ الْمَعْرُوفَ مُنْكَرًا وَالْمُنْكَرَ مَعْرُوفًا. قَالُوا وَكَائِنْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ نَعَمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ وَأَشَدُّ مِنْهُ سَيَكُونُ. قَالُوا وَمَا أَشَدُّ مِنْهُ؟ قَالَ كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا أَمَرْتُمْ بِالْمُنْكَرِ وَنَهَيْتُمْ عَنِ الْمَعْرُوفِ. قَالُوا وَكَائِنْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ نَعَمْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ وَأَشَدُّ مِنْهُ سَيَكُونُ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى بِي حَلَفْتُ لَا أُيْحَنَ لَهُمْ فِتْنَةً يَصِيرُ الْحَلِيمُ فِيهَا حَيْرَانٌ.

Ebû Uname el-Bâhilî (ra), Hazret-i Peygamber (asm)'den şu hadîsi rivâyet etmiştir:

- Kadınlarınız azdığı, gençleriniz büyük günâhlara daldığı ve siz de cihâdı terk ettiğiniz zaman hâliniz nice olur?
- Bunlar olacak mı? Ya Rasûlallah, dediler.

- Evet! Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, bundan daha şiddetlisi de olacaktır!
- Bundan daha şiddetlisi nedir yâ Rasûlallah? dediler.
- Siz iyiliği emretmediğiniz ve kötülükten men’ etmediğiniz zaman hâliniz nice olur? buyurdu.
- Bu olacak mı yâ Rasûlallah? dediler.
- Evet! Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, bundan daha şiddetlisi de olacaktır! buyurdu.
- Bundan daha şiddetlisi nedir yâ Rasûlallah? dediler.
- İyiliği kötülük, kötülüğü iyilik gördüğünüz zaman hâliniz nice olur? buyurdu.
- Bu da mı olacak yâ Rasûlallah? dediler.
- Evet! Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki, bundan daha şiddetlisi de olacaktır, buyurdu.
- Bundan daha şiddetlisi nedir yâ Rasûlallah? dediler.
- Kötülüğü emrettiğiniz ve iyiliği de yasakladığınız zaman hâliniz nice olur? buyurdu.
- Bu olacak mı yâ Rasûlallah? dediler.
- Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki bundan daha şiddetlisi olacaktır. Zira Cenâb-ı Hak buyuruyor ki: “Ben kendi zatıma yemin ettim. Onlar için öyle bir fitne takdir edip hâzırlayacağım ki, hâlim bir kimse dahi o fitnede hayret (içinde) şaşkına dönecektir!”³⁰

³⁰A.g.e., 8.

Burada sadedin dışına çıkarak bir hakikatin îzah edilmesi icab ediyor.

Zira bu hadis-i şerif gibi çok hadis-i şeriflerde Peygamberimiz (asm)’in, “Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki” şeklinde yemin etmesinin önem ve hikmetine dair, Bediüzzaman Hazretleri’nin yapmış olduğu îzahın bir kısmını buraya aynen alıyoruz. Geri kalan kısmı da çok ehemmiyetlidir. İkinci Şua’ya müracaat edilebilir.

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ (Şüphesiz ki Allah’tan başka ilah yoktur.)

âyetinin muhteşem bir nüktesiyle ve meşhur bir kasem-i nebevînin (Peygamberimiz (asm)’in yeminin) işârâtı ve ilhâmıyla hissettiğim gayet güzel ve çok şirin ve nihâyet derecede latîf üç meyve-i tevhide (Cenâb-ı Hakk’ın birliğini kabûl etmenin üç meyvesine) ve üç muktezîsine ve üç huccetine dâir bir nüktedir:

İşte Rasûl-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâm yemin ettiği vakit en çok isti’mâl ettiği ve tekrar ile her zaman ferman ettiği şu وَالَّذِي نَفْسُ

مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ (Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki)

kasemidir. Ve bu kasem gösteriyor ki, şecere-i kâinâtın (kâinat ağacının) en geniş dâiresi ve en müntehâsı ve nihâyâtı ve teferruâtı dahi,

Zât-ı Vâhid-i Ehad'in kudretiyle, irâdesiyle hareket eder. Çünkü mahlûkatın en müntehabı (seçilmiş) ve ihtiyârca en mümtâzı olan, nev'-i insanın en müntehabı (insanların en seçkini) ve en müstesnâsı olan Muhammed aleyhissalâtü vesselâm'ın nefsi, kendi kendine mâlik olmazsa (sahip olmazsa) ve ef'âlinde (yaptıklarında) serbest bulunmazsa ve harekâtı başka bir iktidara, başka ihtiyâra bağlı ise (Cenâb-ı Hakk'a ait), elbette hiçbir şey ve hiçbir şe'n (durum) ve hiçbir hâl ve hiçbir keyfiyet cüz'î olsun, küllî olsun (büyük olsun, küçük olsun), o muhît iktidarın ve o şâmil ihtiyârın dâire-i tasarrufunun hâricinde olamaz. (Her tarafı kuşatan Cenâb-ı Hakk'ın gücünün ve ihtiyarının icrâat yaptığı ve tasarruf ettiği dairenin dışında olmaz.)

Âlemin en son meyvesi olan ve bütün insanların içinden seçilen Peygamberimiz (asm) gibi bir zatın kendi varlığının ve bütün yaptıklarının asıl sahibi olmamasından anlaşılan hakikat şudur: Bu kâinat ve âlemi ve o âlemin içinde, başta Peygamberimiz (asm) olmak üzere bütün varlıkları ve bütün o varlıkların yaptıklarını yaratan kendileri değildir. Nasıl ki bu yeminde olduğu gibi, Peygamberimiz (asm)'i ve bütün hâllerini ve yaptıklarını yaratan Cenâb-ı Hak'tır. Öyle de bu âlemi ve içindeki bütün varlıkları ve o varlıkların hâllerini ve yaptıklarını da yaratan Cenâb-ı Hak'tır, başkası olamaz.”³¹

³¹ Bediüzzaman, Şualar 1, s. 2.

Tekrar sadede dönüyoruz. İbn-i Abbâs Hazret-i Peygamber (sav)’in şu sözünü nakleder:

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى
اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا تَقِفَنَّ عِنْدَ رَجُلٍ يُقْتَلُ مَظْلُومًا فَإِنَّ اللَّعْنَةَ تَنْزِلُ
عَلَى مَنْ حَضَرَهُ وَلَمْ يَدْفَعْ عَنْهُ، وَلَا تَقِفَنَّ عِنْدَ رَجُلٍ يُضْرَبُ
مَظْلُومًا فَإِنَّ اللَّعْنَةَ تَنْزِلُ عَلَى مَنْ حَضَرَهُ وَلَمْ يَدْفَعْ عَنْهُ

“Sakın zulmen öldürülen bir adamın yanında durma! Çünkü orada hâzır bulunup da onu müdafaâ etmeyenin üzerine lanet yağar. Sakın mazlum olarak dövülen bir adamın yanında da durma! Çünkü orada hâzır bulunup onun müdafaasını yapmayanın üzerine lanet iner.”³²

Yine İbn-i Abbâs, Hazret-i Peygamber (asm)’in şöyle buyurduğunu nakletmektedir:

قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَنْبَغِي لِأَمْرٍ شَهِدَ مُقَامًا فِيهِ
حَقٌّ إِلَّا تَكَلَّمَ بِهِ فَإِنَّهُ لَنْ يُقَدَّمَ أَجَلُهُ وَلَنْ يُجْرِمَهُ رِزْقًا هُوَ لَهُ

“Bir insan herhangi bir yerde, hakkı gördüğünde ona lazım gelen o hakkı söylemektir. Çünkü hakkı müdafaâ etmesi ne onun ecelini ileriye alır ne de onun için takdir edilen bir rızıktan kendisini mahrum eder.”³³

³² İmam Gazali, İhyâü Ulûmi’l-Dîn, C 7, s. 9.

³³ A.g.e., s. 8.

(Yani bir hakikati gören kişi, o hakikati söylediğinde birileri bana zarar verebilir veya rızkıma engel olabilir şüphesiyle o hakikati söylemekten çekinmesin. Ancak kesin olarak zarar gelecekse o vakit mazur sayılabilir.)

Bu hadîs, bir insanın engel olamayacağı zulümlerin ve günâhların yaşandığı ortamlarda ve o günâhların görüldüğü yerlerde hâzır bulunulmasını yasak eder. Çünkü Hazret-i Peygamber (asm), ‘Orada hâzır bulunup da engel olmaya çalışmayanın üzerine lanet yağar!’ buyurmaktadır. O hâlde, âciz olup da mazereti olmayanların o günâhları engellemedikleri hâlde o ortamlarda bulunmaları caiz değildir. Ve bunun için de Selefi Sâlihîn’den bir cemaat pazarlarda, bayramlarda ve birçok insanın iştirak ettiği düğün gibi toplantılarda yaşanan günâhların görülmesinden ve kendileri de bunları engellemekten aciz olduklarından toplumun arasına girmemeyi tercih etmişlerdir. Böyle bir ortam, halkla oturup kalkmaktan vazgeçmeyi gerektirir.

Bunun için Ömer b. Abdülaziz şöyle demiştir: “Seyyahların yurtlarını, çoluk çocuklarını bırakıp seyahat etmeyi (günâhtan kurtulmak için hicret etmeyi) tercih etmeleri, ancak bugün bizim başımıza gelen felaketlerin benzerinden ötürü olmuştur ki, onlar şerrin ortaya çıktığını, hayrın yerle bir olup kaybolduğunu, nasihatın kabûl edilmediğini ve önlenmesi mümkün olmayan fitnenin baş gösterdiğini görmüşlerdir. Ve o fitnenin kendilerini saracağından ve böyle olan kavmin üzerine incek azabdan kurtulacaklarından emin olmadıkla-

rı için her şeylerini terk edip hicreti tercih etmişlerdir! Yırtıcı hayvanların komşuluğunu ve yerin bitirdiği bitkilerden yemeyi, nimetler içinde bulunan o günâhkâr kimselerin komşuluğundan daha hayırlı görmüşlerdir.”

Ömer b. Abdülaziz bunları söyledikten sonra şu ayeti okudu:

وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ

“Allah ile berâber başka bir ilâh edinmeyin! Doğrusu ben, size O’nun tarafından (gönderilmiş) apaçık bir korkutucuyum.”³⁴

Bu kavim Allah’a kaçıp O’na sığındı. Eğer Cenâb-ı Hakk’ın peygamberlik içine koyduğu nübüvvet derecesi olan sır olmasaydı diyecektik ki peygamberler, ayetin muhatabı olan bu seyyahlardan daha faziletli değildirlere. Çünkü bize gelen haberlerde, meleklerin bu tür seyyahları karşıladıklarını, ellerini sıktıklarını, bulutların ve yırtıcı hayvanların bu seyyahlardan birinin yanından geçerken seyyahın kendilerini çağırduğında derhâl çağrısına uydukları bildirilmiştir. Seyyah ona der ki: ‘Bana icabet etmeyi sana kim emretti?’ O da seyyaha nereden emir aldığını haber verir. Yani Allah’tan emir aldığını haber verir. Oysa seyyah peygamber de değildir.

³⁴ Zariyat Suresi, 50. ayet.

أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
مَنْ حَضَرَ مَعْصِيَةً فَكَرِهَهَا فَكَأَنَّهُ غَابَ عَنْهَا وَمَنْ غَابَ عَنْهَا
فَأَحَبَّهَا فَكَأَنَّهُ حَضَرَهَا.

Ebû Hüreyre (ra), Hazret-i Peygamber (sav)’in şöyle dediğini naklediyor:

“Bir kimse bir günâhı görür, hoş karşılamazsa sanki o kimse o günâhın işlendiği mecliste bulunmamıştır. Günâhın işlendiği mecliste bulunmadığı hâlde günâhı seven kimse ise sanki o günâh işlendiği zaman orada hâzır olmuş gibi mesul olur.”³⁵

Hadîsin mânâsı, kişinin günâh işlenen mecliste herhangi bir zaruri ihtiyaçtan dolayı bulunmuş olması veya beklemediği bir anda o günâhın kendisinin yanında işlenmesiyle ilgilidir. Kasten oraya gitmek (veya gitmediği hâlde o günâhı hoş görmek) ise daha önceki hadîsin de işaret ettiği gibi ister işlenen günâhı hoş karşılasın ister karşılamasın kesinlikle yasaktır.

قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيًّا إِلَّا وَلَهُ حَوَارِيٌّ فِيمَكْتُ النَّبِيِّ بَيْنَ أَظْهُرِهِمْ مَا شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى يَعْمَلُ فِيهِمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَبِأَمْرِهِ حَتَّى إِذَا قَبَضَ اللَّهُ نَبِيَّهُ مَكَتَ الْحَوَارِيُّونَ يَعْمَلُونَ بِكِتَابِ اللَّهِ وَبِأَمْرِهِ

³⁵ İmam Gazali, İhyâü Ulûmi'd-Dîn, C 7, s. 10.

وَيَسِّنَ نَبِيَّهُمْ فَإِذَا انْقَرَضُوا كَانَ مِنْ بَعْدِهِمْ قَوْمٌ يَرْكَبُونَ رُءُوسَ
الْمُنَابِرِ يَقُولُونَ مَا يَعْرِفُونَ وَيَعْمَلُونَ مَا يُنْكِرُونَ فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ
فَحَقُّ عَلَى كُلِّ مُؤْمِنٍ جِهَادُهُمْ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ
يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَلَيْسَ وَرَاءَ ذَلِكَ إِسْلَامٌ.

İbn Mes'ûd (ra), Hazret-i Peygamber (asm)'in şöyle dediğini ri-
vâyet eder:

“Cenâb-ı Hakk'ın gönderdiği her peygamberin muhakkak yardımcısı ve ashâbı vardır. Peygamber onların arasında, Cenâb-ı Hakk'ın istediği zamana kadar durur. Allah'ın kitabı ve emriyle onların içinde hükümleri uygular. Bu durum Cenâb-ı Hak peygamberinin canını kabzedinceye kadardır. Ondan sonra bilgi sahibi yardımcıları Allah'ın kitabıyla ve emirleriyle ve peygamberlerinin sünnetiyle amel ederler. Onlar da öldükten sonra minberlerin başına çıkan, bildiklerini haykıran ve kötüdür, dediklerini kendileri işleyen insanlar gelir. Bu durumu gördüğünüz zaman onların bu yaptıklarına her mü'minin eliyle karşı çıkması farz olur. Eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle, buna da gücü yetmiyorsa kalbiyle karşı çıksın. Artık Müslümanlık budur, Müslümanın bundan başka yapacağı bir şey yoktur.”³⁶

İbn Mes'ûd (ra) şöyle anlatır:

³⁶ A.g.e., s. 10.

Bir köyün halkı günâh işliyordu. O günâhı, içlerinden ancak dört kişi hor görüyordu. İçlerinden biri kalkıp “Siz şu şu günâhları işliyorsunuz.” dedi ve onları men’ edip yaptıklarının çirkinliğini onlara birer birer söyledi. Onlar da ona aynı şekilde karşılık verdiler ve yaptıklarından vazgeçmediler. Bu zât onlara hakaret etti, onlar da buna hakaret ettiler. Bu zât onlarla kavga etti ve onlar onu mağlup ettiler. Bu kişi mağlup olduktan sonra onlardan uzaklaştı ve, “Ya Rabbî! Ben onları men’ ettim. Bana itaat etmediler. Onlara hakaret ettim, onlar da bana hakaret ettiler. Onlarla kavga ettim, beni mağlup ettiler.” dedikten sonra çekip gitti.

O gittikten sonra başka biri kalktı. O milleti haram işlemekten alıkoymaya çalıştı. Ona da itaat etmediler. O hakaret edince onlar da hakaret edip karşılık verdiler, o da onlardan ayrılıp uzlete çekildi ve, “Ey Allah’ım! Ben onları men’ ettim, bana itaat etmediler. Kendilerine hakaret ettim, bana hakaretle karşılık verdiler. Eğer kavga etseydim beni mağlup edeceklerdi.” dedikten sonra çekip gitti.

Bundan sonra üçüncüsü kalktı. Onları engellemeye çalıştı. Ona da itaat etmediler. O da onlardan uzaklaştı ve, “Ya Rabbî! Ben onları men’ ettim, bana itaat etmediler. Eğer onlara hakaret etseydim muhakkak bana hakaret edeceklerdi. Eğer kavga etseydim beni mağlup edeceklerdi.” dedikten sonra çekip gitti.

Sonra dördüncüsü kalkıp, “Ya Rabbî! Muhakkak eğer ben onları engellemeye çalışsaydım bana karşı geleceklerdi. Hakaret etseydim

bana hakaret edeceklerdi. Eğer kavga etseydim beni mağlup edeceklerdi.” dedikten sonra o da çekip gitti.

İbn Mes'ûd (ra) sonunda şöyle der: “Dördüncü kişi, derece bakımından onların en eksikidir. Fakat sizin içinizde onun gibisi de azdır.”

(Çünkü bu dört kişinin bulundukları toplum bozulup fesada gitmiştir. O ortamda îmânı en zayıf olanı dahi öyle yüksek bir dereceye çıkıyor ki, sizin bulunduğunuz ortamın iyi olmasından dolayı ancak sizin pek azınız o dördüncü adamın kazandığı dereceyi kazanabiliyor. Zira o adam, hadis-i şerifte buyurulan,

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ تَمَسَّكَ بِسُنَّتِي عِنْدَ فُسَادِ
أُمَّتِي فَلَهُ أَجْرُ مِائَةِ شَهِيدٍ

“Ümmetimin fesada gittiği zamanda kim benim sünnetime sarılırsa yüz şehidin sevabını kazanır.”³⁷ müjdesine mazhar olmuştur. Çünkü o adamın kendisi en azından İslâmiyet’i yaşamaktadır.

(Birinci kişi; kalbiyle, diliyle, kızmasıyla ve eliyle müdâhale ettiğinden dört cihetle sevap kazanır. İkincisi; kalbiyle, diliyle ve kızmasıyla müdâhale ettiğinden üç cihetle sevap kazanır. Üçüncüsü; kalbiyle ve diliyle müdâhale ettiğinden iki cihetle sevap kazanır. Dördüncüsü; sadece kalbiyle müdâhale ettiğinden yalnız bir cihetle sevap kazanır. Günâha engel olmak denilen her bir müdâhale vazifesi-

³⁷ Münziri, Et-Terğîb ve't-Terhib, s. 36, Hadis No: 30.

ni bir elif kabûl etsek bu elifler yan yana geldiğinde 1111 olur. Birinci adam 1111, ikincisi 111, üçüncüsü 11, dördüncüsü ise yaptığı tek bir vazifenin sevabını ancak 1 olarak alır.

Evet, kavga etmenin sıkıntısından dolayı o vazifeyi yapmak, birinci elifin ait olduğu binler basamağını gösterdiğinden o kıymettedir denilebilir. Kızmak ise ondan bir derece hafif olduğundan ikinci elifin ait olduğu yüzler basamağını gösterdiğinden o kıymette olması mümkündür. Dil ile söylemek, kızmaktan daha hafif olduğundan ve üçüncü elifin ait olduğu onlar basamağını gösterdiğinden o kadar değer ifade etmesi düşünülebilir. Kalp ile müdâhale de bunların en hafifi olduğundan ve dördüncü elifin ait olduğu birler basamağını gösterdiğinden ancak bir kıymetinde olduğu düşünülebilir.)

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَهْلِكُ الْقَرْيَةَ
وَفِيهَا الصَّالِحُونَ قَالَ نَعَمْ قِيلَ بِمِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ بِتَهَاوِنِهِمْ
وَسُكُوتِهِمْ عَلَى مَعَاصِي اللَّهِ تَعَالَى

İbn-i Abbâs (ra)'ın rivâyetine göre Hazret-i Peygamber (sav)'e şöyle sorulur:

- Acaba bir köyde salih kimseler bulunduğu hâlde o köy helâk olur mu?
- Evet! diye buyurdu.
- Neden ya Rasûlallah? diye sorulunca,

— Onların Allah’a karşı yapılan isyanları hafife almalarından ve (ona) ses çıkarmamalarından (helâk olurlar.) diye buyurdu.”³⁸

جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى مَلِكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ أَنْ أَقْلِبْ مَدِينَةَ كَذَا
وَكَذَا عَلَى أَهْلِهَا فَقَالَ يَا رَبِّ إِنَّ فِيهِمْ عَبْدَكَ فَلَانًا لَمْ يَعْصِكَ طَرْفَةً
عَيْنٍ قَالَ أَقْلِبْهَا عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ فَإِنَّ وَجْهَهُ لَمْ يَتَمَعَّرْ فِي سَاعَةٍ قَطُّ

Cabir b. Abdullah Hazret-i Peygamber (sav)’in şöyle buyurduğunu rivâyet eder:

Cenâb-ı Hak, meleklerden birine, “Filan, filan şehri onun halkının üzerine ters çevir!” diye emir verince melek, “Ya Rabbî! Onların içerisinde göz kırpacak bir zaman kadar bile sana isyan etmeyen filan kulun vardır.” der. Cenâb-ı Hak, “Hem onun hem de diğerlerinin üzerine ters çevir. Çünkü onun yüzü hiçbir zaman benim için (emir ve yasaklarım çiğnenirken) ekşimedi.” der.”³⁹

عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:

عَذَّبَ أَهْلَ قَرْيَةٍ فِيهَا ثَمَانِيَةُ عَشَرَ أَلْفًا عَمَلُهُمْ عَمَلُ الْأَنْبِيَاءِ قَالُوا يَا

³⁸ İmam Gazali, İhyâu Ulûmi'd-Dîn, C 7, s. 11.

³⁹ A.g.e., 11.

رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ قَالَ لَمْ يَكُونُوا يَغْضَبُونَ لِلَّهِ وَلَا يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَلَا يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

Hazret-i Âiše (r. anha)'nin rivâyetine göre Hazret-i Peygamber (asm) şöyle buyurur:

—İçlerinde peygamberlerin amelleriyle amel eden on sekiz bin kişi olduğu hâlde bir memleketin halkı azaba uğradılar. Dediler ki:

—Bu nasıl olur ya Rasûlallah? O (asm) buyurdu ki:

—Onlar Allah için kızmıyorlardı! İyiliği emredip kötülüğü men' etmiyorlardı!”⁴⁰

Urve, babasının şöyle dediğini rivâyet eder: Hazret-i Mûsa (as) şöyle sorar:

—Ya Rabb! Senin yanında kullarının hangisi daha sevimlidir? Buyurdu ki:

—Kartalın arzusunun peşinde koştuğu gibi benim rızam uğrunda süratle koşan, çocuğunun memeye yapıştığı gibi salih kullarıma yapışan ve benim emirlerim çiğnenirken kaplanın kendi nefsi için öfkeleniği gibi öfkelenenleri severim. Zira kaplan, kendi nefsi için öfkelenildiğinde karşısındaki insanlar ister az ister çok olsun, korkmadan üstlerine atılır.

⁴⁰ A.g.e., s. 11.

Bu rivayet, korkunun şiddetine rağmen Allah rızası için koşturmayı aksatmamanın faziletini belirtmektedir.

وَقَالَ أَبُو ذَرٍّ الْغِفَارِيُّ هَلْ مِنْ جِهَادٍ غَيْرُ قِتَالِ الْمُشْرِكِينَ فَقَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: نَعَمْ يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
مُجَاهِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَفْضَلُ مِنَ الشُّهَدَاءِ، أَحْيَاءُ مَرْزُوقِينَ، يَمْشُونَ
عَلَى الْأَرْضِ يُبَاهِي اللَّهُ بِهِمْ مَلَائِكَةَ السَّمَاءِ، وَنُزِينَ لَهُمُ الْجَنَّةُ كَمَا
تَزِينَتْ أُمُّ سَلَمَةَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ هُمْ قَالَ «الْأُمَرَاءُ بِالْمَعْرُوفِ
وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَالْحَبِيبُونَ فِي اللَّهِ، وَالْمُبْغِضُونَ فِي اللَّهِ»، ثُمَّ قَالَ
وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ «إِنَّ الْعَبْدَ مِنْهُمْ لَيَكُونُ فِي الْغُرْفَةِ فَوْقَ الْغُرَفَاتِ،
فَوْقَ غُرْفِ الشُّهَدَاءِ، لِلْغُرْفَةِ مِنْهَا ثَلَاثُمِائَةِ أَلْفِ بَابٍ، مِنْهَا الْيَاقُوتُ
وَالزُّمُرُودُ الْأَخْضَرُ، عَلَى كُلِّ بَابٍ نُورٌ، وَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْهُمْ لَيُزَوَّجُ
بِثَلَاثُمِائَةِ أَلْفِ حَوْرَاءَ، قَاصِرَاتِ الطَّرْفِ عَيْنٍ، كُلَّمَا التَفَّتْ إِلَى
وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ فَنَظَرَ إِلَيْهَا تَقُولُ لَهُ: أَتَذْكُرُ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا أَمَرْتَ
بِالْمَعْرُوفِ، وَنَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ؟ كُلَّمَا نَظَرَ إِلَى وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ ذَكَرَتْ
لَهُ مَقَامًا أَمَرَ فِيهِ بِمَعْرُوفٍ، وَنَهَى فِيهِ عَنِ مُنْكَرٍ.

Ebû Zer el-Gıfarî (ra) der ki: Ebû Bekir Sıddîk (ra), “Müşriklerle savaşmaktan başka cihâd var mıdır?” diye sorduğunda, Hazreti Peygamber (asm) şöyle buyurmuştur:

—Evet ya Ebû Bekir! Muhakkak Cenâb-ı Hakk’ın yeryüzünde birtakım mücâhid kulları vardır ki diri oldukları, rızıklandıkları ve yeryüzünde yürüdükleri hâlde, şehidlerden daha üstündürler. Gökteki meleklerle karşı Allah onlarla iftihar eder. Ümmü Seleme’nin Allah’ın Rasûlü için süslendiği gibi cennet onlar için süslenir. Hz. Ebu Bekir (ra),

—Onlar kimlerdir ya Rasûlallah? dedi.

—Onlar iyiliği emreden, kötülüğü yasaklayan, Allah için seven ve Allah için buğzedenlerdir, buyurdu.

Sonra şöyle devam etti:

—Nefsimi kudret elinde tutan Allah’a yemin ederim ki o kullardan biri, şehidlerin köşkünden ve bütün köşklere daha üstün yüksek bir köşkte bulunur. O (en yüksek) köşklere birinin üç yüz bin kapısı vardır. O kapıların kimi yakut taşından, kimi yemyeşil zümrütten yapılmıştır. Her kapının üzerinde bir nûr vardır. O kişilerden her birisi, üç yüz bin iri ve güzel gözlü, kimseye dönüp bakmayan hurilerle evlenir. O adam, o hurilerden birisine iltifat edip baktığında, o da ona der: “Sen filan filan günü hatırlıyor musun? O günde iyiliği emredip kötülüğü yasaklamıştın.” der. Böylece o kişi, onlar-

dan hangisine baksa o da kendisine iyiliği emredip kötülüğü terk ettirdiği yerlerden birisini ona hatırlatır.”⁴¹

(O adamın o hurilerden herhangi birisine baktığında o hurinin de kendisine dünyada emir ve nehiy vazifesini yaptığı yerlerden birisini söylemesi, onun kazandığı bu mükâfatların, yaptığı o vazifenin neticesi olduğunu hatırlatmak içindir.)

أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَىُّ الشُّهَدَاءِ
أَكْرَمُ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ رَجُلٌ قَامَ إِلَى وَالٍ جَائِرٍ فَأَمَرَهُ
بِالمَعْرُوفِ وَنَهَاهُ عَنِ الْمُنْكَرِ فَقَتَلَهُ فَإِنْ لَمْ يَقْتُلْهُ فَإِنَّ الْقَلَمَ لَا يَجْرَى
عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ وَإِنْ عَاشَ مَا عَاشَ

Ebû Ubeyde (r. anhümâ) der ki: Hazret-i Peygamber (sav)’e, “Şehidlerin hangisi Allah’ın nezdinde daha üstün ve mükerremdir?” diye sorduğumda şöyle buyurdu:

“Zâlim bir valinin (idarecinin) yanına varıp iyiliği emredip kötülükten men’ ettiği, valinin de onu öldürdüğü adamdır! Eğer vali onu öldürmezse, bu durumu yaptıktan sonra ne kadar yaşarsa yaşasın artık kalem onun aleyhinde bir şey yazmaz.”⁴²

⁴¹ A.g.e., s. 11.

⁴² A.g.e., s. 12.

اَلْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ رَحْمَةُ اللهِ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
اَفْضَلُ شُهَدَاءِ اُمَّتِي رَجُلٌ قَامَ اِلَى اِمَامٍ جَائِرٍ فَاَمَرَهُ بِالْمَعْرُوْفِ وَنَهَاہُ
عَنِ الْمُنْكَرِ فَقَتَلَهُ عَلَى ذَلِكَ فَذَلِكَ الشَّهِيْدُ مَنْزِلَتْهُ فِي الْجَنَّةِ بَيْنَ حُمْرَةِ
وَجَعْفَرٍ

Hasan-ı Basrî (r. aleyh), Hazret-i Peygamber (sav)’in şu hadîsini nakleder:

“Ümmetimin şehidlerinden en faziletlisi, zâlim bir idarecinin yanına varıp ona iyiliği emredip kötülükten men’ ettiği için o zalimin öldürdüğü adamdır. İşte bu şehidin konağı, cennette Hamza ile Cafer-i Tayyar’ın konakları arasındadır.⁴³

وَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ
عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: بئْسَ الْقَوْمُ قَوْمٌ لَا يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ وَبئْسَ الْقَوْمُ
قَوْمٌ لَا يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوْفِ وَلَا يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

Hazret-i Ömer (ra), Hazret-i Peygamber (sav)’den şöyle duydum der:

“Adaleti emretmeyen millet ne kötü bir millettir! Ve en kötü millet o millettir ki iyiliği emretmediği gibi kötülüğü de yasaklamaz.”⁴⁴

⁴³ A.g.e., 12.

⁴⁴ A.g.e., s. 8.

Ebu'd Derda (ra) şöyle demiştir: “Allah’a yemin olsun, sizler ya iyiliği emreder, kötülüğü yasaklarsınız veya Cenâb-ı Hak büyüklerinize hürmet, küçüklerinize merhamet etmeyen zâlim bir sultanı size musallat eder. Sizin iyileriniz onun aleyhinde bedduada bulunurlar, bedduaları işe yaramaz. Allah’tan yardım isterler fakat yardım görmezler. Allah’tan günâhlarının bağışlanmasını dilerler, fakat bağışlanmazlar.”

Huzeyfe (ra)’ye “meyyit-i hayy” yani “yaşayan ölü” kimdir? diye sorulmuş. “Eliyle, diliyle ve kalbiyle münkeri kötölemeyen kimse-
dir.” demiştir.

Mâlik b. Dinar (ra) der ki: İsrailoğullarının büyük âlimlerinden bir âlim vardı. Erkek ve kadınlardan kalabalık gruplar hâlinde onun evine gelenler olurdu. Onlara nasihatte bulunur, Allah’ın günlerini (eski ümmetlere gelen azab ve nimet günlerini) hatırlatırdı. Bir gün oğullarından birinin, gelen kadınlardan birisine göz işareti yaptığını görünce, (fazla tepki göstermeden ancak) oğluna “Yavaş ol, yavaş ol oğlum!” diye seslendi. Bunun üzerine iskemlesinden düşüp omuriliği zedelenerek (felç oldu). Hanımını kaybetti. Oğulları orduda iken öldürüldüler. Cenâb-ı Hak o zamanın peygamberine, o âlime şöyle haber versin diye vahyetti ki: “Ben hiçbir zaman senin sulbünden doğru bir insan çıkarmayacağım. Neden benim için öfkelenmedin de

sadece ‘Yavaş ol oğlum, yavaş ol oğlum!’ diye oğluna yumuşak bir şekilde hitabettin?”

(Bu haberde topluma doğru yolu gösteren âlimlerin aile efratlarıyla diğer insanların arasındaki adalete riayet edilmesi hususunda çok önemli bir ders ve tehdit vardır.)

Huzeyfe (ra) der ki: “Halk için öyle bir zaman gelecektir ki onlara bir merkebin leşi, iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran bir Mü’minden daha sevimli gelecektir.”

Cenâb-ı Hak Yuş’a b. Nûn (as)’a, “Kavminin kırk bin seçkinini ve altmış bin kötüsünü helâk edeceğim.” diye vahyetmiştir. O da,

- Ya Rab! Bunlar şerlilerdir, iyilerin günâhı nedir? dedi.
- Cenâb-ı Hak da,
- Onlar benim için öfkelenmediler. Benim için gazaba gelmediler. Üstelik kötülerle yiyip içtiler, buyurdu.

Bilal b. Sa’d (ra) şöyle der: “Günâh gizli işlendiği zaman yalnız sahibine zararı dokunur. Açıktan olup engellenmediği zaman zararı herkese dokunur.”

Ka’bul-Ahbar (ra), Ebû Müslim Havlanî’ye şöyle der:

- Kavminin içinde senin derecen nasıldır?
- Güzeldir.
- Sen böyle diyorsun ama Tevrat bunun aksini haber veriyor.
- Tevrat nasıl bir haber veriyor?

- Tevrat diyor ki: “Kişi iyiliği emredip, kötülüğü yasakladığı takdirde kavminin nezdinde derecesi kötüleşir.”
- O hâlde Tevrat doğru söylemiş, Ebû Müslîm ise -kendi kendine- yalan söylüyor.

(Öyle anlaşılıyor ki akrabalarına karşı hüsn-ü zannına binâen ‘güzelidir’ diye cevap vermiştir. Yoksa böyle bir ehl-i kemal bile bile yalan söylemez.)

Abdullah ibni Ömer (ra), idarecilerin yanına giderdi. Sonra gitmeyi bıraktı. Kendisine denildi ki: “Keşke sen onlara gitmeye devam etseydin! Umulur ki nefisleri senin sözlerinden etkilenirdi!” Abdullah ibni Ömer şöyle cevap verdi: “Konuşursam beni yanlış anlamalarından korkarım. Susarsam da günâha girmekten korkarım.”

İşte İbni Ömer’in bu sözü gösterir ki, iyiliği emretmekten aciz olan bir kimse haramın işlendiği yerden kaybolup uzaklaşmalıdır. Tâ onun gözü önünde o günâh işlenmesin.

Hazret-i Ali (ra) der ki: “İlk mağlup olacağınız cihâd, elinizle yapacağınız cihâddır. Sonra dilinizle, sonra da kalbinizledir. Kalp iyiliği iyilik, fenalığı da fenalık olarak bilmediği zaman tersine döner, alt üst olur.”

Sehl b. Abdullah (r. anhumâ) şöyle demiştir: “Zaman karıştığında, işler bozulduğunda, iyilikler inkâr edildiğinde, kim dinin emir veya yasak edilen vecibelerini yerine getirip onlara sarılırsa Allah katında

emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker vazifesini yapan kimselerden olur.”

Bu söz şu anlama gelir: Kişi nefsinden başkasına güç yetiremediğinde ve nefsine gerekenleri yaptırdığında başkasının da yanlış hareketlerini kalben kabûl etmezse kendisinden beklenen vazifeyi yerine getirmiş sayılır.

İşte bütün bu delillerle anlaşıldı ki, emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker yani iyiliği emredip kötülüğü engellemeye çalışmak farzdır. Bu farziyet, Müslümanın gücü ve takati olduğu müddetçe üzerinden düşmez. Meğerki Müslümanlardan biri bu vazifeyi yerine getirmiş olsun.

Beyzavi, tefsirinde

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

“(Ey ashâb-ı Muhammed! Siz) insanlar (ın iyiliği) için (ortaya) çıkarılmış en hayırlı bir ümmet oldunuz; iyiliği emreder, kötülükten men’ eder ve Allah’a îmân edersiniz!”⁴⁵ ayetini açıklarken şöyle der:

İnsanları hayra, iyiliğe davet etmek umumidir, yani o iyilik ister dünyaya ait bir iş olsun, ister âhirete ait hayır ve hasenat olsun bunların hepsini kapsar.

⁴⁵ Al-i İmran Suresi, 110. ayet.

Ancak buyurulan emir kişiye göre değişir. Farz bir ibâdetin tebliği farz, sünnet bir ibâdetin tebliği ise sünnet olur. Fakat nehy-i ani'l-münker denilen günâhlardan sakındırmak farzdır. Çünkü şerîatın yasak ettiği bütün günâhları işlemek haramdır.⁴⁶ Terk edilmesi icab eder. O yüzden İslâmiyet'te bu vazifeyi icrâ etmeye cihâd denilmiştir.

CİHÂD İKİ KISIMDIR:

BİRİNCİSİ:

Maddi cihâddır ki düşmana karşı mukaddesatımızı, vatanımızı ve hukukumuzu silahla müdafaa etmektir ve buna hadis-i şerifte cihâd -ı asgar yani küçük cihâd denilmiştir. Ve bu yolda canını fedâ eden kahraman mücahidlere de şehit denilir.

Bu hususta Bediüzzaman Hazretleri şöyle der: “Şehîd velidir. Cihâd, farz-ı kifâye iken farz-ı ayn olmuştur. Belki muzâaf (kat kat) bir farz-ı ayn hükmüne geçmiştir. Hac ve zekât gibi, cihâd da da niyetin tasarrufu azdır. (Yani hac ve zekât toplum içinde gayet açık ve fiili olarak yapıldığından cihâd da bunlar gibi bizzat fiili olarak gerçekleştirilmektedir. Onun için bunlar yapılırken niyet etmenin önemi azdır.) Hattâ adem-i niyet (yani cihâda giderken niyet edilmeden gidilmesi) dahi, asıl nokta-i nazarından niyet hükmündedir.

⁴⁶ Tefsiru'l-Beyzavi, C 1, s.174.

Demek zıdd-ı niyet yakînen tebeyyün etmezse (savaşa giderken cihâd için değil de menfaat ya da şöhret için gidildiği açıktan ifade edilmezse o) cihâd, şehâdet-i hakîkiyeyi intâc eder (hakiki şehadeti netice verir). Zîrâ vücûb tezâuf etse, taayyün eder (yani bir farz katlanarak kuvvetlenirse artık o farzın, herkesçe yapılması gerektiği bilinmiş olur.) İhtiyârı tazammun eden (yani isteyerek yapmayı gösteren) niyetin te'sîri azalır. (Birinci Dünya Harbi'nde) Şu günâhkâr millette birdenbire on binlerle evliyâ inkişâf ve tezâhür etse (ortaya çıksa), az bir mükâfât değildir.”⁴⁷

(Yani on binlerce askerimizin şehadetle evliya mertebesine çıkması bizler için büyük bir kazançtır. Onlar, o sâfi kalp ve sadakatleriyle velev ki niyet etmeden savaşa iştirak etmiş olsalar veyahut mecbur kalarak katılmış olsalar bile, bu durum onların şehit olmalarına bir gölge düşürmez.)

İKİNCİSİ:

Manevi cihâddır ki dinimizi öğrenmek ve yaşamak ve başkasına da öğretip yaşatmaya çalışmakla, başta nefis ve şeytanımız olmak üzere din düşmanlarına karşı manen mücadele etmektir. Hadis-i şerifte buna da cihâd -ı ekber, yani büyük cihâd denilmiştir.

⁴⁷ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 513.

فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : قَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
مِنْ غَزَاةٍ، قَدِمْتُمْ خَيْرَ مَقْدَمٍ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ.
قَالُوا: وَمَا الْجِهَادُ الْأَكْبَرُ؟ قَالَ: مُجَاهَدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ

Rasûlullah (sav) bir gazveden dönerken (Tebûk Gazvesi olduğu söyleniyor.) oradakilere şöyle hitap etti: “Hayırlı bir yerden döndünüz! Küçük cihâddan büyük cihâda döndünüz.” Sahabe, “Ey Allah’ın Rasûlü! Büyük cihâd nedir?” dediler. Rasûlullah (sav), “Kulun heva-yı nefsiyle mücahededir.” dedi.⁴⁸

Bu cihâd, farz-ı kifaye iken, bu zamanda bu vazifeyi sadece âlimlerin yapması yeterli olmadığından bu manevî cihâd, herkese muzaaf yani (katlanarak) bir farz-ı ayn hâline gelmiştir.

Bu manevî cihâd, maddî cihâddan daha mühim ve daha büyüktür. Hanefî âlimlerinden Cessas şöyle der: “Eğer iki cihâddan hangisi üstündür; kılıç ve mal ile yapılan cihâd mı, yoksa ilimle yapılan cihâd mı?” denilirse, bu soruya şöyle cevap verilir: “Kılıçla yapılan cihâd, ilimle yapılan cihâda bağlıdır. İlmin gerektirdiği şeyler bilinmeden kılıçla yapılan cihâdı gerçekleştirmek câiz olmaz. İlimle yapılan cihâd asıl, kılıçla yapılan cihâd o aslın dalı hükmündedir. Asıl ve kök hükmündeki cihâd -ı manevinin, onun bir ferdi ve dalı hükmündeki maddî cihâd dan daha sevaplı ve daha faziletli olduğu gayet açıktır.” Zira hadis-i şerifte şöyle buyurulmaktadır:

⁴⁸ Aclûnî, C 1, s. 424, Hadis No: 1362 /Beyhakî, Kitabu'z-Zühd, s. 165, Hadis No: 373.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: طَلَبُ الْعِلْمِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ
الصَّلَاةِ وَالصِّيَامِ وَالْحَجِّ وَالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

“İlim öğrenmek namazdan, oruçtan, hacdan ve Allah yolunda savaşmaktan daha faziletlidir.”⁴⁹

Bu İslâmî esas, bütün ümmetler için de geçerli olmuştur. Onlar da dinlerini öğrenip yaşadıklarında ve öğretip yaşatmaya çalıştıklarında saadet ve selâmet bulmuşlar, bunu terk ve ihmal ettikleri zaman da felâket ve helâkete mâruz kalmışlardır.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا
فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ،
وَذَلِكَ أَوْعَفُ الْإِيمَانِ

Rasûlullah (asm) buyurdu: “Sizden herhangi biriniz bir kötülük görürse onu hemen eliyle değiştirsin. Eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle değiştirsin, ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle değiştirsin. İmânın en zayıfı da budur.”⁵⁰

Rasûlullah (asm), “Sizden herhangi biriniz bir kötülük görürse onu hemen eliyle değiştirsin!” buyurmasından ümmet, ittifak ve icma’ ile bir fenalığın giderilmesinin farz bir vazife olduğunu kabûl etmişlerdir. Ümmetin bu kabûlü emr-i bi’l-ma’rûf ve nehy-i ani’l-münker için

⁴⁹ Münâvî, Feyzû'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi'i's-Sağîr, C 4, s. 268, Hadis No: 5268.

⁵⁰ Sahih-i Müslim, Kitâbü'l-İmân, C 1, s. 108, Hadis No: 78.

de aynen geçerlidir. Bu farziyet kitap, sünnet ve icma-yı ümmetle de sabittir. Yâni bütün naklî delillerle farz kılınmıştır.

Cihâd ın farziyetine, bazı Râfizilerden başka muhalefet eden yoktur. Onların muhalefetleri ise bir kıymet ifade etmez. Cenâb-ı Hak, emir buyurduğu için cihâd farz olmuştur.

Bu; iyiliğe emretmek, kötülüğü nehyetmek denilen manevi cihâd **الدِّينُ النَّصِيحَةُ** "Din nasihattir."⁵¹ hadis-i şerifinde buyurulan nasihatten sayılır.

عَنْ تَمِيمِ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: "أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:
"الدِّينُ النَّصِيحَةُ قُلْنَا مَنْ؟، قَالَ : لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأُمَّتِهِ
الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ"

Temîm-i Dârî (ra)'den rivayet ediliyor: Peygamberimiz (asm), "Din nasihattir." buyurduğunda, biz dedik ki: "Kimin içindir yâ Rasûlallah?"

O (asm) da dedi ki: "Allah içindir." (Allah'ı hakkıyla tanımak var ve bir olduğunu kabûl edip O'na ortak koşmamak, emir ve yasaklarına uymak ve bunları başkalarına bildirmek ve O'nun hukukuna riâyet etmektir.)

"Ve Allah'ın kitabı içindir." (Onun hak kelâmullah olduğuna inanmak ve insanların kelimâna benzemediğini ve onun bir benzerini

⁵¹ A.g.e., c. 2, s. 44, Hadis No: 55.

yazmaya hiç kimsenin gücü yetmediğini kabûl etmek ve onu lâıyıkıyla öğrenmek ve öğretmek, hükümlerini yaşamak ve yaşatmaya çalışmaktır.)

“O’nun Rasûlü içindir.” (Onun Risâletini tasdik ederek Allah tarafından emir olsun yasak olsun getirdiklerinin hepsine inanmak, ona muhabbetle ittibaa çalışıp onun sünnet-i seniyyesini yaşamak ve yaşatmaya çalışmaktır.)

“Ve Müslümanların imamları ve idarecileri içindir.” (Hakkı icrâ etmekte onlara yardımcı olmak ve bu hususta onlara itaat etmek, hakkı tavsiye etmek ve gerektiğinde şer ve fenalıklarına karşı ihtilafa meydan vermeden şefkatle onlara engel olmaya gayret etmektir.)

“Ve onların (Müslümanların) hepsi içindir.” (Müslümanlara İlâhi emir ve yasakları tebliğ etmek, dünya ve âhiretlerine faydalı olan İslâmî bilgileri öğretmek yardımcı olmaktır.)⁵²

Bu hadis-i şerifteki nasihatten maksat Cenâb-ı Hakk’ın emir ve yasaklarını gerektiği şekilde ihlasla anlatmaktan ibaret olduğu için dîni ayakta tutan bir vesîle hattâ dînin kendisi olarak tarif edilmiştir. Evet, dînî hayatın devamı ancak nasihatle, emr-i bi’l-ma’rûf ve nehy-i ani’l-münkerle mümkün olabilir. Başka bir hadis-i şerifte de şöyle buyrulmuştur:

⁵² A.g.e., 3, s. 44, Hadis No: 55.

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : " لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ ،
وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ أَوْ لَيَسْلَطَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ شِرَارَكُمْ فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ
فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ "

Rasûlulullah (asm) buyurdu: “Ya emr-i bi’l-ma’rûf ve nehy-i ani’l-münkeri yaparsınız veyahut Allah sizin şerli olanlarınızı sizlere mu-sallat eder. (Sonra) hayırlı olanlarınız duâ ederler fakat duâları kabûl edilmez.”⁵³

Bu iki hadîs-i şerîften çıkan kat’î netice şudur: Mü’minlerin dünyevi felaketlerden ve uhrevi azabdan kurtulması, ancak ve ancak emr-i bi’l-ma’rûf nehy-i ani’l-münker ile mümkündür.

“Ayet-i kerîmede:

لَا يَضُرُّكُمْ مَنْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ

“Siz kendinize bakın! Hidâyete erdiğiniz takdirde, dalâlete düşenler size zarar vermez.”⁵⁴ buyurulması bu anlattıklarımıza muhalif değildir. Yani “Başkasına iyiliği emretmeyi de kötülüğü yasaklamayı da bırakınız.” manasını ifade etmez.

وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ

⁵³ Münâvî, Feyzü'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi'lî's-Sağîr, C 5, s. 260, Hadis No: 7223.

⁵⁴ Mâide Suresi, 105. ayet.

“Ve hiçbir günâhkâr, başkasının günâhını yüklenmez!”⁵⁵ ayetinin ifade ettiği gibi tahkikat yapan araştırmacı âlimlere göre bu ayetlerin sahih manası şudur: Siz sorumlu olduğunuz vazifelerinizi yerine getirdikten sonra başkalarının vazifelerini yerine getirmemelerinin size bir zararı yoktur.

Öyleyse her bir Müslüman, iyiliği emredip kötölüğü nehyetmek ile sorumludur. Bunu yaptığı hâlde muhatabı onu dinlemiyorsa, anlatan, vazifesini yerine getirdiği için mesul olmaz. Zira insanın vazifesi emir ve yasakları tebliğ etmektir, kabûl ettirmek değildir.

Evet, emr-i bi’l-ma’rûf nehy-i ani’l-münker, yani dinin emir ve yasaklarını tebliğ etmek farz-ı kifâyedir. Bir kısım Müslümanların yani âlimlerin onu yerine getirmesiyle diğerlerinden mesuliyet kalkar. Fakat umumun bu vazifeyi terk etmesi hâlinde herkes mesul olur. Ancak nasihat ederken kendisine bir zararın geleceğini bilen ve özrü bulunanlar bundan müstesnadır.

Evet, bu vazife farz-ı kifaye iken âlimlerin yetersizliğinden dolayı her Müslümanın yapması gereken bir farz-ı ayn hâline gelir. Hattâ zaman olur ki, bazı yerlerde, normal şartlar dâhilinde bile emr-i bi’l-ma’rûfu yerine getirmek bazı kişiler için farz-ı ayn olur.

Meselâ: Bir yerde bu vazifeyi bir kişiden başka bilen bulunmazsa o tek kişi için o vazifeyi yapmak farz-ı ayndır. Şöyle ki: Bir kişinin evladının veya hanımının veya hizmetçisinin bir günâhı yaşadıklarını

⁵⁵ En’am Suresi, 164. ayet.

veyahut onların emr-i bi'l-ma'rûfu eksik bıraktıklarını görse onları gidermesi o kişiye farz-ı ayn olur.

Hem âlimler (rahmetullahi aleyhim) demişlerdir ki: Bir kişinin, “Ben birilerine Cenâb-ı Hakk’ın emir ve yasaklarını anlatsam da fayda etmez.” düşüncesi o kişiden mesuliyetin kalkmasına gerekçe olmaz. Belki o tebliğ vazifesini yerine getirmesi ona farzdır. Zira emir ve yasakları mü'minlere hatırlatmak (her zaman) faydalı olur. Ve ayet-i kerîmede **مَاعَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ** “Peygambere düşen ancak tebliğ-

dir.”⁵⁶ buyurulduğu gibi kişinin vazifesi tebliğdir, kabûl ettirmek değildir. Âlimler buna şöyle örnek getirmişlerdir:

Hamamda veyahut başka yerlerde açık saçık gezenlere ve benzeri hâllerde bulunanlara yaptıklarının günâh olduğunu gücü yetenlerin bildirmesi gerekir.

Önemli bir başka husus da şudur: Her ne kadar emr-i bi'l-ma'rûf vazifesini yapan kimsenin emrettiği şeyi kendisinin yapması, nehyet-tiklerinden de kaçınması nasihatının tesirli olması için pek mühim ve lâzım ise de şart değildir.

Evet, tebliğ vazifesini yapan, Cenâb-ı Hakk’ın buyurduklarını tam yapmıyorsa ve yasak ettiklerini işliyorsa da yine o tebliğ vazifesini yapması farzdır. Zira o kişinin yapması lazım gelen iki farz vazifesi vardır.

⁵⁶ Maide Suresi, 99. ayet.

Birincisi, öncelikle kendi nefesine emir ve yasakları tatbik etmesidir.

İkincisi; onları başkasına tebliğ etmesidir. Öyleyse bir insan bu iki vazifeden birisini yapmasa bile diğerini yapmak mecburiyetindedir. İkisini yapmadığı takdirde iki farzı birden terk etmiş olur.

Meselâ, namaz kılmak farz olduğu gibi onu başkasına tebliğ etmek de farzdır. Bir adam namazını terk ettiğinde büyük bir günâhı işlediği gibi o farzı anlatacağı kişiye anlatmamasıyla da ikinci bir günâhı işlemiş olur. Madem ben namaz kılmıyorum öyleyse başkasına da söylemem doğru olmaz, şeklinde düşünmek yanlıştır.

Yine âlimler demişlerdir ki: Cenâb-ı Hakk'ın emir ve yasaklarını tebliğ etmek sadece idarecilere veya devletin bu iş için tâyin ettiği memurlara mahsus değildir. Belki emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker, her bir Müslüman için yapılması gereken farz bir vazifedir. İmamü'l-Harameyn, "Buna delil ise Müslümanların icma'dır." demiştir.

Gerek Asr-ı Saâdet'te gerekse ondan sonraki asırlarda ilim sahibi olup da tebliğ vazifesiyle memur olmayanlar, tebliğ vazifesiyle memur olanlara da iyiliği emredip kötülükten nehyederlerdi. Diğer Müslümanlar da devlet tarafından vazifeli olmayanların o yaptıklarını kabûl ederler ve onlara, "Siz vazifeli olmadığınız hâlde neden emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münkerle vazifeli görevlilere tebliğ yapıyorsunuz." diye ikaz edip engellemezlerdi.

Dinimize göre emredilen ve yasak edilen meseleyi ancak onu bilen yapar. Fakat bu İslâmiyet'in buyurduğu emir ve yasağa göre değişir. Şayet yapılacak emir; namaz, oruç gibi her Müslümanın bildiği farzlardan ise veya yasaklanan, zina içki gibi bilinen haramlardan ise bunların tebliğ edilmesi her Müslümana farz olur.

Eğer tebliğ edilen mesele, açık olmayan gayet nükteli sözler ve fiiller ve ictihad ile anlaşılan meselelerden ise bunları tam bilmeyen avâm halk, bunlar doğrudur veya yanlıştır, diye karışmadığı gibi inkâr da edemez. Böyle meseleler âlimlerin işidir ve onlara bırakılır. Âlimler ise cumhur-u ulemânın ittifakla kabûl etmedikleri meseleleri reddederler. Fakat müctehitlerin ihtilaf ettikleri meselelerden hiçbirini bitamamiha yanlıştır diyerek de inkâr etmezler.

Meselâ, Eş'arî ve Maturidî itikad imamlarının arasındaki ihtilaf veya dört mezheb imamlarının ve o mezhebe mensup olan müctehidlerin ihtilafları bu kısımdandır. Çünkü bu hususta âlimlerin iki görüşü vardır. Bir görüşe göre her ictihad eden isabet etmiştir, doğruyu bulmuştur. Bu görüş birçok muhakkikin-i ulemânın yani araştırma yapan âlimlerin çoğunun tercih ettiği bir görüştür. Diğer bir görüşe göre de ictihad edenlerden birisi isabet eder, doğruyu bulur. Hata edenin de hangisi olduğunu bilemeyiz. Ve mesuliyeti de yoktur.

Şu da var ki azimet (takva) olarak müctehidlerin ictihadlarına ters düşmeden hareket etmek ve insanları ona davet etmek güzeldir, seviyen bir hâldir. Bu suretle, şefkatle o ibâdetleri yaptırmak sünnettir. Böylece âlimler, ihtilaftan kurtulmayı teşvik etmişlerdir, fakat bu da

bir sünneti ihlal etmemek veya başka bir âlime ters düşmemek şartıyla olur.

Meselâ, “Şafii Mezhebi’ne göre vücuttan kan akması hâlinde abdest bozulmaz. Bu mezhebe mensup birisinin kan aktığında, Hanefi mezhebine ters düşmemek için yeniden abdest alması azimettir. Veyahut, Hanefi Mezhebi’nde kadınlara tenin değmesi abdesti bozmaz. Ancak bu mezhebe mensup olan birisinin de Şafii mezhebine muhalefet etmemek için abdest alması azimet olarak daha iyi olur.” Başka ihtilaflı meseleler buna kıyas edilsin.

Böyle ihtilaflı meseleler hususunda İmam Maverdi şöyle bir soru sorar: Eğer idareci, Cenâb-ı Hakk’ın emir ve yasaklarını yerine getirmek için ictihad yapabilecek derecede yetişmiş birisini görevlendirse, acaba o vazifeli şahsiyetin, mezheplerin arasındaki ihtilafları kaldırarak herkesi kendi mezhebine bağlaması mı gerekir? Yoksa diğer mezheplerin görüşlerini de aynen olduğu gibi kabûl etmesi mi gerekir?

El cevap: Bu hususta âlimlerin görüşleri farklıdır, fakat önceden de söylendiği gibi en sahih ve doğru olanı mezheplerin görüşlerini aynen kabûl etmektir. Zira ictihadî meselelerde her zaman; Sahabe, Tâbiîn ve Tebe-î Tâbiîn arasında ihtilaf olmuştur, fakat hiçbir vazifeli veya müctehid, başkasının ictihadını inkâr etmemiştir.

Yine âlimler demişlerdir ki herhangi bir müftü veya kadı, ictihadında kendisine muhalif düşen başka müftü veya kadıyı, kesin olarak bir ayete veya hadise veya ümmetin icma’ına veyahut da açık bir kıyasa

muhalefet etmedikçe itiraz edip o müftü veya kadının ictihadını reddedemez.

Yine İmam Maverdi diyor ki: Bilinmelidir ki bu emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münkerin çoğu meseleleri uzun zamandan beri yerine getirilmeyip terk edilmiştir. Ciddiyetle söylüyorum bu zamanda emr-i bi'l-ma'rûfun az bir kısmı kalmıştır. Emr-i bi'l-ma'rûf, çok ehemmiyetlidir ve İslâmiyet'in önemli bir bölümünü teşkil eder. İdarenin dengesi ve temeli ancak onunla devam eder. Fenalık arttığı zaman ceza ve musibet umumî olur, zalim olana da salih olana da gelir. Eğer insanlar zalimin elini tutup vazgeçirmezlerse ceza herkese gelebilir.

فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ

“O’nun emrine muhâlif hareket edenler, artık başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine (pek) elemli bir azâbın uğramasından sakınsın(lar)!”⁵⁷

Öyleyse âhiretini kurtarmak isteyen ve Cenâb-ı Hakk’ın rızasını kazanmaya çalışanın buna dikkat etmesi lazımdır. Cenâb-ı Hakk’ın emirlerini yerine getirip yasaklarından sakınmak ve başkasına tavsiyede bulunmak çok önemlidir. Maalesef bu vazife çoğu yerlerde terk edilmiştir, elbette onu yerine getirmenin topluma faydası çok büyüktür. Bu vazife halis niyetle yapılmalıdır. Muhatabının kabûl etmeye-

⁵⁷ Nûr Suresi, 63. ayet.

ceğinden ve rütbesinin yüksekliğinden çekinilmemelidir. Cenâb-ı Hak ayet-i kerîmelerde,

وَلْيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ

“Şüphesiz ki; Allah, kendi (dîni)ne yardım edene mutlaka yardım eder.”⁵⁸

وَمَنْ يَعْصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“Artık kim Allah’a (O’nun dînine) sımsıkı tutunursa, böylece muhakkak dosdoğru bir yola hidâyet edilmiştir.”⁵⁹

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْحُسَيْنِ

“Bizim uğrumuzda cihâd edenlere gelince, onları mutlaka yollarımıza eriştireceğiz.”⁶⁰

أَحْسَبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ

وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ

الْكَاذِبِينَ

“İnsanlar hiç imtihân edilmeden, (sâdece) “İmân ettik!” demeleriyle (kendi hâllerine) bırakılacaklarını mı sandılar?” “And olsun ki (biz),

⁵⁸ Hac Suresi, 40. ayet.

⁵⁹ Âl-i İmrân Suresi, 101. ayet.

⁶⁰ Ankebût Suresi, 69. ayet.

onlardan öncekileri de imtihan ettik. Allah doğru söyleyenleri de muhakkak bilir, yalancıları da muhakkak bilir.”⁶¹ buyurmuştur.

Bilinmelidir ki ecir ve sevap zahmet ve meşakkate göredir. Öyleyse başkasının sana olan sadakati, sevgisi, yapmacık hâlleri, bir şeref beklemesi veya senin yanında kadir kıymetinin devam etmesini istemesi gibi durumlar, Cenâb-ı Hakk’ın emir ve yasaklarını ona tebliğ etmene engel olmamalıdır. Çünkü bir dostun sana olan sadâkat ve sevgisi, ona karşı bir hürmet ve hukuku netice verir. Öyleyse o dostuna nasihat etmek, ona âhireti için yararlı işleri göstermek ve âhiretine zarar veren hâl ve hareketlerden korumak, o dostun senin üzerindeki haklarıdır. İnsanın gerçek dostu ve ahababı, âhiretini mamur etmeye çalışan kimsedir. Velev ki bu hâl, onun dünyası hakkında bir noksanlığı da beraberinde getirmiş olsun. Kişinin düşmanı ise âhiretinin harap olmasına veya eksik kalmasına çalışandır; her ne kadar bu çalışma, dünya menfaati noktasında o dostuna bir fayda getirmiş olsun. Şüphesiz ki şeytanın bize en büyük düşmanlığı da budur, yani âhiretimize zarar vermesidir. Evet, başta Fahr-i âlem Peygamberimiz (asm) olmak üzere bütün peygamberler (salavâtullahi ve selâmuhu aleyhim, ecmain) mü’minlerin dostlarıdır. Zira onlar mü’minlerin âhireti kazanmaları ve âhirete ait menfaatleri elde etmeleri için çalışmışlar ve meşru dairede dünyalarını da ihmal etmemişlerdir. Ancak Cenâb-ı Hakk’ın rızasına engel olacak şekilde Mü’minlerin dünyaya sarılmalarını istememişlerdir.

⁶¹ Ankebût Suresi, 2-3. ayetler.

İmam Gazali (r. aleyh) şöyle der:

İnsanların dünyadan istedikleri; ilim, sıhhat, mal (servet) ve cah (şan şeref) olmak üzere dört şeydir. Tebliğ ve nasihatta bulunabilecek kişi bunlara engel olunur diye iyiliği emretmekten fenalığı sakındırmaktan vazgeçemez.

Bunlardan **birincisi** ilimdir ki ilimden mahrum kalır korkusu ile hocasının kendisi hakkındaki müsbet durumunu değiştireceğinden, dolayısıyla talim ve terbiyesinden vazgeçeceğinden korktuğu için hocasının çevresini uyarmayı terk etmesidir.

İkincisi: Sıhhatimden olurum korkusuyla meselâ, hastalığını kontrol etmek için yanına gelen doktorun sırtında ipekli elbise gördüğü hâlde, doktorun kendisine bakmakta gecikebileceği ve beklenen sıhhatin de engellenebileceği gibi sebeplerle doktora karşı uyarıcılık vazifesini terk etmesidir.

Üçüncüsü: Malımdan olurum korkusuyla sultana, adamlarına ve kendisine yardımda bulunanlara, ileride bu yardımı yapmazlar korkusuyla emir ve nehyi terk etmesidir.

Dördüncüsü: Şan ve şerefim engellenir korkusudur. Meselâ, kendisinden gelecek olan yardımı ve umduğu makamı bulamama korkusuyla veya kendisine makam verebilecek idarecinin yanında kötü duruma düşerim korkusuyla gereken uyarıyı yapmamasıdır.

Bütün bu durumlarda emir ve nehyin farziyeti düşmez. Çünkü bu zararların gelmesi bir ihtimale binâendir. Onlara iyiliği emredip kötü-

lükten vazgeçirmeyi bırakmak ise kesin bir zarardır. Öyleyse ihtimal dâhilinde olan bir zarardan dolayı kesin olarak bilinen diğer bir zarara girilmez. Ancak bu hususlarda zaruret hâsıl olursa cevaz verilebilir. Meselâ, ölüm korkusu olan hastanın mazereti gibi.

Kerîm olan Allah; bizi, dostlarımızı ve sâir Müslümanları rızâsına muvaffak eylesin. Hepimize cömertliğiyle ve rahmetiyle muâmele etsin. Âmin.

Emr-i bi'l-ma'rûf hususunda göz yumulan ve ehemmiyet verilmeyen meselelerden biri de şudur: İnsanların kusurlu ve ayıplı bir mal satılırken görüp de satana itirazda bulunmamaları ya da satıcının o malın kusurunu müşteriye söylememesidir. Bu açık bir hatadır. Hâlbuki âlimler, kusuru bilen kişinin satıcıya itiraz etmesinin ya da satıcının müşteriye malın kusurlu olduğunu bildirmesinin farz olduğunu kesin olarak beyân etmişlerdir.”

Ancak şu da vardır ki, Cenâb-ı Hakk'ın emir ve yasaklarını tebliğ eden kimsenin o vazifeyi nezâket ve şefkatle yapması gerekir. Zira bu şekilde muâmele etmek maksada varmak için daha elverişlidir. İmam Şafî, “Bir kimse, din kardeşini gizlice hatasından vazgeçirmeye çalışırsa şüphesiz ona gerçekten nasihat etmiş ve onu ziynetlendirmiş olur. Kim de ona açıktan, milletin içinde hatasını yüzüne vurarak nasihatle bulunursa gerçekten onu rezil etmiş ve izzetini kırmış olur.” demiştir.

Nehy-i ani'l-münkerin yani yasaklardan sakındırmanın nasıl yapılacağını Rasûl-ü Ekrem (asm) bu hadiste güzelce beyân etmiştir. Şöyle ki:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ
يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ

“Sizden herhangi biriniz bir kötülük görürse onu hemen eliyle değiştirsin. Eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle değiştirsin, ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle değiştirsin. İmânın en zayıfı da budur.”⁶²

Kalple mâni olmanın manası o günâhı kerih görmek ve ondan tiksinektir. Bu yaptığı günâhı ortadan kaldırmak veya onu değiştirmek değildir, fakat gücü ancak buna yetmiştir.

Bu hadis-i şerifte Peygamberimiz (asm); bir münkeri, bir kötülüğü kalp ile buğzetmenin, imânın en zayıf mertebede olduğunu buyurmasıyla, mü'minin her zaman güçlü ve hâkim olmasını esas tutmuştur. Cenâb-ı Hakk'ın hudutlarını muhafaza etmek için de düşmana bizzat eliyle engel olabilecek güce sahip olunmasını farz olarak bildirmiştir. Zira İslâm devletinin, düşmanlarını mağlup edecek güç ve kudrete sahip olması farz-ı kifayedir.

Hadisteki “İmânın en zayıfıdır.” ifadesinin manası ise, Allahu a'lem, bu imânın insanın üzerinde cesaret ve ibâdet noktasında etkisi en az olan bir imân olmasıdır.

⁶² Sahih-i Müslim, Kitâbü'l-İmân, C 3, s. 28, Hadis No: 78.

Kadı İyaz (rahimehullah) demiş ki: Bu hadis, bir kötülüğü değiştirmek hususunda esas ölçüdür. Zira bir fenalığı değiştirecek olan kişinin hakkı ve vazifesi o fenalığı hangi imkânı buluyorsa onunla gidermektir. İster sözle ister fiil denilen el ile ister birini vesile yapmakla olsun.

Meselâ: Günâhlara engel olabilecek bir Müslümanın, günâhlara vesile olacak bütün aletleri kırmak ve sarhoşluk veren içki gibi maddeleri dökmek gibi vazifeleri ya kendisi yapması veya emir vererek başkasına yaptırmaması gerekir. Ve gasbedilen malları ya bizzat kendisi alıp sahiplerine iade etmeli yahut yapabilirse başkasına emrederek bu işi yaptırmalıdır.

Kötülüğü değiştirirken câhile ve şerrinden korkulan kuvvet sahibi zalime karşı son derece yumuşak söz ve şefkatle davranılmalıdır. Çünkü bu şekilde hareket edilmesi, sözünün kabûl edilmesine daha çok vesile olur. Nitekim üsluptan dolayı bu vazifeyi üzerine alan zatların salih ve fazilet sahibi olması daha iyidir ve tercih edilir.

Zulmünde devam edenlere ve vaktini boş geçirerek israfta bulunanlara karşı daha fazla baskı yapılmalıdır. Ancak onlara karşı baskı yaparken içinde bulundukları kötülükten daha büyük bir kötülüğün meydana gelmeyeceğinden emin olunmalıdır. Zira zalime engel olanın, zalimin zulmüne maruz kalmaması gerekir. Eğer eliyle kötülüğü gideren zat, kendisinin öldürülmesi veya başkasının öldürülmesine sebep olmak gibi daha büyük bir kötülüğün meydana gelmesinde

kuvvetli bir zan sahibi olursa, o vakit eliyle düzeltmeyi değil diliyle nasihati ve korkutmayı tercih etmelidir. Eğer diliyle söyledikleri de önceki durum gibi daha büyük bir fenalığın meydana gelmesine sebep olacaksa o vakit kalbiyle o fenalığın giderilmesini istemelidir. Kalben yapılan bu değiştirmeyi istemek kolaydır herkes yapabilir. Hadis-i şerifte kastedilen mana, Allahu ‘alem budur. Eğer kötülöklere engel olan zat, kendisine yardım edecek birilerini bulursa onlardan yardım almalıdır. Bu da Müslümanlar arasında kavgaya ve silah çekilmesine sebep olmamak şartıyladır. Bu şartlarda eğer o fenalığı yapan idareci değilse o fenalık, idareciye götürölür. Veyahut kalben müdâhale ile iktifa etmelidir.

Ehl-i tahkik, (araştırmacı) büyük âlimlere göre, meselenin fikhî ölçüleri budur. Doğru hareket ve amel de buna uymakla olur. Bu hakikati kabûl eden cumhur-u ulemaya muhalefet edenler olmuşsa da onların o muhalefetlerine itibar edilmez. Burada Kadı İyaz’ın (rahimehullah) söyledikleri son bulmuştur.

Ebu’l-Hasen Mâverdi; gizli olan günâhları araştırmak, vazifeli olan asayiş memurunun hakkı değildir, ancak bir toplulukta birisinin herhangi bir haramı devam ettirdiğine dair alametlerin ortaya çıkmasıyla zann-ı gâlip yani kuvvetli bir zan olursa o vakit araştırma yapabilir. Bu da iki kısma ayrılır.

Birincisi: Sonra telafisi mümkün olmayan bir haramın işlenmesi ihtimalidir. Meselâ, doğru söylediğine kanâat edilen birisi, “Şu eve birisi bir adamı hapsetti, öldürecek.” yahut, “Bir kadını hapsetti, zina

edecek.” dese o evi aramak ve buna benzer hâllerde araştırma yapmak ve takibatta bulunmak caizdir. Tâ ki telafisi mümkün olmayan o fenalık önlenmiş olsun. Bu fenalığı yalnız asayiş memuru değil herhangi bir din görevlisi de araştırıp engelleyebilir, bu caizdir.

İkincisi: Yukarıdaki gibi kuvvetli zan ile gerçekleşme ihtimali bulunmayıp ancak “Günâh işliyor.” şüphesine binâen casusluk yaparak araştırmak ve gizlilik perdesini kaldırmak caiz değildir. Meselâ, bir evden istenilmeyen çalgı sesleri gelse “O sesler günâh işlediklerini gösterir.” şüphesiyle o eve baskın yapılarak müdâhale edilmez. Çünkü o günâhın açıktan olanı, çalgı sesleri, zaten biliniyor. Onun gizli olan yönünü de açığa çıkartmak caiz değildir. Ancak İmam Gazali (r. aleyh)’ye göre o sesleri duyanların o eve girip çalgı aletlerini alıp kırmaları caiz olur.

İmam Maverdi, Ahkâmü’s-Sultaniye kitabının sonunda bu emr-i bi’l-ma’rûf nehy-i ani’l-münker vazifesini yapanlar için bu husustaki bütün kaide ve kuralları güzelce açıklamıştır. Biz burada yalnız onun maksatlarına ve hedeflerine işaret ettik. Bu konunun büyük faydası olur ve buna çok ihtiyaç vardır diye üzerinde fazla durduk. Zira bu konu İslâmî kural ve kaidelerin en büyüğüdür.

Buraya kadar Sahih-i Müslim’in Kitâbü’l-Îmân bölümünden tercüme ederek aldığımız emr-i bi’l-maruf nehy-i ani’l-münker meselesinin daha iyi anlaşılması için bir kısım îzahlar yapıldı isteyen aslına müracaat edebilir.⁶³

⁶³ Sahih-i Müslim, Kitâbü’l-Îmân, C 2, s. 32.

Anlaşıldığı üzere emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münkeri yerine getirmek îmâna çok büyük bir hizmettir. Bediüzzaman Hazretleri de îmâna hizmet edenlere hitaben şöyle der: “Madem biz böyle sarsılmaz ve en yüksek ve en büyük ve en ehemmiyetli ve fiyat takdir edilmez derecede kıymettar ve bütün dünyası ve canı ve cânânı pahasına verilse, yine ucuz düşen bir hakikatin uğrunda ve yolunda çalışıyoruz. Elbette bütün musibetlere ve sıkıntılara ve düşmanlara kemâl-i metanetle mukabele etmemiz gerektir.”⁶⁴ Ve yine, “Ey kardeşlerim, dikkat ediniz. Vazifeniz kudsiyedir, hizmetiniz ulvîdir. Her bir saatınız, bir gün ibâdet hükmüne geçebilecek bir kıymettir. Biliniz ki, elinizden kaçmasın.”⁶⁵ demiş ve bu vazifenin ne kadar ehemmiyetli olduğunu ifade etmiştir.

Ayrıca bu hususa dair, Kurtûbî'nin El-Câmiu Li-Ahkâmî'l-Kur'ân'dan, Âl-i İmran Suresinin 21. ve 22. ayetlerinin tefsirindeki îzahlardan bir kısmını buraya aynen alıyoruz.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ
يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ

⁶⁴ Bediüzzaman, Şuâlar 2, s. 295.

⁶⁵ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 41.

“Doğrusu Allah’ın ayetlerini inkâr edenler, haksız yere (bile bile) peygamberleri öldürenler ve insanlardan adâleti emredenleri öldürenler yok mu... Artık onları (pek) elemli bir azab ile müjdele!”⁶⁶

أُولَئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ

“İşte onlar, dünya ve âhirette amelleri boşa gitmiş olanlardır. Onlar için yardımcılardan kimse de yoktur.”⁶⁷

⁶⁶ Al-i İmran Suresi, 21. ayet.

⁶⁷ Al-i İmran Suresi, 22. ayet.

KURTUBÎ TEFSİRİ'NDEN AL-İ İMRAN SURESİNİN 21, 22. AYETLERİNE DÂİR BİRKAÇ İZAH

BİRİNCİ İZAH:

Bu âyet-i kerîme (Al-i İmran Suresi, 21. ayet), önceki ümmetlerde de ma'rûf emrinin, münkerden alıkoymanın farz olduğunu göstermektedir. Risâletin ve nebevî hilafetin yani peygamberliğin ve peygamberrin tesis ettiği hilafetin asıl faydası da budur.

قَالَ الْحَسَنُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ
نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَخَلِيفَةُ رَسُولِهِ وَخَلِيفَةُ
وَرَسُولِهِ كِتَابَهُ

El-Hasen der ki: Peygamber (asm) şöyle buyurdu: “Her kim iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarsa o, Allah’ın yeryüzündeki halifesidir. Rasûlullah (asm)’ın halifesidir, Kitab’ının halifesidir.”⁶⁸

وَقَدْ رَوَى عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بِئْسَ
الْقَوْمُ قَوْمٌ يَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ، بِئْسَ الْقَوْمُ قَوْمٌ
لَا يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ، بِئْسَ الْقَوْمُ قَوْمٌ يَمْشِي
الْمُؤْمِنُ بَيْنَهُمْ بِالتَّقِيَّةِ

⁶⁸ Kurtûbî, Câmiu Li-Ahkâmi'l-Kur'an, C 5, s. 73.

İbn Mesud (ra)'dan şöyle dediği rivayet edilmektedir: Peygamber (asm) buyurdu ki: “İnsanlardan adaleti emredenleri öldüren topluluk ne kötü bir topluluktur! İyiliği emretmeyip kötülükten sakındırmayan bir topluluk ne kötü bir topluluktur! Mü'minin, (şerlerinden emin olmadığı için) aralarından takiyye yaparak (kendisini gizleyerek) yürüdüğü topluluk, ne kötü bir topluluktur!”⁶⁹

وَعَنْ دُرَّةِ بِنْتِ أَبِي لَهَبٍ قَالَتْ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ فَقَالَ: مَنْ خَيْرَ النَّاسِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: أَمْرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَتَقَاهُمْ لِلَّهِ وَأَوْصَلَهُمْ لِرَحْمِهِ

Ebu Leheb'in kızı Dürre'den şöyle dediği rivayet edilmektedir: Peygamber (asm) minber üzerinde hutbe irad etmekte iken adamın birisi gelip dedi ki: Ey Allah'ın Rasûlü, insanların en hayırlısı kimdir? Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Onlara ma'rûfu en çok emreden ve onları münkerden en çok alıkoyan, Allah'tan en çok korkan, akrabalık bağlarını en çok gözetendir.”⁷⁰

Yine ayet-i kerîmede şöyle buyurulmaktadır:

الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ

⁶⁹ A.g.e., s. 72.

⁷⁰ A.g.e., s. 73. /Ahmed bin Hanbel Hadis No: 27434.

“Münâfık erkekler ve münâfık kadınlar birbirlerindendir. Kötülüğü emrederler, iyilikten men’ ederler ve ellerini sıkı tutarlar (hayır yapmazlar).”⁷¹ Yani aynı zihniyeti taşırlar. Bir başka ayet-i kerîmede ise şöyle buyurulmaktadır:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمُنْكَرِ

“Mü’min erkekler ve mü’min kadınlar ise birbirlerinin dost (ve yardımcı)larıdır. İyiliği emreder, kötülükten yasaklarlar.”⁷²

Böylelikle yüce Allah mâ’rufu (iyiliği) emredip münkerden (kötülük-ten) alıkoymayı mü’minler ve münafıklar arasındaki fark olarak göstermektedir. İşte bu da mü’minin en belirgin özelliklerinden birisinin, iyiliği emretmek, münkerden de alıkoymak olduğunu göstermektedir. Bunun başı ise İslâm’a davet etmek ve bu uğurda mücadele etmektir.

Emr-i bi’l-maruf yani iyiliği emretmenin bir kısmı vardır ki, herkesin yapabileceği bir iş değildir. Öncelikle bunu sultan (devlet yetkilisi) yerine getirmelidir. Çünkü hadlerin uygulanma yetkisi ona aittir, tazir yani verilen ceza yani verilen ceza da onun görüşüne göre yapılır. Yani hapsetmek, serbest bırakmak, sürgün etmek, gurbete göndermek, onun yetkisi dâhilindedir. Bu gibi cezaları ancak idareci tatbik eder. O; her şehirde, salih, güçlü, âlim ve emin bir kimseyi tayin eder ve bunları yerine getirmesi için emir verir. Vazifeli şahıs da herhangi

⁷¹ Tevbe Suresi, 67. ayet.

⁷² Tevbe Suresi, 71. ayet.

bir ziyade söz konusu olmaksızın gereği gibi hadleri uygular. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

الَّذِينَ إِن مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا
بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ

“Onlar ki, kendilerine yeryüzünde imkân (iktidar) verdiğimiz takdirde (gaflete dalmazlar ve) namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler ve kötülükten men’ ederler.”⁷³

İKİNCİ İZAH:

Kötülüğü yasaklayan kimsenin adaletli bir kimse olması, Ehl-i Sünnete göre şart değildir. Bu görüş bid’atçilerin konu ile ilgili kanâatlerine muhaliftir. Çünkü bid’atçiler, “Münkeri ancak adil olan bir kimse değiştirmeye kalkışır.” derler. Bu ise yersizdir. Çünkü adalet, insanlar arasında çok az kimsede bulunabilen bir özelliktir. Buna karşılık ma’rûfu emretmek, münkerden alıkoymak ise bütün insanlar hakkında genel bir farzdır. Eğer,

كَبْرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ

“Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük bir gazab (sebebi) oldu.”⁷⁴

⁷³ Hac Suresi, 41. ayet.

⁷⁴ Saff Suresi, 3. ayet.

آتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ

“İnsanlara iyiliği emredip de kendinizi unutup musunuz?”⁷⁵ bu iki âyetin buyruklarına ve benzerlerine delil diye sorulacak olursa onlara şöyle denilir: Burada yasaklanmış bir işin yapılmasından dolayı kınama söz konusudur. Yoksa bir kimsenin münkerden alıkoyması dolayısıyla kötüleme, söz konusu değildir. Bir kötülüğü işlediği hâlde onu yasaklayan, o kötülüğü işlemediği hâlde onu yasaklamayandan daha çirkin olduğundan şüphe yoktur. Bu ayet-i kerîme şunu buyuruyor: Madem bir günâhı yasaklıyorsun öyleyse o günâhı işleme, diyor. Yoksa işlediğin günâhı yasaklama, demiyor. Söylediğini yapmayanlar için bir hadis şerifte şöyle denilmiştir.

وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُؤْتِي بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقِي فِي النَّارِ، فَتَدْلِقُ أَقْتَابُ بَطْنِهِ، يَقُولُ: فَيَدُورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الْحِمَارُ فِي الرَّحَا، فَيَجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّارِ فَيَقُولُونَ: يَا فُلَانُ مَا لَكَ؟ أَلَمْ تَكُنْ تَأْمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ؟ فَيَقُولُ: بَلَى، كُنْتُ أَمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ، وَأَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتَيْتُهُ

Usame bin Zeyd (ra)’den: Ben Rasûlullah (asm)’den şöyle buyururken işittim: Kıyamet gününde bir kişi getirilir ve cehennemin içine atılır da orada onun bağırsakları derhâl karnından dışarı çıkar. Sonra o kişi (acıdan dolayı kendi etrafında) eşeğinin değirmende döndüğü

⁷⁵ Bakara Suresi, 44. ayet.

gibi döner. Bunun üzerine cehennem ahali o kişinin başına toplanır-
lar da, “Ey filan! Sana ne oluyor? Sen bize (dünyada) iyiliği emreder
ve bizleri kötülükten nehyeder değil miydin?” derler. O da: “(Evet)
ben size iyiliği emrederdim, fakat onu kendim yapmazdım. Yine ben
sizleri kötülükten nehyederdim de onu kendim işlerdim,” diye cevap
verir.⁷⁶

ÜÇÜNCÜ İZAH:

İbn Abdil-Berr’in naklettiğine göre, gücü yeten her kişinin, eğer
münkeri değiştirdiğinden dolayı zarardan başka bir şeyle karşılaşma-
yacak ve kendisine eziyet etmek noktasına varmayacak olursa o
münkeri değiştirmesinin farz olduğu üzerinde ümmet icma’ etmiştir.
Şayet kınamadan başka bir şeyle karşılaşmayacak olursa, bu kınama-
nın onu münkeri değiştirmekten alıkoymaması gerekir. Eğer eliyle
değiştirmeye güç yetiremiyorsa diliyle değiştirir. Buna da güç yeti-
remiyorsa kalbiyle değiştirsin ve bundan fazlasını yapmakla mükellef
değildir. Şayet kalbiyle kabûl etmeyip reddederse ve günâhı işleyene
gücü yetmiyor ise üzerindeki sorumluluğu yerine getirmiş olur. (İbn
Abdil-Berr) devamla der ki; Peygamber (asm)’den iyiliği emredip
kötülükten alıkoymayı vurgulayan hadis-i şerifler oldukça çoktur.
Fakat bu hadislerin emri “güç yetirmek” şartına bağlıdır. El-Hasen
der ki: Bu konuda kendisiyle konuşulacak kimse, ancak düzelmesi
umulan bir mü’min yahut da kendisine bir şey öğretilecek bir câhil

⁷⁶ Sahih-i Müslim, Kitabü’z-Zühd, c. 18, s. 114, Hadis No: 7483.

olabilir. Kılıcını yahut kamçısını eline alıp da: “Benden kork!” “Benden kork!” diyene gelince, böylesiyle senin bir ilgin yoktur ve ona tebliğ edemediğinden mesul değilsin.

İbn Mes’ud der ki: Değiştirme gücü bulunmayan bir münkeri gören bir kimse için kalbinden o münkerden tiksilmesi ve Allah’ın da bunu bilmesi, onun için yeterlidir.

وَرَوَى ابْنُ لَهْيَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا يَجِلُّ لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يُدِلَّ نَفْسُهُ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا إِذْلالُهُ نَفْسَهُ؟ قَالَ: يَتَعَرَّضُ مِنَ الْبَلَاءِ لِمَا لَا يَقُومُ لَهُ

İbn Lehîa El-A’rec’den, o da Ebu Hureyre’den şöyle dediğini rivayet etmektedir: Rasûlullah (asm) buyurdu ki: “Mü’minin kendisini zelil kılması helâl değildir.” Ey Allah’ın Rasûlü kendisini zelil kılması ne demektir? diye sorulunca şöyle buyurdu: “Altından kalkamayacağı şekilde birtakım sıkıntılara kendisini maruz bırakmasıdır.”⁷⁷

Ashâb-ı kirâmdan kimisinin şöyle dediği rivayet edilmektedir: Şüphesiz bir kişi karşı çıkabilme gücü olmayan bir münkeri gördüğü takdirde üç defa, “Allah’ım, şüphesiz bu bir münkerdir.” demelidir. Bunu söylediği takdirde üzerine düşeni yapmış olur.

DÖRDÜNCÜ İZAH:

⁷⁷ İbnü Abdi Berr, Fethu’l-Ber, C 1, s. 116 (Taberani’nin El-Kebir’inde hadis ceyyid denilmiştir, ravileri sahihtir.)

رَوَى أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى تَتْرُكُ الْأَمْرَ
بِالْمَعْرُوفِ وَالتَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ؟ قَالَ: إِذَا ظَهَرَ فِيكُمْ مَا ظَهَرَ فِي الْأُمَمِ
قَبْلَكُمْ. قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا ظَهَرَ فِي الْأُمَمِ قَبْلَنَا؟ قَالَ: الْمَلِكُ فِي
صِغَارِكُمْ وَالْفَاحِشَةُ فِي كِبَارِكُمْ وَالْعِلْمُ فِي رُذَالَتِكُمْ. قَالَ زَيْدُ:
تَفْسِيرَ مَعْنَى قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْعِلْمُ فِي رُذَالَتِكُمْ إِذَا
كَانَ الْعِلْمُ فِي الْفُسَاقِ. خَرَّجَهُ ابْنُ مَاجَهَ.

Enes b. Malik'in şöyle dediği rivayet edilmektedir: Ey Allah'ın Rasûlü! Biz ne zaman iyiliği emretmeyi münkerden alıkoymayı terk edelim? diye soruldu. Şöyle buyurdu: “Sizden önceki ümmetlerde baş gösteren şeyler aranızda baş gösterdiği takdirde.” Ey Allah'ın Rasûlü, bizden önceki ümmetlerde neler baş gösterdi? Şöyle buyurdu: “Yöneticilik küçükleriniz arasında, ahlâksızlık büyükleriniz arasında, ilim de sizin ayak takımınız arasında (olursa).” Zeyd der ki: Peygamber Efendimiz'in, “İlim de ayak takımınız arasında” buyruğu fasıklar arasında ilim yayılırsa demektir. Bu hadisi İbn Mâce⁷⁸ rivayet etmiştir.⁷⁹

⁷⁸ İbn Mâce, Fiten 21; Müsned, C 3, s.187.

⁷⁹ Kurtubî, Câmiu Li-Ahkâmi'l-Kur'ân, c. 5, s. 76.

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

“(Ey Şanlı Peygamber!) Rabbinden sana indirilen her şeyi tebliğ et”⁸⁰

“Şimdi en mühim iş, taklidi îmânı tahkiki îmâna çevirerek îmânı kuvvetlendirmektir, îmânı takviye etmektir. Her şeyden ziyade îmânın esasatıyla meşgul olmak kat’i bir zaruret ve mübrem (gerekli) bir ihtiyaç hâline gelmiştir.”⁸¹ Demek bu zamanda emri bi’l-ma’rûf meseleleri içinde en mihim olanı milletin îmânına hizmet etmektir.

“Hem, her şakirdin vazifesi, yalnız kendi îmânını kurtarmak değil; belki başkasının îmânlarını da muhafaza etmeye mükelleftir (mecburdur). O da hizmete ciddî devamla olur.”⁸²

Hem, “Sıddık-ı Ekber (ra)’in: “Cehennemde vücudum o kadar büyü-
sün ki ehl-i îmâna yer kalmasın!” dediği gibi Bediüzzaman Hazretleri
de “birkaç adamın îmânını kurtarmak için dahi, cehenneme girmeye
râzı olduğunu”⁸³ söyler ve şöyle der: “Karşımda müthiş bir yangın
var. Alevleri göklere yükseliyor. İçinde evladım yanıyor, îmânım
tutuşmuş yanıyor. O yangını söndürmeye, îmânımı kurtarmaya koşu-
yorum. Yolda biri beni kösteklemek istemiş de ayağım ona çarpmış.

⁸⁰ Maide Suresi, 67. ayet.

⁸¹ Bediüzzaman, Sözler, Konferans, s. 705.

⁸² Bediüzzaman, Kastamonu Lahikası, s. 258.

⁸³ Bediüzzaman, Konferans, s. 1022.

Ne ehemmiyeti var? O müthiş yangın karşısında bu küçük hadise bir kıymet ifade eder mi? Dar düşünceler... Dar görüşler... Ben cemiyetin îmânını kurtarmak yolunda dünyamı da fedâ ettim, âhiretimi de... Cemiyetin îmânı, saadeti ve selameti yolunda nefsimi, dünyamı fedâ ettim. Helal olsun... Kur'ân'ımız yeryüzünde cemaatsiz kalırsa cenneti de istemem; orası da bana zindan olur. Milletimizin îmânını selamette görürsem, cehennemnin alevleri içinde yanmaya râzıyım. Çünkü vücudum yanarken, gönlüm gül-gülistan olur.”⁸⁴

Hem, “îmân, yalnız icmalî (özet olarak îmânın şartlarını) bir tasdikten ibaret değildir. İmânın çok mertebeleri vardır. Taklidî bir îmân, hususan bu zamandaki dalâlet, sapkınlık fırtınaları karşısında çabuk söner. Tahkikî îmân ise sarsılmaz, sönmez bir kuvvettir. Tahkikî îmânı elde eden bir kimse, îmân ve İslâmiyet noktasında dehşetli dinsizlik kasırgalarına da mâruz kalsa, o kasırgalar bu îmân kuvveti karşısında tesirsiz kalmaya mahkûmdur. Tahkikî îmânı kazanan bir kimseyi, en dinsiz feylesoflar dahi bir vesvese veya şüpheye düşüremez.

Hem tecrübelerle sabittir ki, bu ahir zamanda Risâle-i Nûrlar'ı, îmânı zedeleyen, tehlikeye düşüren her türlü fitne ve şüpheye engel ve gençliğimizi ve neslimizi kurtarmaya vesile olacak Kur'ânî bir rehber olarak görüyoruz. Bu Kur'ânî mürşid-i ekmelin, Kurân'ın hakiki bir tefsiri olduğunu biliyoruz. Bugüne kadar binlerce insanın Risâle-i Nûr sayesinde îmânlarını kurtarmaları veya tahkiki hâle getirmeleri

⁸⁴ Sebilürreşad Dergisi, C 5, sayı, 119, s. 302.

bu dâvâyı ispat eder. Bu hususta tereddüt edenler, o Risâleleri bir defa bile anlayarak okumuş olsalar, bu iddianın ne kadar doğru olduğunu göreceklendir.”⁸⁵

Zira İmam Gazalî, İmam Nevevî ve diğer âlimler gibi Bediüzzaman Hazretleri de bu dehşetli asra göre ayet ve hadislerin hükümleriyle iyiliği emredip kötülükleri nehyetmenin ölçülerini ortaya koymuştur. Risâle-i Nûrları mütalaa ve ondan istifade ederken müşahede ettiğimiz bu ölçülerin en mühimleri şunlardır:

1. BAŞTA İMÂN OLARAK İŞE TEMELDEN BAŞLAMAK

“Bu asırda din ve İslâmiyet düşmanları, evvelâ imânın esaslarını zayıflatmak ve yıkmak plânını, programlarının birinci maddesine koymuşlardır. Hususan Osmanlı Devleti’nin yıkılmasından bugüne kadar tarihte görülmemiş bir hâlde münâfıkane ve çeşit çeşit maskeler altında imânın erkânına yapılan suikastlar pek dehşetli olmuştur, çok yıkıcı planlar tatbik edilmiştir.

Hâlbuki imânın rükünlerinden birinde meydana gelecek bir şüphe veya inkâr, dinin teferruatı denilen ibâdetle yapılan lakaytlıktan veya bir ibâdeti terk etmekten çok daha tehlikeli ve zararlıdır. Bunun içindir ki şimdi en mühim iş, taklidî imânı tahkikî imâna çevirerek imânı kuvvetlendirmektir, imânı takviye etmektir; imânı kurtarmaktır. Her şeyden ziyade imânın esasatıyla meşgul olmak kat’î bir zaruret ve

⁸⁵ Bediüzzaman, Konferans, s. 1012-1013.

mübrem bir ihtiyaç, hattâ mecburiyet hâline gelmiştir. Bu durum, Türkiye’de böyle olduğu gibi, umum İslâm dünyasında da böyledir.

Evet, temelleri sarsılmış bir binanın odalarını tamir ve tezyine çalışmak, o binanın yıkılmaması için ne derece bir fayda temin edebilir? Kökleri kurumaya yüz tutan bir ağacın kurumaması için dal ve yapraklarını ilâçlayarak tedbir almaya çalışmak, o ağacın hayatına bir fayda verebilir mi?

Şüphesiz ki insanın inancı ve maneviyatı, saray gibi bir binadır, temelleri îmânın esaslarıdır. Onu bir ağaç olarak düşünürsek kökü îmânın rükünleri ve şartlarıdır. O rükünlerden en mühimmi, îmân-ı billâhdır, Allah’a imândır. Sonra nübüvvet ve haşir gelir. Bunun için, bir insanın en başta elde etmeye çalıştığı ilim, îmân ilmidir. İlimlerin esası, ilimlerin şâhı ve pâdişâhı, ma’rifet-i İlâhiye ile îmân hakikatlerini ders veren ilimdir.”⁸⁶

Onun için bu saldırıyı yapanların tahribatlarını önlemek ve o tahribatları tamire çalışmak için her şeyden önce Risâle-i Nûr,

آمَنْتُ بِاللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدَرِ

“Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe ve kadere îmân ettim.” cümlesindeki hakâik-i kudsîye-i îmâniyeyi en

⁸⁶ Bediüzzaman Konferans, s. 1012-1013.

kat'î ve vâzih bir sûrette ders verip en muannid zındıkları ve en mütemerrid feylesofları susturuyor.”⁸⁷

Bediüzzaman Hazretleri Miraç Risâlesi’nde bu hakikati şöyle ifade etmektedir:

İhtar: Mi’râc mes’elesi, erkân-ı îmâniyenin usûlünden sonra terettüb eden bir neticedir. Ve erkân-ı îmâniyenin nûrlarından meded alan bir nûrdur. Erkân-ı îmâniyeyi kabûl etmeyen dinsiz mülhidlere karşı, elbette bizzât isbat edilmez. **Çünkü Allah’ı bilmeyen, Peygamberi tanımayan ve melâikeyi kabûl etmeyen veya semâvâtın vücûdunu inkâr eden adamlara Mirâc’dan bahsedilmez.** Evvelâ o erkânı isbat etmek lâzım geliyor.”⁸⁸

Yani Miraç meselesi, îmânın esaslarının kabûlünden sonra ortaya çıkan bir neticedir. Ve o esaslardan destek alan bir nûrdur ve bir hakikattir. Yani Miraç meselesi, îmân esaslarını kabûl etmeyen dinsizlere ve mülhidlere karşı elbette yalnız başına bizzat ispat edilmez. Ancak îmân esaslarının ispatından sonra Miraç’tan bahsedilebilir. İşte bu îzahtan da anlaşılıyor ki herkesin seviyesine göre konuşmak icap eder. Özellikle inkârın had safhaya vardığı böyle bir zamanda o inkârcılara faydalı olabilmek için her şeyden önce onların anlayamadıkları îmân esaslarını ve şartlarını, onların anlayabileceği şekilde delil ve burhanlarla ispat etmek lazımdır.

⁸⁷ Bediüzzaman, Şualar, 1, s. 306.

⁸⁸ Bediüzzaman, Sözlür, s. 241.

Evet, “Risâle-i Nûr, yalnız bir cüz’î tahrîbâtı ve bir küçük hâneyi ta’mîr etmiyor. Belki küllî bir tahrîbâtı ve İslâmiyet’i içine alan ve dağlar büyüklüğünde taşları bulunan bir muhit (her tarafı kuşatan) kaleyi ta’mîr ediyor. Ve yalnız hususî bir kalbi ve hâs bir vicdanı ıslaha çalışmıyor. Belki bin seneden beri tedârik edilen ve terâküm eden (biriken) müfsid âletlerle, dehşetli rahnelenen (yaralanan) kalb-i umûmîyi ve efkâr-ı âmmeyi ve umumun ve bâhusus avâm-ı mü’mininin istinâdgâhları, (dayanakları) olan İslâmî esasların ve cereyânların ve şeâirlerin kırılması ile bozulmaya yüz tutan vicdân-ı umûmîyi, Kur’ân’ın i’câzıyla ve geniş yaralarını, Kur’ân’ın ve îmânın ilaçlarıyla tedâvi etmeye çalışıyor.

Elbette böyle küllî ve dehşetli tahrîbâta ve rahnelere ve yaralara hak-kalyakîn derecesinde dağlar kuvvetinde huccetler, cihazlar ve binler tiryâklar hâsiyetinde (özellğinde), mücerreb, (tecrübe edilmiş) ilaçlar ve hadsiz edviyeler bulunmak gerektir ki, bu zamanda Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân’ın i’câz-ı manevîsinden çıkan Risâle-i Nûr, o vazîfeyi görmekte beraber, îmânın hadsiz mertebelerinde terakkıyât ve inkişâfâta medardır (vesiledir).”⁸⁹

⁸⁹ Bediüzzaman, Şualar 1, s. 161.

2. HAKİKATLERİ AKIL VE KALBİN KABÛL EDECEĞİ ÖLÇÜYLE AÇIKLAMAK

Peygamberimiz (asm) şöyle ferman ediliyor:

إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ أُمِرْنَا أَنْ نَكَلِّمَ النَّاسَ عَلَى قَدْرِ عُقُولِهِمْ

“Biz peygamberler topluluğu, dâima insanların seviyelerine inmek ve onların anlayabilecekleri şekilde konuşmakla emrolunduk.”⁹⁰ Bu nebevî düstur, peygamberler için geçerli olduğu gibi onların vârisleri olan âlimler için de geçerli bir kuraldır.

Bediüzzaman Hazretleri de bu hakikati şöyle ifade etmiştir:

“Hazmolmayan ilim telkin edilmemeli,

“Hakiki mürşid-i âlim koyun olur, kuş olmaz; hasbî verir ilmini.

Koyun verir kuzusuna hazm olmuş musaffâ sütünü.

Kuş veriyor ferhine lüab-âlûd kayyını.”⁹¹

Yani gerçek âlim koyun gibi olur, kuş gibi olmaz. Zira kuş yavrusuna salyasıyla karışık hazmedilmemiş kusmuğunu verir. Dinleyenlere tam anlamadıkları ve kuşun salyası hükmünde olan enaniyetle karışık verilen bir ders, kuşun yavrusuna verdiği benzer. Evet, nasihat eden kişi koyunun kuzusuna hazmolmuş sütünü verdiği gibi, insanla-

⁹⁰ Şemseddin Sehâvî, El-Makasidü'l-Hasene, s. 117, Hadis No: 180.

⁹¹ Bediüzzaman, Sözlür, s. 331.

ra özellikle avâm-ı halka, enaniyet ve hissiyâtını karıştırmadan, yalnız Allah rızasını gözeterek onların anlayabilecekleri şekilde ders vermelidir.

Ben vâizleri dinledim, nasihatleri bana tesir etmedi. Düşündüm, Kasâvet-i kalbimden başka üç sebep buldum:

Birincisi: Zaman-ı hâzırâyı zaman-ı sâlifeye kıyas ederek yalnız tasvir-i müddeâyı parlak ve mübalâğalı gösteriyorlar. Tesir ettirmek için ispat-ı müddeâ ve müteharî-i hakikati iknâ lâzım iken, ihmal ediyorlar.

Yani hâzır zamanı geçmiş zamana kıyas ederek o vaazlarını güzel bir şekilde suretlendirip abartarak anlatıyorlar. O nasihatın tesir etmesi için söylediklerini ispat etmek ve hakikati arayanı ikna etmek lazım olduğu hâlde, bu ciheti ihmal ediyorlar.

İkincisi: Bir şeyi terğib veya terhib etmekle ondan daha mühim şeyi tenzil edeceklerinden, muvâzene-i şerîatı muhafaza etmiyorlar.

Yani bir ibâdete teşvik ederken ve bir günâhı korkutarak terk ettirmeye çalışırken ondan daha mühim ve büyük bir ibâdeti veya günâhı basit gösteriyorlar. Ve şerîatın ölçülerini muhafaza etmiyorlar.

Meselâ: Gıybet gibi bir günâhı zina gibi bir günâhtan daha fenaymış gibi gösteren hadis-i şerîfî, mutlak kabûl ederek yanlış olarak her çeşit gıybeti zinadan daha kötüymüş gibi anlatıyorlar. Hâlbuki Allahu

‘alem, hadiste ifade edildiği gibi bazı gıybetler, katl ve cinayet gibi büyük felaketlere sebep olacağından, o kısım gıybetler kastedilmiştir.

Demek bazı vâizler ve mürşidlerin, nasihat ederken her türlü gıybeti zinadan daha büyükmüş gibi göstermeleri veyahut bir sünneti, farz veya vacipten daha önemliymiş gibi câzip bir şekilde anlatmaları yanlış olur. Ancak hadiste ifade edildiği gibi bazı gıybetler katl ve cinayete sebep olacağından, Allahu ‘alem o kısım gıybetler kastediliyor. İşte bazı vâizlerin nasihat ederken zinayı hafife almak veyahut bir sünneti, farzdan daha önemliymiş gibi câzip bir şekilde anlatmaları gerekir.

Üçüncüsü: Belâgatın muktezası olan hâle mutabık, yani ilcaat-ı zamanı muvafık, yani teşhis-i illete münasip söz söylemezler. Güya insanları eski zamanın köşelerine çekiyorlar, sonra konuşuyorlar.

Yani belâgatın gereği olan mukteza-yı hâle mutabık yani ortam ve zamanın gerektirdiği şartlara uygun yani hastalığın teşhisine münasip söz söylemezler. Güya insanları eski zamanın köşelerine çekiyorlar sonra konuşuyorlar. O eski zamandaki insanların anlayabilecekleri seviyeye uygun olarak yapılan nasihatleri, bugünkü insanların seviye ve anlayışlarını dikkate almadan aynen aktarıyorlar.

Hâsıl-ı kelâm: Büyük vâizlerimiz hem âlim-i muhakkik olmalı, tâ ispat ve iknâ etsin. Hem hakîm-i müdakkik olmalı, tâ muvâzene-i şeriatı bozmasın. Hem belîğ-i mukni’ olmalı, tâ mukteza-yı hâl ve

ilcaat-ı zamana muvafık söz söylesin. Ve mizan-ı şeriatle tartsın. Ve böyle olmaları da şarttır.⁹²

Yani büyük vâizlerimiz ve mürşidlerimiz hem ilmî araştırma yapan âlim olmalıdır. Tâ ki İslâmî emirleri, dinleyenlere ispat etsin. Hem hikmetle konuşan müdakkik biri olmalı ki, şeriatın ölçülerini bozmasın. Hem belâgatli güzel konuşmasıyla insanları ikna etmelidir ki ortama ve zamanın şartlarına göre söz söylesin ve her şeyi şeriatın terazisiyle tartsın. Ve böyle olması da şarttır.

“Vâiz hem hakîm hem muhâkemeli olmalıdır. Evet, muvâzenesiz vâizler, çok hakâik-ı neyyire-i dîniyyenin husûfunu sebep olmuşlardır. Meselâ: İnşikâk-ı kamer olan mucize-i mütevatire-i bâhireyi, meylü'l-mücâzefe ile arza nüzul ile Peygamberin cebine girip çıkmış olan ilâve, o güneş-misal mu'cizeyi, Süha yıldızı gibi mahfî ve kamer-misal olan burhan-ı nübüvveti münhasif ettiği gibi münkirlerin bahanelerine kapılar açtı.”⁹³

Yani nasihat eden zât hem hakîm, yani verdiği her hüküm yerli yerinde İslâmî ölçülere göre olmalı hem de muhâkemeli yani meseleleri karşılaştırıp doğruyu yanlıştan ayırabilecek yetişkinliğe sahip olmalıdır. Evet, ölçüyü bilmeyen vâizler, dine ait nûrlu birçok hakikatlerin perdelenmesine sebep olmuşlardır.

⁹² Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 493.

⁹³ Bediüzzaman, Muhâkemât, s. 32.

Meselâ: Tevatürle sabit olan apaçık şakk-ı kamer denilen ayın ikiye bölünmesi mucizesini bir kısım vâizler abartmak arzusuyla “Ay yere inmiş ve Peygamberimiz (asm)’in cebine girip çıkmış.” ilavesi ile o güneş gibi mucizeyi Süha yıldızı gibi gizlemiş ve dolunay gibi açık olan Efendimiz (asm)’in o peygamberlik delilini husufa uğratıp örtmüş ve inkâr edenlerin de itiraz ve bahanelerine kapılar açmıştır.

“Evet, şu hakikati de itiraf etmek lâzım ki, bir mücevherat hazinesi ne kadar zengin ve ne kadar yüksek bir servete mâlik olursa olsun, bâyii, dellâlı usûl-i bey’ u şirâyâ âşına olmazsa zilyed bulunduğu kıymettar hazinenin müstemil ve muhtevî bulunduğu emtiayı lâıykıyla âleme ilân ve enzar-ı âmmeye vaz’ edemez.”⁹⁴

Yani şu hakikati de itiraf etmek lâzım ki, bir mücevherat hazinesi ne kadar zengin ve ne kadar yüksek bir servete sahip olursa olsun, o dükkânda satış yapan adamın alış-veriş usulünü ve müşteri ile nasıl muâmele edileceğini bilmesi lazımdır. Yoksa elinde olan o değerli dükkânı ve onun içinde bulunan kıymetli malları lâıykıyla âleme ilan edip halkın önüne koyamaz.

Hem سِيرُوا عَلَى سَيْرِ أضعفكم “En zayıflarınızın yürüyüşüyle yürü-

yün”⁹⁵ hadis-i şerifinin sırrıyla hareket etmek gerekir.”⁹⁶ Yani nasihat edenin verdiği ders, Kur’ân’ın ders ve irşadı gibi daha ziyade avâmın

⁹⁴ Bediüzzaman, Barla Lâhikası, s. 71.

⁹⁵ Aclûnî, Keşfü’l-Hafâ, C 1, s. 464, Hadis No: 1518.

⁹⁶ Bediüzzaman, Kastamonu Lahikası, s. 46.

anladığı seviyede olması gerektiği gibi aynı dersten ilmî seviyesi yüksek olanların da istifade etmesi gerekir.

Aynen öyle de İslâmiyet’i anlatanların dinin ölçülerini ve avâm-ı halka nasıl anlatacaklarını bilmesi lazımdır. Yoksa İslâmiyet’e gerektiği hizmeti yapmış olmazlar, kaş yapayım derken göz çıkarabilirler.

“Pek çok adam, meylü’l-ağalık ve meylü’l-âmiriyyet ve meylü’t-tefevvuk ile müteahhakim geçinmek istediğinden ilmin şanından olan teşvik ve irşat ve nasihat ve lûtfu terkedip kendi istibdad ve tefevvukuna vesile-i cebr ve tânif eder. İlme hizmete bedel, ilmi istihdam eder. Buna binâen vezâif, ehil olmayanın ellerine geçti. Bâhusus medâris bunun ile indirâsa yüz tuttu.”⁹⁷

Yani maalesef nasihat edenlerden pek çok adam, baskıcı ve otoriter geçinmek istediğinden ağalık, amirlik, üstün olmak meyil ve arzusuyla, ilme yakışan ve ilmin gerektirdiği başkalarını teşvik etmek, irşad, nasihat ve lütufta bulunmak ve iyilikle muâmele etmek gibi güzel hasletleri terk eder. İlmi kendi otoritesine ve üstünlüğüne cebr ve şiddet vesilesi yapar. İlme hizmet etmeye bedel, ilmi kendi arzularına hizmetkâr yapar. Buna binâen vazifeler ehil olmayanın eline geçti. Özellikle bu sebepten dolayıdır ki, medreseler etkisiz hâle gelip yıkılmaya yüz tuttu.

“Hâsıl-ı kelâm, her muhibb-i dine ve âşık-ı hakikate lâzımdır: Her şeyin kıymetine kanâat etmek ve mücâzefe ve tecavüz etmemektir.

⁹⁷ Bediüzzaman, Asar-ı Bediye, s. 66.

‘Zira mücazefe kudrete iftiradır ve daire-i imkânda daha ahsen yoktur.’ olan sözü, İmam Gazali’ye dedirten, hıkkatteki kemâl ve hüsne adem-i kanâattir ve istihfaf demektir.”⁹⁸

Yani netice olarak, hakikate âşık ve dini seven herkese lazım olan şudur ki, Cenâb-ı Hakk’ın her şeye verdiği kıymet ve değere kanâat etsin. Zira Cenâb-ı Hak, bütün varlıkları yapacakları vazifeye göre en güzel bir surette yaratmıştır. Bu güzelliğe kanâat etmek gerekir. Abartmak ve sınırı geçmek ile o güzelliğe kanâatsizlik gösterilmemelidir. Zira Allah’ın bir varlığa vermediği değer ve kıymeti abartmak suretiyle ona vermek, kudretin yaratmadığı o değer ve kıymeti, yaratmış gibi göstermek kudrete bir iftira olup Cenâb-ı Hakk’ın verdiği kanâat etmemektir.

İmam Gazali’nin, “İmkân dairesinde olup bitenden daha güzeli yoktur.” demesi bu hakikati ifade eder.

⁹⁸ Bediüzzaman, Asar-ı Bediye, s. 264.

3. TEBLİĞİN TESİRLİ OLABİLMESİ İÇİN SÖYLEDİKLERİMİZİ YAŞAMAK

LİSAN-I HÂL İLE NASİHAT

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ

“Ey îmân edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?”⁹⁹

“Evet, biri kâl, diğeri hâl olmak üzere iki lisân vardır. Lisân-ı kâlin kelimâtı elfâz ise lisân-ı hâlin kelimâtı da ahvaldır.”¹⁰⁰ Dinimizde lisan-ı hâl ile yani hâl ve hareketimizle insanlara ders vermenin, sözle ders vermekten daha çok önemli olduğu kabûl edilmiştir.

“İnsanlar lisan-ı hâliyle nasihat eden yani ilmiyle amel eden âlime baktığı zaman, onun zühdünden ötürü dünyada zühd sahibi olmak isterler. Yani dünyaya, nefsanî his ve heves noktasından bakmaktan ziyade âhireti düşünenlerden olmak isterler. Zünnun-i Mısıfî’nin (rahmetullahi aleyh) bu babda söylediği şu söz çok mânidardır: “Size diliyle değil ilmiyle konuşanın meclisine oturun.” Hasan el-Basrî de (rahmetullahi aleyh) şöyle demiştir: “İnsanlara fiilin ile vaaz et. Örnek ol, sadece sözünle vaaz etme.”

⁹⁹ Saff Suresi, 2. ayet.

¹⁰⁰ Bediüzzaman, İşârâtü'l-İcâz, s. 208.

Sehl de (rahmetullahi aleyh) şöyle demiştir: “İlim, ameli çağırır. Eğer amel olursa ilim devam eder. Aksi hâlde ilim de amel sahibini terk edip gider.”¹⁰¹

Bu manada Allah Rasûlü (asm) şöyle buyurmuştur:

خَيْرُكُمْ مَنْ ذَكَرَكُمْ بِاللَّهِ رُؤْيَاهُ، وَزَادَ فِي عِلْمِكُمْ مَنَاطَةً، وَرَغَبَكُمْ
فِي الْآخِرَةِ عَمَلُهُ

“En hayırlınız, görünüşüyle size Allah’ı hatırlatan, mantıklı konuşmasıyla sizin ilminizi artıran, ameliyle yani güzel fiil ve davranışlarıyla âhirete karşı rağbetinizi artırandır.”¹⁰²

Demek ki ayetlere, hadislere ve ulemânın ifadelerine baktığımızda İslâmiyet’i kendi nefsimizde yaşamak suretiyle insanlara ders vermek daha önemli ve daha etkilidir. Ayet-i kerîmede, “Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?” demek ise dini emir ve yasaklara uymanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamak içindir.

Yoksa, “Yapmayacağınız bir farzı başkasına söylemeyiniz.” demek değildir. Çünkü bir emri yaşamak veya bir yasağı terk etmek farz olduğu gibi, onu başkalarına söylemek de farzdır.

Evet, nasihatın tesirli olabilmesi ve kabûl edilmesi için en önemli hususlardan biri de o hakikatleri anlatanın kendi hayatında yaşaması-

¹⁰¹ Ebû Tâlib el-Mekkî, Kûtu'l-Kulûb (Kalplerin Aızığı), c. 2, s. 171.

¹⁰² Feyzü'l-Kadir, Şerhu'l-Câmiî's-Sağır, C 3, s. 467, Hadis No: 3995.

dır. Yoksa nefsinı unutarak yaşanmadan yapılan bir nasihatın tesiri az olacaktır.

Nasihate önce kendi nefsinden başlayan Bediüzzaman Hazretleri, “Ben nefsimi herkesten ziyâde nasihate muhtaç görüyorum.”¹⁰³ “Nefsinı ıslâh etmeyen başkasını ıslâh edemez”¹⁰⁴ der.

“Hem Risâle-i Nûr, en evvel tercümanının nefsinı iknaya çalışır, sonra başkalara bakar. Elbette (tercümanının) nefsi emmaresini tam ikna eden ve vesvesesini tamamen izale eden bir ders (olan Risâle-i Nûr), gayet kuvvetli ve hâlisdir ki, bu zamanda cemaat şekline girmiş dehşetli bir şahs-ı manevi-i dalâlet karşısında tek başıyla galibane mukabele eder”¹⁰⁵

Hem dünyanın rengini değiştirecek bir tebliğin, İslâmiyeti örnek bir şekilde yaşayarak anlatmaktan geçtiğini Üstâd’ın şu cümlelerinden anlıyoruz: “Eğer biz, doğru İslâmiyet’i ve İslâmiyet’e lâıyk doğruluğu ve istikâmeti kendi üzerimizde göstersek, bundan sonra insanlar efvecen efvecen (dalga dalga) İslâmiyet’e dâhil olacaklar, girecekler.”¹⁰⁶, “Belki küre-i arz’ın bazı kıt’aları ve devletleri de İslâmiyet’e dehâlet edecekler (girecekler).”¹⁰⁷ Bu hakikat iledir ki Üstâd, lisân-ı kâl ile Kur’ân’ın sönmez ve söndürölmez bir güneş olduğunu bütün

¹⁰³ Bediüzzaman, Sözlür, s. 1.

¹⁰⁴ A.g.e., s. 93.

¹⁰⁵ Bediüzzaman, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s. 186.

¹⁰⁶ Bediüzzaman, Mektûbât 2, s. 402.

¹⁰⁷ A.g.e., s. 441.

cihâna ispat ederken lisân-i hâliyle de Kur’ân’ı okuyup, hâl ve ahlâkıyla da mânasını neşretmiştir.

“Çünkü nefsinı ıslah etmeyen başkasını ıslah edemez.”

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ
يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ

Ebû Saîd: Ben Rasûlullah (asm)’ı, “Sizden herhangi biriniz bir kötülük görürse onu hemen eliyle değiştirsin. Eğer buna gücü yetmiyorsa diliyle değiştirsin, ona da gücü yetmiyorsa kalbiyle değiştirsin. İmânın en zayıfı da budur.”¹⁰⁸ buyrulmasından anlaşılan hakikat şudur ki: Bir fenâlığa karşı çıkmak; fiilen, elle müdâhale etmek; kavlen, sözle müdâhale etmek, kalben de ondan nefret etmek ile olabilir. Bu üç muâmelenin birden tahakkukunun daha çok müessir olduğu, bunların eksilmesi nisbetinde te’sîrin de azalacağı muhakkaktır.

Geçen âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîfler; emr-i bi’l-mâruf ve nehy-i ani’l-münkerin özellikle yaşayarak yapılması gerektiğini ifâde ediyorlar. Bu te’sîrin hikmetini şöylece ifâde edebiliriz:

Nasıl ki üç elif ayrı ayrı olsa üç kıymeti vardır. Rakam olarak yan yana konulsa yüz on bir (111) kıymetini ifâde eder. Eğer o rakamlardan birisi alınırsa, sayı yüz on birden (111), on bire (11) düştüğü gibi, bir nasîhat da inanarak söylendiğinde ve yaşayarak yapıldığında yüz on bir (111) kıymet ve kuvvet-i mânevîyeye sahip olduğu için daha

¹⁰⁸ Sahih-i Müslim, C 1, s. 108, Hadis No: 78.

faydalı ve müessîr olur. Söylediğimiz şeyleri yaşamadığımız takdirde, te'siri o nisbette azalır.

Eğer inandığımızı söyleyip yaşamıyorsak, sözün tesiri ânında bir (1) elif seviyesine iner. Zaten hadîs-i şerîf, sadece kalpte muhafaza edilen bir îmânın da böyle zayıf olduğunu ifade ediyor. Şuna da dikkat etmek îcab eder ki, “Yapmayacağınızı niçin söylüyorsunuz?” demek, “Söylediğiniz şeyleri yapınız!” demektir. Yoksa “Yapmayacağınız bir ibâdeti başkasına söylemeyiniz.” hakikati onu başkasına söylememek anlamına gelmez. Çünkü bir ibâdeti yaşamak farz olduğu gibi, onu başkalarına söylemek de farzdır. Ancak nasîhatin daha çok müessîr olması için söyleneni yaşamak lâzımdır.

Ekserîyetle fiilen yapılan bir ibâdet, lisânen söylemeyi ve kalben buğz etmeyi de ifâde ettiğinden, daha ziyâde müessîr olduğu gibi lisân-ı hâl ile yapılan, basara yani görmeye hitâb ettiği için, görenlerin daha çok anlamalarına vesîle olur. Çünkü hiçbir zaman gören ile işiten bir olmaz. Ama söylenilen ve îtikad edilenler ise insanların basîretine, anlayışına ve ruhlarına hitâb etmek olduğundan, herkesin basîreti her vakit tam açık olmadığından ve rûhen istenilen seviyede her vakit müteyakkız olup hassasiyet göstermediğinden, istifâde de o nisbette azalır. Çünkü ruhî hassasiyet ve basîretin açılması ekserîyetle ilmî terakkî ve manevî huzûr ile mümkün olur.

Bilhassa her cihetle ruhu meşgul eden ve huzûr-ı dâimîyi kazanmaya mâni olan ve hakâik-i îmâniye ve istikameti gösteren ilimlere ulaşmaya engel olan her türlü fitne ve fesadın hüküm sürdüğü bir zaman-

da yaşıyoruz. Böyle bir ortamda bulunan insanların, yaşayarak yapılan bir nasîhate ne kadar muhtaç olduklarını az bir tefekkür ile anlamamız mümkündür.

Hattâ bugün bütün dünyada ve bilhassa İslâm dünyasında, Siyonizm ve zındıka komitesinin yaptığı tahribâtın, hemen hemen yüzde sekseni görsel basınla yapılmaktadır. Televizyonlar vâsıtasıyla ahlâkı bozan filmlerle, her türlü hürmete lâayık kadınları ifsâd edip tahribâta âlet etmekle beşeriyeti belki de kâinatı felâketlere sürüküyorlar.

Bu hususta bizi ve belki bütün Müslümanları en çok üzen, bu kadar tahribâta sebep olan tesettürsüzlüğe ve kadınların açılmasına fetvâ veren ulemâ-i sû' tâbirine lâayık olan bir kısım âlimlerdir ki bu tahribâtın getirdiği mes'uliyeti nasıl düşünemiyorlar diye hayret ediyoruz. Hâlbuki İslâm uleması nâmahreme bakmayı fuhşîyâtın kapısı olarak kabûl etmişlerdir. Ve bu hususta içinde fâsıkların bulunduğu bir toplumda kadının yüzünü ve ellerini açmasına bile cevaz vermişlerdir. Şu anda bu fetvâyı düşünürken bile sıkılıp titrediğimiz hâlde onlar, sıkılıp titremeden hangi cesâretle bu fetvâyı veriyorlar, diye aklımıza gelmektedir. Çünkü ulemâ-i sû hakkında büyük bir tehdid vardır. Şöyle ki:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَأَنَا مِنْ غَيْرِ الدَّجَالِ أَخَوْفُ
عَلَيْكُمْ مِنَ الدَّجَالِ، فَقِيلَ: وَمَا ذَلِكَ؟ فَقَالَ: مِنَ الْأَئِمَّةِ الْمُضِلِّينَ

Peygamberimiz (asm), “Şüphesiz sizin için Deccal'den daha çok Deccal olmayandan korkarım.” dedi

- Onlar kimdir? diye sorulunca,
- Sapıtan imamlardır, diye buyurdu.¹⁰⁹

Bu hususta İmam Ali (ra) de “Âhir zamanın en fenâ insanları bir kısım ulemâ-i sû’dur ki, hırs sebebiyle karınlarını haramla doldurmak için bid’alara fetvâ verip, intişârına yardım edenlerdir.” diye ulemâ-i sû’u yani bid’alara fetvâ veren hocaları, âhir zamanın en fenâ insanları diyerek tehdîd etmiştir.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri de bid’alara taraftar olmayı, mûbikât-ı seb’a denilen, insanın helâkine sebep olan en büyük yedi günâhtan biri olarak kabûl etmiştir.

Evet, nasıl ki görsel basın yoluyla yapılan tahribatın ve alenen işlenen günâhların toplumun üzerinde çok büyük etkisi olur. Öyle de yaşayarak yapılan nasihatın de tesiri daha büyük olur.

Hem İslâmiyet, kelâm-ı ezeli denilen Kur’ân’dan geldiği için ebede ve sonsuzluğa gidecektir. Millet olarak nefis ve şeytanın gayet çirkin baskılarından kurtulmamız ancak İslâmiyet’i yaşamak iledir. Zira gerçek olayları kaydeden tarih, hakikate en doğru şahit olarak bize bunu gösteriyor. Hattâ Rusları mağlup eden Japon Başkumandanı İslâmiyet’in ne kadar hak ve doğru bir sistem olduğunu kabûl ederek şöyle der: “Müslümanlar, İslâmî emirlere ne kadar bağlı kalmış ve onlara göre hareket etmişlerse o kadar da medenileşmiş maddi ve

¹⁰⁹ İmam Gazali, İhyâu Ulûmi’-d-Dîn, C 1, s. 99.

manevi terakki etmişlerdir. Ve ehl-i îmânın İslâmî ölçüleri yaşamakta gösterdikleri zafiyet derecesinde de perişaniyet ve vahşet içinde gerilediklerini ve karmakarışıklık içinde belalara, mağlubiyetlere düştüklerini de yine tarih kaydetmiştir. Çünkü İslâmiyet Cenâb-ı Hak'tan geldiği gibi, sağlam olarak bozulmadan devam ettiği için ona uyan muvaffak olur. Hem yine tarih gösteriyor ki, İslâmiyet'in aksine diğer dinlerin mensupları taassup göstermeyip dinlerinden uzaklaştıkları nispette medenileşip terakki etmişlerdir. Ve dinlerine sadakat ve bağlılıkları nispetinde de gerilemiş; ihtilaflara, bölünmelere maruz kalmışlardır. Bu başarısızlığın sebebi ise o dinlerin içine hurâfatın karıştırılması ve değiştirilmesidir. Şimdiye kadar zaman böyle geçmiştir.”¹¹⁰

Malum olduğu üzere bin dört yüz seneden beri yani Asr-ı Saadet'ten Osmanlı yıkılıncaya kadar Müslümanların birliğini, beraberliğini temin eden ve izzet-i İslâmiyeyi muhafaza eden sözleri ve yaşantılarıyla İslâmiyet'e hakkıyla sarılıp yaşayan, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat olmuştur.

¹¹⁰ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 441.

4. İHLAS DÜSTURLARINA RİAYET ETMEK

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ

“Allah’a ve Rasûlüne itâat edin, birbirinizle çekişmeyin; sonra içinize korku düşer de (size heybet veren) rüzgârınız (kuvvetiniz) gider.”¹¹¹

وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ

“Hem gönülden bağlı kimseler olarak Allah’ın huzûruna durun!”¹¹²

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّيْهَا * وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيْهَا

“(Ki) onu (o nefsini, günâhlardan) temizleyen muhakkak kurtulmuştur!”

“Onu (isyânıyla) örten ise, mutlaka hüsrâna uğramıştır!”¹¹³

وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ

“Ve âyetlerimi, (karşılığında ne alsanız) az (düşecek) bir fiyata satmayın ve artık yalnızca benden sakının!”¹¹⁴

İhlas, sözlükte “arınmak, saflaşmak, kurtulmak” manasındaki hulûs/halâs kökünden türetilmiş olup “bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaş-

¹¹¹ Enfal Suresi, 46. ayet.

¹¹² Bakara Suresi, 238. ayet.

¹¹³ Şems Suresi, 9-10. ayetler.

¹¹⁴ Bakara Suresi, 41. ayet.

tırmak” anlamına gelir. İstılahta ise yapılan ibâdeti yalnız ve yalnız Allah için yapmak, riya’yı katmamaktır. (Ve yapacağı bir ameli insanların hatırı için terk etmemektir.) “İbadet ve iyilikleri riya’dan ve çıkar kaygılarından arındırıp sadece Allah için yapmak” demektir.¹¹⁵

“Yani hakperestliği nefisperestliğe tercîh etmekle ve hakkın hâtırı, nefsin ve enâniyetin hâtırına gâlib gelmekle **إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ**

sırrına mazhar olup, nâstan gelen maddî ve ma’nevî ücretten istiğnâ etmekle **وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ** sırrına mazhar olup, hüsn-ü

kabûl ve hüsn-ü te’sîr ve teveccüh-ü nâsî (insanların beğenisini) kazanmak noktalarını Cenâb-ı Hakk’ın vazîfesi ve ihsânı olduğunu ve kendi vazîfesi olan tebliğde dâhil olmadığını ve lâzım da olmadığını ve onunla da mükellef olmadığını bilmekle ihlâsa muvaffak olur. Yoksa ihlâsı kaçırrır.”¹¹⁶

Yani tebliğde ihlaslı olmak, Hakk’ın istediği ölçüler dâhilinde hareket edip nefsin arzu ve isteklerine uymadan vaaz ve nasihat etmektir. Ve Hakk’ın hatırını nefsin ve enâniyetin hâtırına gâlib getirmekle “Benim ücretim ancak Allah’a âittir.”¹¹⁷ sırrına mazhar olup, insanlardan gelen maddî ve ma’nevî ücrete ihtiyaç hissetmeyip onlardan

¹¹⁵ Tehânevî, Keşşâfü Istılâhâtî'l-Fünûn ve'l-Ulûm, C 1, s. 123.

¹¹⁶ Bediüzzaman, Lem'lar, s. 156.

¹¹⁷ Yunus Suresi, 72. ayet.

bir şey beklememektir. Ve “Peygambere düşen ancak tebliğdir.”¹¹⁸ sırrına mazhar olup dinleyenlere güzel kabûl ettirmek ve onlara güzel tesir etmek ve insanların beğenisini kazanmak noktalarını Cenâb-ı Hakk’ın vazîfesi ve ihsânı olduğunu bilmektir. Ve bunların kendi vazîfesi olan tebliğde dâhil olmadığını ve lâzım da olmadığını ve onunla da mükellef ve sorumlu olmadığını bilmekle ihlâsı kazanmayı başarır ve onda muvaffak olur. Yoksa ihlâsı kaçıır.

“Bütün kuvvetinizi ihlâsta ve hakta bilmelisiniz. Evet, kuvvet hakta-
dır ve ihlâstadır. Haksızların kuvveti dahi, haksızlıkları içinde göster-
dikleri ihlâs ve samîmiyet yüzünden kuvvet kazanıyorlar.”¹¹⁹

Bu cümle çok önemli bir hakikati ifade etmektedir. O da şudur: Haksız insanların dahi kazandıkları kuvvet, ihlastan ve samimiyetten kaynaklanmaktadır. Demek ki haksız adamların dahi nefislerine uymayıp kendi bâtil dâvalarının şartlarına ve ölçülerine uyarak hareket etmeleri bir ihlas ve samimiyettir ki onlara kuvvet kazandırıyor. Zira bir insan ister mü’min olsun ister kâfir olsun ister haklı olsun ister haksız olsun, dünyada bir hedefe varmak için Cenâb-ı Hakk’ın adettullah denen kanunlarına uyarak, bütün şartları yerine getirerek hareket ederse nefisine değil, hakka uymuş olur. Hakka uymanın neticesinde de Cenâb-ı Hak onu muvaffak eder. Meselâ, karanlık bir odaya giren bir adam, -mü’min veya kâfir olması fark etmez- odayı aydınlatan elektrik düğmesini bulup basarsa karanlıktan kurtulur.

¹¹⁸ Maide Suresi, 99. ayet.

¹¹⁹ Bediüzzaman, Lema'lar, s.169.

Evet, her kim ihlasla ne isterse Allah verir. Sanat sahipleri nefsin tembelliklerini bırakıp hak denilen işin kurallarına uyarak çalıştıklarından dolayı bugünkü teknolojideki başarıları elde etmişlerdir. Nasıl ki Cenâb-ı Hak, kişinin inancını dikkate almadan, tarlaya ekip bakmanın neticesinde gereken mahsulatı ihsan ediyorsa öyle de sanat sahiplerinin itikadlarına bakıp ona göre muâmele etmez. Onların kurallara uyup uymadıklarına bakarak muâmele eder.

Evet, maddî işlerde gereken şartları yerine getirmek gerekli olduğu gibi manevî bir iş olan vaaz ve nasihatın de tesirli olabilmesi için ihlas, hikmet ve lisan-ı hâl ile yaşamak gibi esaslara riayet etmek icap eder.

“Ey âhîret kardeşlerim! Ve ey hizmet-i Kur’âniyede arkadaşlarım! Bilirsiniz ve biliniz!

Bu dünyada, hususen uhrevî hizmetlerde en mühim bir esas, en büyük bir kuvvet, en makbûl bir şefâatçi, en metîn bir nokta-i istinâd (en sağlam dayanılacak nokta), en kısa bir tarîk-i hakikat (hakikate giden yol), en makbûl bir duâ-yı ma’nevî, en kerâmetli bir vesîle-i makâsıd, en yüksek bir haslet, en sâfi bir ubûdiyet, ihlâstır.

Madem ihlâsta mezkûr hâssalar (anlatılan özellikler) gibi çok nûrlar var ve çok kuvvetler var. Ve madem bu müdhiş zamanda ve dehşetli düşmanlar mukâbilinde ve şiddetli tazyîkat karşı-

sında ve savletli (saldırgan) bid'alar ve dalâletler içerisinde, bizler gayet az ve zayıf ve fakir ve kuvvetsiz olduğumuz hâlde, gayet ağır ve büyük ve umûmî ve kudsî bir vazîfe-i îmâniye ve hizmet-i Kur'âniye, omuzumuza ihsân-ı İlâhî tarafından konulmuştur. Elbette herkesten ziyâde bütün kuvvetimizle ihlâsı kazanmaya mecbûr ve mükellefiz.”¹²⁰

Yani dünyaya ait özellikle âhirete ait maddi ve manevi bütün işlerde muvaffak olmanın esası ve temeli ihlastır ve rıza-yı İlâhiye'dir.

“Ve ihlâsın sırrını, (yani manasını ve hikmetini) kendimizde yerleştirmek için, gayet derecede muhtacız. Yoksa hem şimdiye kadar kazandığımız hizmet-i kudsîye kısmen (yani yaşadığımız ihlassızlık nisbetinde) zâyî olur, devam etmez; hem şiddetli mes'ûl oluruz.

وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا ‘Ve âyetlerimi, (karşılığında ne alsanız)

az (düşecek) bir fiyata satmayın!’ âyetindeki şiddetli tehdîdkârâne nehy-i İlâhîye mazhar olup, saadet-i ebediye zararına ma'nâsız, lüzûmsuz, zararlı, kederli, hodfurûşâne (kendimizi beğendirmeye çalışmakla), sakîl (başkasına ağır gelen), riyâkârâne bazı hissiyât-ı süfliyenin ve menâfî'-i cüz'iyenin hâtırı için ihlâsı kırmakla; (bazı süfli ve kötü duyguların ve cüz'i menfaatlerin hâtırı için ihlâsı kırmış olmakla) hem bu hizmetteki umum kardeşlerimizin hukukuna tecâvüz,

¹²⁰ Bediüzzaman, Lem'lar, s. 156.

hem hizmet-i Kur'âniyenin hürmetine taarruz, hem hakâik-i îmâniyenin kudsîyetine hürmetsizlik etmiş oluruz.”¹²¹

Zira bu hizmet, manevî bir şirket olduğundan ihlas ile hizmet ettiğimizde kazandıklarımızın hepsini bütün kardeşlerimize de kazandırmış oluruz. Eğer ihlası kırmış olsak kaybettiğimiz maddî ve manevî kazancı bütün cemaatin fertlerine de kaybettirmiş oluruz.

Demek ihlassız davranışımızla, başkasının şevkini kırmak ve hizmetin uyum içinde yürümesini aksatmak ve sevabın azalmasına sebep olmak noktasından kardeşlerimizin hukukuna bir tecavüzdür. Hem hizmetin gerektirdiği ihlası yaşamazsak hizmetin âlî hürmetine karşı taarruz etmiş oluruz. Hem de ihlasa uymayan bu hâlimizle îmân hakikatlerinin kudsîyetinin gerektirdiği ihlası bozduğumuzdan onlara karşı da hürmetsizlik etmiş oluruz.

Bediüzzaman Hazretleri, Risâle-i Nûrlar'da bu hususta gerektiği kadar îzahta bulunmuştur. Daha ziyade istifade için Yirminci Lema'da geçen Yedi Sebep'in ve özellikle İkinci Sebep'teki ehl-i îmânı sükûtan ve mağlubiyetten kurtarmaya vesile olan Dokuz Emir'in mütalaa edilmesi çok önemlidir.

Bununla beraber, Yirmi Birinci Lema'daki ihlası kazanmak ve muhafaza etmek ve mânileri defetmek için dört düsturun, ihlası muhafaza ya vesile olan sebeplerin en mühimlerinden ikisinin, ihlâsı kıran ve riyâyâ sevk eden sebeplerden birincisinin ve ihlası, samimiyeti kuv-

¹²¹ A.g.e., s. 167.

vetlendirecek iki misalin mütâlaa edilmesi lazımdır. Hattâ Bediüzzaman Hazretleri, ehemmiyetine binâen Yirmi Birinci Lema'nın en az on beş günde bir defa okunmasını istemiştir.

“Cenâb-ı Hakk'ın rızası ihlâs ile kazanılır; kesret-i etbâ' (tâbi olanların fazla olması) ile ve fazla muvaffakiyetle değildir. Çünkü onlar, vazife-i İlâhiye'ye ait olduğu için istenilmez, belki bazen verilir. Evet, bazen bir tek kelime sebep-i necat ve medar-ı rıza olur.” Kurtuluşu ve Cenâb-ı Hakk'ın rızasına vesile olur.

Meselâ: Bir adamın içinden çıkamadığı veya ümitsizliğe düştüğü bir meselede; “Rahmet-i İlâhi'den ümit kesilmez.” veya “Ümitvâr olunuz!” şeklinde ihlas ve samimiyetle kendisine söylenen bir söz, bazen o adamın yarasına merhem olup kurtulmasına vesile olabilir. Veyahut da şaşkınlık içinde çaresizliğe düşüp, “Beni kim kurtaracak!” diye feryat eden gafil birisine, “Allah!” denildiğinde o adamın kurtulmasına ve huzur bulmasına vesile olabilir.

“Ey sevâba hırslı ve a'mâl-i uhrevîyeye, (âhiret amellerine ve işlerine) kanâatsiz insan! Bazı peygamberler gelmişler ki, mahdud (sayılı) birkaç kişiden başka kendilerine ittibâ' edenler olmadığı hâlde, yine o peygamberlik vazîfe-i kudsîyesinin hadsiz ücretini almışlar. Demek hüner, kesret-i etbâ' (tâbi olanların çok olması) ile değildir. Belki hüner, rızâ-yı İlâhî'yi kazanmaktır. Sen neci oluyorsun ki, böyle hırsla “Herkes beni dinlesin!” diye, vazîfeni unutup vazîfe-i İlâhiye'ye karışyorsun? Kabûl ettirmek, senin etrafına halkı toplama-

mak Cenâb-ı Hakk'ın vazîfesidir. Vazîfeni yap, Allah'ın vazîfesine karışma.”¹²²

“Onun için “Risâle-i Nûr’un hakikî şâkirtleri hizmet-i îmâniyeyi her şeyin fevkinde görür. Kutbiyet de verilse ihlâs için hizmetkârlığı tercih eder.”¹²³

“Hem şuna da dikkat etmek lazım ki: “Hizmet-i diniyenin mukabilinde gelen menfaat-i maddîyeyi istemeden ve kalben talep etmeden, sırf bir ihsan-ı İlahî bilerek, nâsdan (insanlardan) minnet almayarak ve hizmet-i dîniyenin mukabilinde almamaktır. Çünkü hizmet-i diniyenin mukabilinde dünyada bir şey istenilmemeli ki, ihlâs kaçmasın. Verildiği vakit de hizmetimin ücretidir, denilmez. Mümkün olduğu kadar kanâatkârâne başka ehil ve daha müstehak olanların nefsinin, kendi nefsine tercih etmek icab eder.”¹²⁴

¹²² A.g.e., s. 159.

¹²³ Bediüzzaman, Kastamonu Lahikası, s. 319.

¹²⁴ Bediüzzaman, Lema'lar, s. 139.

5. NASİHATTE BULUNDUĞUMUZ KİŞİLERE MUHABBET BESLEMEK

Bundan 1400 sene önce Peygamberimiz (asm), şartlar tamamen aleyhinde olduğu hâlde tarihin hiçbir devrinde görülmemiş ve hiçbir beşerin eliyle de gerçekleştirilmemiş bir inkılâbı, çok kısa bir zamanda gerçekleştirmiş ve Câhiliye devrini tamamıyla ortadan kaldırıp, Kur’ân ve sünnete göre şekillenmiş yepyeni bir Saadet Asrı’nın kapılarını açmıştır.

Bedüzzaman Hazretleri bu fevkalade inkılâbı şöyle tasvir eder:

“Şu Cezîre-i vâsiada, vahşi ve âdetlerine mutaassıb ve inatçı muhtelif akvâmı ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyânelerini defaten kal’ ve ref’ ederek bütün ahlâk-ı hasene ile techiz edip bütün âleme muallim ve medenî ümeme üstad eyledi. Bak! Değil zahirî bir tasallut, belki akılları, ruhları, kalpleri, nefisleri fetih ve teshir ediyor. Mahbûb-u kulûb, muallim-i ukûl, mürebbi-i nüfûs, sultan-ı ervah oldu.”¹²⁵

Yani Peygamberimiz (asm) şu geniş Arap Yarımadası’nda vahşi, adetlerine bağlı ve inatçı çeşit çeşit kavimlerin vahşiyâne adet ve kötü ahlâklarını birdenbire söküp kaldırmıştır. Onların o kötü ahlâk ve âdetlerini güzel ahlâk ve âdetlerle donatmış ve onları bütün insanlara muallim, medeni ümmetlere üstad eylemiştir. Bak! O Peygamberimiz (asm) baskıyla onları idare ediyor değil, belki onların akıllarını,

¹²⁵ Bedüzzaman, Zülfikar, s. 323.

ruhlarını, kalplerini, nefislerini fethederek kendine itaat ettirmiştir. Böylelikle onların kalplerinin sevgilisi, akıllarının muallimi, nefislerinin terbiye edicisi ve ruhlarının sultanı olmuştur.

Şüphesiz ki Peygamberimiz (asm)’in onların üzerinde bu kadar etkili olmasının birçok sebepleri vardır. O sebeplerin başında geleni de onlara olan sevgisidir. Zira kalpten kalbe yol vardır. Eğer Peygamberimiz (asm) onları sevmeseydi kendini onlara o derece sevdiremezdi.

Bir gün Ashâb-ı Kirâm’dan iki zât otururken başka bir sahâbi onların yanından selam vererek geçiyor. Oturanlardan birisi diğerine şöyle diyor: “Allah’a yemin ederim ki yanımızdan geçen zât beni çok sevdi!”

Diğeri de diyor ki: “Nereden biliyorsun ki bir de yemin ediyorsun?”

Yemin eden zat, “Çünkü ben onu çok sevdim, o beni sevmeseydi ben onu çok sevmezdim.” diye cevap veriyor.

Demek o insanların, Rasûl-ü Ekrem (asm)’e karşı olan sevgileri Peygamberimiz (asm)’in onlara olan sevgisinin bir neticesidir. Ayet-i

kerîmede, **لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ** “Onlar îmân etme-

yecekler diye neredeyse kendini helak edeceksin!”¹²⁶ buyurulması, şüphesiz Peygamberimiz (asm)’in onlara karşı sevgi ve şefkatinin ne kadar büyük olduğunu açıkça göstermektedir.

Nasihat ederken bu düstûra riayet edilmesinin çok önemi vardır. Zira sevgiyle yapılan nasihat, nasihat edilenlerin sevgisini kazandırır. Hem sevginin gözü kördür, sevilenden ne gelirse kabûl eder. İşte bu hususta en büyük örnek, Peygamberimiz (asm)’dir.

Asr-ı Saadet’te Peygamberimiz (asm), insanları o kadar çok sevmiş ki o sevgi karşılığında onlar da anne-babalarını, evlatlarını hattâ tatlı canlarını Rasûl-ü Ekrem (asm)’e fedâ edecek şekilde tam bir muhabbetle bağlanmışlardır. Ve onu kalplerine Allah’tan sonra en sevgili yapmışlardır. Hem o saadet asrının insanları dünya ve âhiret saadeti-ne vesile olacak bütün düsturları ondan öğrenmekle onu akıllarına muallim olarak kabûl etmişlerdir. Hem o kâmil insanlar o düsturlarla nefislerini terbiye ederek onu (asm) nefislerinin terbiye edicisi olarak görmüşlerdir. Ve onlar bu terbiye ile peygamberlerden sonra en yüce ahlâklı ve en faziletli insanlar derecesine yükselmişlerdir. Hem onlar, Peygamberimiz (asm)’i en mükemmel hayatın vesilesi görüp, her hususta onun Kur’ânî yüce ahlâkına uyarak o yüce zatı (asm) ruhlari-nin sultanı olarak kabûl etmişlerdir.

¹²⁶ Şuara Suresi, 3. ayet.

“Evet, rivâyet-i sahîhada (sahih bir hadiste) vardır ki, mahşerin (insanların dirildikten sonra toplanacakları haşır yerinin) dehşetinden herkes, hattâ enbiyâlar (peygamberler) dahi ‘nefsî, nefsi!’ (Nefsim, nefsim!) dedikleri zaman, Resûl ü Ekrem Aleyhissalâtü Ves-selâm ‘ümmetî, ümmetî!’ (Ümmetim, ümmetim!) diye re’fet (merhamet) ve şefkatini göstereceği gibi, dünyaya teşrif ettiği zaman, ehl-i keşfin tasdikıyla, vâlidesi onun münâcâtında (duâsında) ‘üm-metî, ümmetî!’ dediğini işitmiş.

Hem bütün târîh-i hayâtı ve neşrettiği şefkatkârâne mekârim-i ahlâkı (yaydığı şefkatli güzel ahlâkı), kemâl-i şefkat ve re’fetini (ne kadar merhametli olduğunu) gösterdiği gibi, ümmetinin hadsiz salavâtına hadsiz ihtiyaç göstermekle, ümmetinin bütün saâdetleriyle kemâl-i şefkatinden alâkadar olduğunu göstermekle, hadsiz bir şefkatini göstermiş. İşte bu derece şefkatli ve merhametli bir rehberin sünnet-i seniyyesine mürâat etmemek (tâbi’ olmamak) ne derece nankörlük ve vicdansızlık olduğunu kıyâs eyle.”¹²⁷

Demek muhabbetle nasihat, nebevî bir metottur. Nasihat eden zât ne kadar bu metoda uyarsa o kadar nasihati tesir eder.

Evet, kime nasihat edilirse edilsin illaki onun sevicecek bir yönü vardır. Meselâ: Kâfir birisi küfrü noktasında sevilmez ancak varlığıyla ve Allah’ın yarattığı bir sanat olması cihetiyle Cenâb-ı Hakk’ın varlığını ispat etmesi noktasında onu sevmek mümkündür ve sevicebilir.

¹²⁷ Bediüzzaman, Lema’lar, s.15-16.

Aynen öyle de bir günâhkâr adam da işlediği günâhtan dolayı değil de îmânî noktasında veya bir kısım İslâmî güzel ahlâklarının bulunması cihetiyle sevilir. Böyle bir sevgiden dolayı herhangi bir mesuliyet olmaz.

6. ANNENİN EVLÂDINA GÖSTERDİĞİ ŞEFKATLE MUÂMELE ETMEK

Şefkat nedir? Şefkatin, lûgat manası koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgidir.¹²⁸ İstilah manası ise insanlardan hoş olmayan şeylerin giderilmesi için sarf edilen himmet ve gayrettir.¹²⁹ Ragıp El İsfehânî de der ki: Şefkat, merhamet edilen kişiye zarar gelir korkusuyla yardım edip gelecek zarardan onu kurtarmaya çalışmaktır.¹³⁰

Bediüzzaman Hazretleri de şefkatin çok yüce bir haslet olduğunu beyân eder. Hattâ birçok ehl-i kemal, Cenâb-ı Hakk’a kavuşma noktasında en kısa yolun aşk olduğunu kabûl ettikleri hâlde Bediüzzaman Hazretleri, şefkatin aşktan daha kısa ve selametli bir yol olduğunu ortaya koyar ve îzah eder. Şöyle ki:

“Er-Rahmân, er-Rahîm” isimleri بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ‘e girdikle-

rinin ve her mübârek şeyin başında zikredilmelerinin çok hikmetleri

¹²⁸ Kubbealtı Lûgatı.

¹²⁹ Cürcanî, Ta’rifat, s. 118.

¹³⁰ Ragıp El-İsfehânî, Müfredat Kur’an Kavramları Sözlüğü, s. 556.

var. Onların beyânını başka vakte ta'lîkan (bırakarak), şimdilik kendime âit bir hissimi söyleyeceğim.

Kardeşim! Ben “er-Rahmân, er-Rahîm” isimlerini öyle bir nûr-u a'zam görüyorum ki, bütün kâinâtı ihâta eder. Ve her ruhun bütün hâcât-ı ebediyesini tatmîn edecek ve hadsiz düşmanlarından emîn edecek, nûrlu ve kuvvetli görünüyorlar. Bu iki nûr-u a'zam olan isimlere yetişmek için en mühim bulduğum vesîle, fakr ile şükür; acz ile şefkattir. Yani ubûdiyet ve iftikardır. (Fakirliğimizi fark etmektir.)

Şu mes'ele münâsebetiyle hatıra gelen ve muhakkikîne -hattâ bir üstâdım olan İmâm-ı Rabbânî'ye muhâlif olarak- diyorum ki: Hazreti Ya'kub Aleyhisselâm'ın Yusuf Aleyhisselâm'a karşı şedîd ve parlak hissiyâtı, muhabbet ve aşk değildir. Belki şefkattir. Çünkü şefkat, aşk ve muhabbetten çok keskin ve parlak ve ulvî ve nezîhtir. Ve makam-ı nübüvvete lâyıktır. Fakat muhabbet ve aşk, mecâzî mahbûblara ve mahlûklara karşı derece-i şiddette olsa, o makâm-ı muallâ-yı nübüvvete lâyık düşmüyor.

Demek, Kur'ân-ı Hakîm'in parlak bir i'câz ile parlak bir sûrette gösterdiği ve ism-i Rahîm'in vusûlüne vesîle olan hissiyât-ı Ya'kubiye (as), yüksek bir derece-i şefkattir. İsm-i Vedûd'e vesîle-i vusûl olan aşk ise, Züleyhâ'nın Yusuf Aleyhisselâm'a karşı olan muhabbet mes'elesindedir.

Demek Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân, Hazret-i Ya'kub Aleyhisselâm'ın hissiyâtını ne derece Züleyhâ'nın hissiyâtından yüksek göstermişse, şefkat dahi o derece aşktan daha yüksek görünüyor.

Üstâdım İmâm-ı Rabbânî, aşk-ı mecâzîyi makam-ı nübüvvete pek münâsib görmediği için demiş ki: “Mehâsin-i Yûsufiye mehâsin-i uhreviye nev’inden olduğundan, ona muhabbet ise mecâzî muhabbetler nev’inden değildir ki kusur olsun.”

“Ben de derim: Ey üstâd! O tekellüflü bir te’vîldir. Hakîkat şu olmak gerektir ki: O, muhabbet değil, belki yüz defa muhabbetten daha parlak, daha geniş, daha yüksek bir mertebe-i şefkattir. Evet, şefkat bütün envâyıyla latîf ve nezîhtir. Aşk ve muhabbet ise, çok envâına tenezzül edilmiyor.

Hem şefkat pek geniştir. Bir zât, şefkat ettiği evlâdı münâsebetiyle bütün yavrulara, hattâ zîruhlara şefkatini ihâta eder. Ve Rahîm isminin ihâtasına bir nevi’ aynadârlık gösterir. Hâlbuki aşk ise, mahbûbuna hasredip her şeyi mahbûbuna fedâ eder. Yahut mahbûbunu i’lâ ve senâ etmek için, başkalarını tenzîl ve ma’nen zemmeder. Ve hürmetlerini kırar. Meselâ, biri demiş: “Güneş, mahbûbunun hüsnünü görüp utanıyor. Görmemek için bulut perdesini başına çekiyor.” Hey âşık efendi! Ne hakkın var, sekiz ism-i a’zamın bir sahîfe-i nûrânîsi olan güneşi böyle utandırırıyorsun?

Hem şefkat hâlistir. Mukabele istemiyor. Sâfî ve ıvâzsızdır. Hattâ en âdi mertebede olan hayvanâtın yavrularına karşı fedâkârâne, ıvâzsız şefkatleri buna delildir. Hâlbuki aşk ücret ister. Ve mukabele talep eder. Aşkın ağlamaları bir nevi’ taleptir, bir ücret istemektir. Demek süver-i Kur’âniyenin en parlağı olan Sûre-i Yûsuf’un en parlak nûru olan Hazreti Ya’kub’un (as) şefkati, ism-i Rahmân ve Rahîm’i göste-

rir. Ve şefkat yolu rahmet yolu olduğunu bildirir. Ve o elem-i şefkate devâ olarak da **فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ** “Fakat (bilirim

ki, siz değil,) en hayırlı koruyucu Allah’tır ve O, merhamet edenlerin en merhametlisidir.”¹³¹ dedirir.

Cenâb-ı Hakk’ın emir ve yasaklarını tebliğ eden kimsenin o vazifeyi yaparken nezâket ve şefkatle yapması gerektir. Zira insanları irşâd eden ne kadar şefkat ve merhametle nasihatle bulunursa o kadar da dinleyenler kabûl ederler. Bu şekilde muâmele etmek maksada varmak için daha elverişlidir.

Evet, sevgi ve şefkatin iki yönü vardır. Birisi Allah’ın istediği şekilde doğru yolda kullanmaktır. Meselâ, bir anne evladına şefkatinden dolayı onun cennete gitmesini istediği için bütün sıkıntılara katlanmasına râzı olur ve ona İslâmî hayatı yaşatmaya gayret eder.

Diğeri ise nefis ve hissiyata uyarak o şefkati ve sevgiyi yanlış yolda kullanmaktır. Meselâ, başka bir anne de evladının cehennemden kurtulmasını düşünemediği için evladını rahatsız olmasın diye sabah namazına kaldırmaz ve üzülmesin diye de canı istediği her türlü günâhı işlemesine râzı olur.

Birincisi, gerekeni yapmak noktasında hakiki şefkat ve merhamet olur ve evladının kurtulmasına vesiledir. Diğeri ise şefkat ve merhametini yanlış yolda kullandığı için günâh olur. Ve evladının azab

¹³¹ Yusuf Suresi, 64. ayet.

çekmesine sebep olur. Buna mecazî ve yanlış şefkat denilir. Gerçek şefkate son derece riayet etmek gerekir.

Bir hadis-i şerifte, **لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا وَيُوقِّرْ كَبِيرَنَا**

“Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimize saygı göstermeyen bizden değildir.”¹³² buyrulmuştur. Ömer bin Abdülaziz de halife olarak seçilince âlimleri toplamış ve demiş ki: “Ben bu işe lâayık olmadığımı biliyorum. Geliniz, bana yardım ediniz, ta ki bu vazifeyi hakkıyla yerine getirelim.” O âlimlerden biri görüşünü beyân ederken, “Ey müminlerin emiri! Eğer bu insanlardan kendinden büyük olanları, annen ve baban yerinde; kendi yaşında olanları ise kardeşlerin yerinde ve küçükleri de evlatların yerinde kabûl edersen, bu işte muvaffak olursun.” demiştir. Ömer bin Abdülaziz bu saygı ve şefkat esaslarıyla iki sene sekiz aylık hilafetinde, elli senelik icrâat yapmış ve müceddidlerin ilki olmuştur. Hattâ rivayete göre, ümmete karşı olan o büyük şefkat ve merhametinden dolayıdır ki hilafeti döneminde ailesiyle bir araya gelememiştir. (Rahmetullahi aleyhi rahmeten vasiaten)

Evet, ehl-i îmân arasında şefkat ve merhamet büyük bir önem taşımaktadır. İnsanlara, bilhassa ehl-i îmâna, şefkat ve merhametle muâmele edilmediği takdirde onlardan beklediğimiz neticeyi almak mümkün değildir. Ayet-i kerîmelerin,

¹³² Tirmizî, Birr, 15.

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ
بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَّحِيمٌ

“Şânım hakkı için size kendinizden öyle (üstün) bir peygamber geldi ki, sıkıntıya düşmeniz ona ağır gelir; size düşkündür, mü’minlere karşı çok şefkatlidir, çok merhametlidir.”¹³³

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ

“(Ey Resûlüm!) Sen (onlar) îmân etmeyecekler diye, neredeyse kendi nefsinı helâk edeceksin!”¹³⁴ övgüsüne mazhar olan Peygamberimiz (asm), fitratı şefkat ve merhametle yoğrulmuş biri olarak vücuttaki kan misali, Mü’minlere hayat kaynağı olmuştur. Bütün hayatını da o şefkat ve merhamet esası üzerine geçirmiştir.

Peygamberimiz (asm) hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :
الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ أَرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمَكُمُ مَنْ فِي
السَّمَاءِ، الرَّحِمُ شِجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَهُ اللَّهُ وَمَنْ
قَطَعَهَا قَطَعَهُ اللَّهُ.

¹³³ Tevbe Suresi, 128. ayet.

¹³⁴ Şuara Suresi, 3. ayet.

“Merhamet edenlere, Rahmân da merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet ediniz ki göktekiler de size merhamet etsin! Rahm (sıla-i rahim), Rahmân’dan bir daldır. Kim onu (esirgemez) ulaştırırsa Allah da ondan inayetini esirgemez. Kim de onu koparırsa Allah da ondan (inayetini) koparır.”¹³⁵

قال النبی ﷺ: إِنَّمَا مِثْلِي وَمِثْلُ النَّاسِ كَمِثْلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا، فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ جَعَلَ الْفَرَاشُ وَهَذِهِ الدَّوَابُّ الَّتِي تَقَعُ فِي النَّارِ يَقَعْنَ فِيهَا، فَجَعَلَ يَنْزِعُهُنَّ وَيَغْلِبْنَهُ فَيَقْتَحِمْنَ فِيهَا، فَأَنَا آخِذٌ بِجُجَزِكُمْ عَنِ النَّارِ، وَهُمْ يَقْتَحِمُونَ فِيهَا.

“Benim ve sizin durumunuz, ateşe kendilerini atan kelebeklerle, onlara engel olmaya çalışan adamın durumuna benzer. Ben sizi ateşten korumak için arkanızdan tutuyorum, siz ise benim elimden kurtulmaya, ateşe girmeye çalışıyorsunuz.”¹³⁶ buyurmakla şefkat ve merhametin bir timsali olarak bunun ne kadar önemli olduğunu bize ders vermiştir.

Peygamberimiz (asm) bu güzel ahlâkı ile de bize şöyle bir ders vermektedir: Biz insanlara îmân hakikatlerini anlatırken, onlara şefkat edip kalben onları sevmeliyiz. Zira kalbden gelen bir muâmele, karşı tarafta bir ma’kes (yansıma) bulur. Kalpte şefkat ve merhamet bu-

¹³⁵ Mübârekpûrî, Tuhfetü'l-Ahvezi Şerhi Camii't-Tirmizi, C 6, s. 36, Hadis No: 1924.

¹³⁶ İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bâri, Sahih-i Buhari Şerhi, Kitabü'r-Rikak, C 1, s. 383, Hadis No: 6483.

lunmadan sadece dil ile yapılan bir nasihatın tesiri az olur veya hiç olmaz.

Evet, Peygamberimiz (asm)’in kalplerin sevgilisi olması, onun insanlara karşı gösterdiği şefkat ve sevgisinin bir neticesidir. Zira onlar îmân etmeyip cehenneme gidecekler diye neredeyse kendini helak edecek derecede onlara şefkat ve merhamet göstermesine mukabil; onlar da annelerini, babalarını ve tatlı canlarını ona fedâ edecek derecede olmuşlar ve onu (asm) sevmişlerdir.

Meselâ: Hz. Enes (ra) on yaşındayken annesi onun elinden tutarak Peygamberimiz (asm)’e gelmiş: “Ey Allah’ın Rasûlü, siz Medine’ye hicret edeli dokuz ay oldu. Ensar olan Medineliler sizlere her türlü yardımda bulundular. Ben fakir olduğumdan size maddi bir yardımda bulunamadım. Varidatım olarak biricik evladım Hz. Enes vardır. Allah için bu ciğerparemi size hediye ediyorum” der. Evladına karşı olan şefkat ve muhabbetini Peygamberimiz (asm)’e karşı olan saygı ve sevgisi uğrunda fedâ etmiştir. Allah kendilerinden râzı olsun. Bu teslimiyet ve sevgi sadece bu validemize mahsus değildir. Peygamberimiz (asm)’e karşı, işin şuurunda olan bütün ümmetin de hâli budur.

Bilindiği gibi insanların, kendilerine şefkat edenleri sevmeleri dinlemeleri ve ona meftun olup benzemeye çalışmaları yaratılıştan gelen bir duygudur. Bizlerin de insanların îmânına hizmet ederken bu kudsî rehberin yüce düsturlarına uymamız nisbetinde muvaffak olacağımız şüphesizdir.

Hem böyle şefkatli, ümmetine düşkün bir peygamberin sünnetinden yüz çevirerek o engin şefakat, merhamet ve sevgiden mahrum kalmak büyük en nasipsizliktir.

Evet, Risâle-i Nûr'daki îmân hakikatlerini iyi öğrendüğümüzde ve onun dört esasından olan şefkati esas yaparak akıl ve mantık ölçüleri dâhilinde dinleyenlere ders verdiğimizde, onlar da şüphesiz bizden aldıkları bu dersler ile nefislerini İslâmî ahlâk ile terbiye ederler. Kendilerine çekidüzen verirler. Dünya ve âhîret saadetine vesile olan İslâmî bir hayat yaşarlar. Ve başkalarına da aynı şekilde şefkat ve merhametle yardımcı olmaya çalışırlar. Elde ettiği bu neticelere binâen de bizleri en güvenilir, dürüst bir kardeş ve dost olarak kabûl ederler.

Nihayette Risâle-i Nûr'un vermiş olduğu şuur ile düşünürler. Her hâl ve ahval ile Risâle-i Nûrların boyası ile boyanarak onda tefâni olurlar. Bahtiyar birer insan olarak Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazanmaya ve cemalini görmeye muvaffak olurlar inşâllâh.

7. KABÛL ETTİRMEYİ ALLAH'TAN BİLMEK

Vaaz ve nasihat eden bir kimse, Cenâb-ı Hakk'ın emir ve yasaklarını başkalarına anlatırken kendisinin nihayetsiz acizlik ve fakirlik içinde bulunduğunu ve kabûl ettirmenin kendisine ait olmadığını bilmelir. Zira başkasına kabûl ettirmek vazifesi Cenâb-ı Hakk'a aittir. Kendi yapabileceği kulluk vazifesi olan tebliğ ile, ağır ve altından kalkama-

yacağı Cenâb-ı Hakk'ın vazifesi olan kabûl ettirmeyi karıştırmaması gerekir. Ayet-i kerîmelerde de bu hakikat şöyle ifade ediliyor:

إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

“(Habîbim, yâ Muhammed!) Şübhesiz ki sen, sevdiğin kimseyi hidâyete erdiremezsin; fakat Allah, dilediği kimseyi hidâyete erdirir.”¹³⁷

مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ

“Peygambere düşen sadece tebliğdir.”¹³⁸

وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ

“Ve bize düşen, ancak apaçık bir tebliğdir.”¹³⁹

Bediüzzaman Hazretleri de insanın kendi acizliğini ve fakirliğini bilmesinin ona Cenâb-ı Hakk'ın nihayetsiz kudret ve rahmetini kazandırdığını şöyle ifade eder:

“Evet, insan, şu kâinât içinde pek nâzik ve nâzenîn bir çocuğa benzer. Zaafında büyük bir kuvvet ve aczinde büyük bir kudret vardır. Çünkü o zaafın kuvvetiyle ve aczin kudretiyledir ki, şu mevcûdât ona mu-sahhar olmuş (bütün varlıklar onun emrine verilmiştir.) Eğer insan,

¹³⁷ Kasas Suresi, 46. ayet.

¹³⁸ Mâide Suresi, 99. ayet.

¹³⁹ Yâsîn Suresi, 17. ayet.

zaafını anlayıp kalen, hâlen, tavren (sözleriyle, hâliyle tavırlarıyla) duâ etse ve aczini bilip istimdâd eylese (yardım dilese), o teshîrin (varlıkların ona yaptıkları hizmetin) şükrünü edâ ile beraber, matlûbuna (istediğine) öyle muvaffak olur ve maksadları ona öyle musahhar olur ki, iktidâr-ı zâtîsiyle onun öşr-ü mi'sârına (kendi gücüyle o istediklerinin yüzde birine) muvaffak olamaz. Yalnız bazı vakit, lisân-ı hâl duâsıyla hâsıl olan bir matlûbunu, yanlış olarak kendi iktidarına hamleder (verir). Meselâ, tavuğun yavrusunun zaafındaki kuvvet, tavuğu aslana saldırtır. Yeni dünyaya gelen aslanın yavrusu, o canavar ve aç aslanı kendine musahhar edip, onu aç bırakıp, kendi tok olur.

İşte cây-ı dikkat (dikkat edilmesi gereken bir nokta), zaaftaki bir kuvvet ve şâyân-ı temâşâ (görülmesi gereken) bir cilve-i rahmet! Nasıl ki nâzdâr bir çocuk, ağlamasıyla ya istemesiyle ya hazîn hâliyle matlûblarına öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki, o matlûblardan (isteklerinden) binden birisine bin defa kuvvetçiğiyle yetişemez.

Demek zaaf ve acz, onun hakkında şefkat ve himâyeti tahrîk ettikleri için küçücük parmağıyla kahramanları kendine musahhar eder. Şimdi böyle bir çocuk, o şefkati inkâr etmek ve o himâyeti ithâm etmek sûretiyle ahmakane bir gurur ile: “Ben kuvvetimle bunları teshîr ediyorum (kendime hizmet ettiriyorum)” dese, elbette bir tokat yiyecektir. İşte insan dahi, Hâlık'ının rahmetini inkâr ve hikmetini ithâm

edecek bir tarzda, küfrân-ı nîmet sûretinde Karûn gibi **إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ**

عِلْمٍ yani “Ben kendi ilmimle, kendi iktidarım ile kazandım.”¹⁴⁰ dese,

elbette sille-i azâba (azab tokadına) kendini müstehak eder.

Demek şu meşhûd (görünen) saltanat-ı insaniyet ve terakkıyât-ı beşeriye ve kemâlât-ı medeniyet, celb ile değil, galebe ile değil, cidâl ile değil, belki ona onun zaafı için teshîr edilmiş. Onun aczi için ona muâvenet edilmiş. Onun fakrı için ona ihsân edilmiş. Onun cehli için ona ilhâm edilmiş. Onun ihtiyacı için ona ikrâm edilmiş. Ve o saltanatın sebebi, kuvvet ve iktidâr-ı ilmî değil, belki şefkat ve re’fet-i Rabbâniye (Cenâb-ı Hakk’ın şefkat ve acıması) ve rahmet ve hikmet-i İlâhiyedir ki, eşyâyı ona teshîr etmiştir (hizmetine vermiştir). Evet, bir gözsüz akrep ve ayaksız bir yılan gibi haşerâta mağlûb olan insana, bir küçük kurttan ipeği giydiren ve zehirli bir böcekten balı yediren, onun iktidarı değil, belki onun zaafının semeresi olan teshîr-i Rabbânî ve ikrâm-ı Rahmânîdir. (Cenâb-ı Hakk’ın onları insana hizmetkâr yapmasıyla. Yoksa insan bilgisiyle güç ve kuvvetiyle kendine bunları hizmetkâr etmiş değildir.)

Ey insan! Madem hakikat böyledir, gururu ve enâniyeti bırak. Ulûhiyetin dergâhında acz ve zaafını, istimdâd lisânıyla fakr ve hâcâtını, tazarru’ ve duâ lisânıyla (Cenâb-ı Hakk’ın huzurunda acizlik ve za-

¹⁴⁰ Kasas Suresi, 78. ayet.

yıflığını yardım istemek diliyle, fakirliğini ve ihtiyaçlarını da yalvarmak ve dua lisanıyla) ilân et. Ve abd olduğunu göster.

Ve **حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ** (Allah bize kâfidir ve o ne güzel vekildir.) de yüksel.”¹⁴¹

İşte Üstadımızın bu îzahına dikkat eden herkes; aczini ve fakrını bilmenin ve yapılan her işte benlik ve nefsanî hisleri karıştırmamanın ne kadar önemli olduğunu kesinlikle anlar. Öyleyse nasihat edip insanları hidayet yoluna davet eden kişinin, dinleyenlerin kabûl etmesi için acz ve fakrını Cenâb-ı Hak’ın huzurunda şefaathî yapması lazımdır.

Hem “Rabbimiz sonsuz kudret ve rahmetiyle onu kabûl ettirecektir.”

ümiyle anlatmalıdır. Zira Rabbimiz **أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي** “Ben kulumun zannı üzereyim.”¹⁴² buyurduğu gibi nasihat eden bu inançla

¹⁴¹ Âl-i İmrân Suresi 173.

¹⁴² Sahih-i Müslim, Kitabü’z-Zikr, C 17, s. 5, Hadis No: 2675.

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي ، وَأَنَا مَعَهُ حِينَ يَذْكُرُنِي ، إِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ، ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي ، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأٍ ، ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ هُمْ خَيْرٌ مِنْهُمْ ، وَإِنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْرًا ، تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا ، تَقَرَّبْتُ مِنْهُ بَاعًا ، وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً

Rasûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurdu: “Cenab-ı Hak ferman eder ki: ‘Ben, kulumun hakkımdaki zannı gibiyim. O, beni andığında onunla beraberim. O, beni içinden anarsa ben de onu içimden anarım. O, beni bir cemaat içinde anarsa, ben de onu onlardan daha hayırlı bir cemaat içinde anarım. O, şayet bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir zira yaklaşıyorum. Eğer o, bana bir zira yaklaşırsa ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. Kim bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim.’) Yani kim bana kullukla yaklaşırsa ben de fazlasıyla ona inayet ve rahmetimle yardım ederim.”

nasihat yaparsa inşâllâh Rabbimiz o istediklerini hikmetine uygun gelirse dinleyenlere aynen kabûl ettirir.

“İşte Risâle-i Nûr böylece vazifesini yapar. Cenâb-ı Hakk’ın vazifesine karışmaz. (Zira) vazifesi, tebliğdir. Kabûl ettirmek Cenâb-ı Hakk’ın vazifesidir. Hem, (keyfiyete göre hareket edilir) kemiyete ehemmiyet verilmez.”¹⁴³

“Din nasihattan ibarettir. Nasihatte te’sir lâzım. Te’sir de hamiyet-i İslâmiyenin heyecanı ve vicdanların ihtisasına vabestedir.”¹⁴⁴ Yani din başkasına vaaz ve nasihat etmekten ibarettir. Nasihatın de dinleyenlere te’sir etmesi gerekir. Te’sirin gerçekleşmesi de İslâmî duyguların heyecanlanması ve vicdanların uyanmasına bağlıdır.

İşte Risâle-i Nûr bu güzel metodu esas yaparak îmâna hizmet eder.

8. “ALLAH KABÛL ETTİRİR” AZİM VE İNANCIYLA TEBLİĞ ETMEK

Bu imtihan dünyasında; ibâdet, nasihat ve Allah yolunda koşturmak gibi insanın gayet kolaylıkla yapabileceği vazifeler, Cenâb-ı Hak tarafından insana verilmiştir. Fakat insanın yapamayacağı gayet ağır olan yaratmak, kabûl ettirmek, hidayet vermek vazifesi ise Cenâb-ı Hakk’a aittir. Öyleyse yapılan bütün nasihatler ve ibâdetler bu ölçü

¹⁴³ Bediüzzaman, Kastamonu Lâhikası, s. 331.

¹⁴⁴ Bediüzzaman, Âsâr-ı Bediye, s. 540.

dâhilinde olmalı, Cenâb-ı Hak bu nasihat ve duaları kesin bir şekilde kabûl eder azim ve inancıyla yapılmalıdır.

وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:
إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ ، فَلْيَعِزِّمِ الْمَسْأَلَةَ ، وَلَا يَقُولَنَّ : اللَّهُمَّ إِنِّ شِئْتُ ،
فَأَعْطِنِي ، فَإِنَّهُ لَا مُسْتَكْرَهَ لَهُ

Enes (ra) diyor: Rasûlullah (sav) şöyle buyurdu: “Sizden biriniz dua ettiği zaman (kabûl edilir inancıyla) kesin bir ifade ile istesin. ‘Allah’ım! Dilersen (yani sana ağır gelmiyorsa) bana ver,’ demesin.”¹⁴⁵

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ: « لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنِّ شِئْتُ : اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي
إِنِّ شِئْتُ ، لِيَعِزِّمِ الْمَسْأَلَةَ ، فَإِنَّهُ لَا مُكْرَهَ لَهُ »

Ebu Hureyre (ra)’den rivayet ediliyor: Rasûlullah (sav) şöyle buyurdu: “(Sizden biriniz dua ederken) ‘Allah’ım! Dilersen (yani sana ağır gelmiyorsa) beni bağışla ve dilersen bana merhamet et,’ demesin. Dilediğini, (kabûl edilir azmiyle) kesin bir dille istesin. Çünkü hiçbir şey O’na ağır gelmez.”

¹⁴⁵ İbn Hacer el-Askalânî, Fethu’l-Bâri Şerh-i Sahih-i Buhari, Kitabü’d-Deavat, C 11, s. 167. Hadis No: 6338.

وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: « وَلَكِنْ ، لِيَعْزِمَ وَلِيُعْظِمَ الرَّعْبَةَ ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَتَعَاطَمُهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ »

Müslim'in bir rivayeti şöyledir: “Fakat kesin bir şekilde istesin ve isteğini büyük tutsun. Çünkü Allah'ın vereceği hiçbir şey (kudret ve rahmetine) büyük gelmez.”¹⁴⁶

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيُّ قَالَ حَدَّثَنِي حَمِيدٌ أَنَّ أَنَسًا حَدَّثَهُمْ أَنَّ الرَّبِيعَ وَهِيَ ابْنَةُ النَّضْرِ كَسَرَتْ ثِيَابَ جَارِيَةٍ فَطَلَبُوا الْأَرْضَ وَطَلَبُوا الْعَفْوَ فَأَبَوْا فَأَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَهُمْ بِالْقِصَاصِ فَقَالَ أَنَسُ بْنُ النَّضْرِ أَتُكْسِرُ ثِيَابَ الرَّبِيعِ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا تُكْسِرُ ثِيَابَهَا فَقَالَ يَا أَنَسُ كِتَابُ اللَّهِ الْقِصَاصُ فَرَضِيَ الْقَوْمُ وَعَفَوْا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللَّهِ لَا بَرَّهْ "

“Enes (ra)’den rivayet ediliyor: Teyzesi olan Nadr’ın kızı Ru’beyya’, bir cariye¹⁴⁷ nin ön dişini¹⁴⁸ kırmıştı. Rasûlullah (asm)’a geldiler. Bedel ödemek veya affedilmek istediler. Yapabilir misin?”

¹⁴⁶ İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bâri Şerh-i Sahih-i Buhari, Kitabü'd-Deavat, C 11, s. 167. Hadis No:6339.

¹⁴⁷ Fethu'l-Bâri, Sahih-i Buhari Şerhi'nin 12. cildinde cariye den maksadın köle olmadığı, genç kadın olduğu ifade edilmiştir.

¹⁴⁸ Öndeki dişler ile azı dişler arasındaki sivri diş.

diye tecrübe eder. Fakat abdin hakkı yoktur ve haddi değildir ki, Cenâb-ı Hakk'ı tecrübe etsin ve desin: 'Yâ Rabbi! Ben böyle işlesem, sen de böyle işler misin?' diye tecrübevâri bir sûrette Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine karşı imtihân tarzını takınmak sû'-i edebdir; ubûdiyete münâfîdır (edepsizliktir, kulluğa ters düşer)."

Madem hakikat budur. İnsan kendi vazifesini yapıp Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmamalı. Meşhurdur ki; bir zaman İslâm kahramanlarından ve Cengiz'in ordusunu müteaddit defa (defalarca) mağlup eden Celaledin Harzemşah harbe giderken, vüzerası ve etbai (vezirleri ve beraberindekiler) ona demişler:

- Sen muzaffer olacaksın; Cenâb-ı Hak seni gâlip edecek...

O demiş:

"Ben Allah'ın emriyle, cihâd yolunda hareket etmekle vazifedâрім, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmam. Muzaffer etmek veya mağlup etmek O'nun vazifesidir."

"İşte o zat, bu sırr-ı teslimiyeti (Allah'a teslim olmağın mananın ehemmiyetini) anlamasıyla harika bir surette çok defa muzaffer olmuştur. Evet, insanın cüz-i ihtiyari ile işledikleri ef'alllerinde (irade-siyle yaptığı işlerinde), Cenâb-ı Hakk'a ait neticeyi düşünmemek gerektir. Meselâ, kardeşlerimizden bir kısmı, halkların Risâle-i Nûr'a iltihakları (girmeleri) şevklerini ziyadeleştiriyor, gayrete getiriyor. Dinlemedikleri vakit zaiflerin kuvve-i maneviyeleri kırılıyor (moral-

leri bozuluyor), şevkleri bir derece sönüyor. Hâlbuki Üstad-ı Mutlak, Mukteda-yı Küll, Rehber-i Ekmel (her hususta Üstad, herkesin kendisine uyduğu ve en mükemmel rehber) olan Rasûl-ü Ekrem aleyhis-salatü vesselam, وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ “Peygambere düşen

ancak tebliğ etmektir.”¹⁴⁹ olan fermân-ı İlâhi’yi kendine rehber-i mutlak (her hususta kendine rehber) ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyade say’ ü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş.

Çünkü, إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

“(Habîbim, yâ Muhammed!) Şübhesiz ki sen, sevdiğin kimseyi hidâyete erdiremezsin; fakat Allah, dilediği kimseyi hidâyete erdirir.”¹⁵⁰ sırrıyla anlamış ki insanlara dinlettirmek ve hidayet vermek, Cenâb-ı Hakk’ın vazifesidir, Cenâb-ı Hakk’ın vazifesine karışmazdı.

İşte öyle ise ey kardeşlerim! Siz de size âit olmayan vazîfeye harekâtınızı bina etmekle karışmayınız ve Hâlîk’iniza karşı tecrübe vaz’iyetini almayınız.”¹⁵¹

Yani nasihat eden zat, îmân hakikatlerini anlatırken kabûl edildiğini gördüğünde, şevke gelir gayreti artarsa o hizmeti daha da ileriye götürür. Fakat anlattıkları kabûl edilmediği takdirde şevki kırılır, morali bozulursa ve bu yüzden o hizmeti tamamen bırakır veyahut da sadece

¹⁴⁹ Maide Suresi, 99. ayet.

¹⁵⁰ Kasas Suresi, 56. ayet.

¹⁵¹ Bediüzzaman, Lema'lar, s. 138-139.

mesuliyetten kurtulayım diye isteksiz olarak yaparsa onun bu davranışı Cenâb-ı Hakk'ı imtihan etmek manasını taşır ve O'na karşı bir su-i edepte bulunmuş olur.

9. NASİHATTEN VAZGEÇMEMEK

Nasihat eden kimsenin, manevî ve büyük cihâd olan dinin emirlerine ve sünnet-i seniyyenin ölçülerine göre hareket etmesi gerekmektedir. Bu vazife ise felaket ve helaketlerin yaşandığı böyle bir zamanda çok ehemmiyetli bir farz hâline gelmiştir. Bediüzzaman Hazretleri de bu farziyeti şu şekilde ifade eder:

“Şerîat-ı garrâ, kelâm-ı ezelden geldiğinden, ebede gidecektir. Nefs-i emmârenin istibdâd-ı rezîlesinden selâmetimiz, İslâmiyet'e istinâd iledir. O hablü'l-metîne temessük iledir. Ve haklı hürriyetten hakkıyla istifâde etmek, îmandan istimdâd iledir. Zîrâ Sâni'-i Âlem'e hakkıyla abd ve hizmetkâr olanın, halka ubûdiyete tenezzül etmemesi gerektir. Herkes kendi âleminde bir kumandan olduğundan, âlem-i asgarında cihâd-ı ekber ile mükelleftir. Ve ahlâk-ı Ahmedîye (asm) ile tahalluk ve sünnet-i Nebeviyeyi ihyâ ile muvazzaftır.”¹⁵²

İslâmiyet, Kelâm-ı ezeli denilen Kur'ân'dan geldiği için ebede ve sonsuzluğa gidecektir. Millet olarak nefis ve şeytanın gayet çirkin baskılarından kurtulmamız ancak İslâmiyet'i yaşamak ve o sağlam

¹⁵² Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 472.

ipe sınımsıkı sarılmak iledir. Ve haklı hürriyetten hakkıyla istifade etmek îmandan aldığımız güçledir. Zira bu âlemi yaratana hakkıyla kulluk edip hizmet edenin aciz mahlûkata ibâdet etmeye tenezzül etmemesi gerekir. Her bir insan, iç âleminde kendini bir kumandan kabûl ettiğinden küçük âleminde, cihâd-ı ekber olan nefis ve şeytanla mücadele ederek îmana hizmet etmeye mecbur ve mükelleftir. Ve Peygamber Efendimiz (asm)’in ahlâkıyla ahlâklanmak ve sünnet-i seniyyesini yaşamakla vazifelidir.

Yani madem insan mahlûkatın en eşrefidir. Ve yeryüzünün halifesi ve kumandanıdır. Ve küçük âleminde kendini bir sultan kabûl eder. Öyleyse “Din nasihattir.” emrine binâen din olarak kabûl edilen hem manevî ve büyük bir cihâd olan bu nasihatın şartlarını yerine getirerek yapması o insanın en önemli vazifesidir. Zira Cenâb-ı Hak ayet-i kerîmede,

أَدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ

“(Habîbim, yâ Muhammed!) Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel nasihatle da’vet et ve onlarla en güzel bir şekilde mücâdele et!”¹⁵³ buyuruyor.

¹⁵³ Nahl Suresi, 125. ayet.

Bu ayet nasihatın hikmetli bir şekilde yapılmasını emreder. Buna göre insanlara gerektiğinde, tekrar tekrar, nefret ettirmeden anlayacakları şekilde nasihat etmek icab eder.

Zira nasihat, bir insana veya topluma karşı gereken tebliğ vazifesini yerine getirmektir. O vazifenin gerektirdiği bütün sebeplere ve şartlara riayet etmek ise hikmet-i İlâhiyenin iktiza ettiği o vesileleri yerine getirmektir.

Evet, nasihatte icbar olmaz. Ama böyle bir zamanda dinleyeyenlere ikna metodu ile kabûl ettirmek çok önemlidir. Hattâ gerektiğinde insanları ikna etmek için nasihatte ısrar etmelidir. Bu hususta bizler için en güzel örnek Peygamberimiz (asm)’dir.

Mekke’de Risâlet görevini yerine getirmek için insanları İslâm’a davet etmeye başladığı zaman, karşı cephede yer alan müşrikler onunla alay ettiler, daha sonra da dâvâsından vazgeçmesi için câzip tekliflerde bulundular. Amcası Ebu Talib, müşriklerin tekliflerini kendisine bildirdiğinde, Rasûlullah (asm), “Vallahi ey amca! Güneşi sağ elime, Ayı da sol elime verseler ben yine bu dinden, bu tebliğden vazgeçmem. Ya Allah, bu dini hâkim kılar yahut ben bu uğurda canımı veririm.”¹⁵⁴ demiştir.

Bütün bu tekliflerin fayda etmediğini gören müşrikler, nihayetinde işkenceye başvurdular. Onun geçtiği yollara dikenler serpip kendisine

¹⁵⁴ İbn Kesir, Sîretu’n-Nebeviye, C 1, s. 474.

her türlü zulmü yaptılar. Fakat bu yapılan zulümlerin hiçbiri ona engel olamadı o bıkmadan, usanmadan nasihat ve davetine devam etti. Çünkü onun dünyaya geliş gayesi buydu. Kendisine düşmanlıkta çok ileri giden Ebu Cehil, Ebu Leheb gibi azılı müşriklere yılmadan tekrar tekrar, defalarca İslâm'ı anlatmış, onları îmâna davet etmişti.

عَنْ مُنِيبِ الْأَزْدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي
الْجَاهِلِيَّةِ وَهُوَ يَقُولُ لِلنَّاسِ: «قُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَقْلِحُوا!» فَمِنْهُمْ
مَنْ تَقَلَّ فِي وَجْهِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ حَتَا عَلَيْهِ التُّرَابَ، وَمِنْهُمْ مَنْ سَبَّهُ،

Buhari “Tarih” kitabında ve Taberani “El-Kebir” kitabında şöyle rivâyet etmişlerdir: Hz. Münib (ra), ben câhiliye döneminde Allah Rasûlü’nü gördüm. O, “Ey insanlar, Allah’tan başka ilah yoktur deyin ve kurtulun.” diyordu. O insanlardan bazıları aleyhinde konuşuyor, bazıları ona toprak atıyor, kimi de tükürüyordu.”¹⁵⁵

Bu örnekte de görüldüğü gibi Peygamberimiz (asm), Mekke’ye gelen kabilelere gidiyor, panayırları dolaşıyor, bir kişinin hidayetine vesile olabilmek için ev ev, çadır çadır geziyor, yüzüne kapanan kapılara bir daha gidiyor ve İslâm’ı tebliğ ediyordu. Bu maksatla Taif’e de gitti. Onu orada taşladılar, ona hakaretler ettiler; ama o yine yılmadı, gücenmedi, kendisine eziyet edenlere lânet okumak yerine, “Ya Rab! Bu kulların bilmiyorlar. Sen onları bağışla ve onlara hidayet ihsan eyle.” diye dua ediyordu.

¹⁵⁵ Heysemi, Mecmau’z-Zevaid, Hadis No: 9828.

Nasihatin tekrar tekrar yapılmasını ve ihmal edilmemesini gerektiren tehditvâri en önemli örneklerden biri de şudur:

عَنْ عَلْقَمَةَ بْنِ سَعْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِزَى ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ
قَالَ : خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ذَاتَ يَوْمٍ فَأَنْتَنَى
عَلَى طَوَائِفَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا ، ثُمَّ قَالَ : " مَا بَالُ أَقْوَامٍ لَا
يُفْقَهُونَ جِيرَانَهُمْ ، وَلَا يَعْلَمُونَهُمْ ، وَلَا يَعْظُونَهُمْ ، وَلَا يَأْمُرُونَهُمْ ،
وَلَا يَنْهَوْنَهُمْ . وَمَا بَالُ أَقْوَامٍ لَا يَعْلَمُونَ مِنْ جِيرَانِهِمْ ، وَلَا
يَنْفَقَهُونَ ، وَلَا يَنْعِظُونَ . وَاللَّهِ لَيَعْلَمَنَّ قَوْمٌ جِيرَانَهُمْ ، وَيُفْقَهُونَهُمْ
وَيَعْظُونَهُمْ ، وَيَأْمُرُونَهُمْ ، وَيَنْهَوْنَهُمْ ، وَلَيَعْلَمَنَّ قَوْمٌ مِنْ جِيرَانِهِمْ ،
وَيَنْفَقَهُونَ ، وَيَنْعِظُونَ ، أَوْ لَأُعَاجِلَنَّهُمُ الْعُقُوبَةُ " ، ثُمَّ نَزَلَ فَقَالَ
قَوْمٌ : مَنْ تَرَوْنَهُ عَنَى بِهِؤُلَاءِ ؟ قَالَ : الْأَشْعَرِيِّينَ ، هُمْ قَوْمٌ فَقَهَاءُ ،
وَهُمْ جِيرَانُ جُفَاةٍ مِنْ أَهْلِ الْمِيَاهِ وَالْأَعْرَابِ ، فَبَلَغَ ذَلِكَ الْأَشْعَرِيِّينَ ،
فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ،
ذَكَرْتَ قَوْمًا بِخَيْرٍ ، وَذَكَرْتَنَا بِشَرٍّ ، فَمَا بَالُنَا ؟ فَقَالَ : " لَيَعْلَمَنَّ قَوْمٌ
جِيرَانَهُمْ ، وَلَيَفْقَهُنَّهُمْ ، وَلَيَنْعِظَنَّهُمْ ، وَلَيَأْمُرَنَّهُمْ ، وَلَيَنْهَوَنَّهُمْ ،
وَلَيَعْلَمَنَّ قَوْمٌ مِنْ جِيرَانِهِمْ ، وَيَنْعِظُونَ ، وَيَنْفَقَهُونَ ، أَوْ
لَأُعَاجِلَنَّهُمُ الْعُقُوبَةُ فِي الدُّنْيَا " ، فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، أَنْفِطَنُ

غَيْرَنَا ؟ فَأَعَادَ قَوْلَهُ عَلَيْهِمْ ، وَأَعَادُوا قَوْلَهُمْ : أَنْفِطْنُ غَيْرَنَا ؟ فَقَالَ
 ذَلِكَ أَيْضًا ، فَقَالُوا : أَمِهْلْنَا سَنَةً ، فَأَمَّهَلَهُمْ سَنَةً لِيُقَفِّهُوهُمْ ،
 وَيَعْلَمُونَهُمْ ، وَيَقْطِنُونَهُمْ ، ثُمَّ قرَأَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ - هَذِهِ الْآيَةَ (لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ
 دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ)
 "ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ ،
 لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ ، وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ، وَلَتَأْخُذَنَّ عَلَى يَدِ الْمُنْسِيءِ
 ، وَلَتَأْطُرَنَّهُ عَلَى الْحَقِّ أَطْرًا أَوْ لِيَضْرِبَنَّ اللَّهُ قُلُوبَ بَعْضِكُمْ عَلَى
 بَعْضٍ ، أَوْ لِيَلْعَنَكُمْ كَمَا لَعَنَهُمْ "

Taberânî’de geçen bir rivayette, “Rasûlullah (sav) bir gün (cemaate) hutbe okudu. Müslümanlardan bazı tâifeleri hayırla övdü. Sonra buyurdu: “Bazı topluluklara ne oluyor da komşularına (dinlerini) bil-dirmiyorlar. Ve onlara öğretmiyorlar, onlara vaaz etmiyorlar. Onlara (iyiliği) emretmiyor ve (kötülükten) nehyetmiyorlar? Bazı toplulukla-ra da ne oluyor ki komşularından (dinini) öğrenmiyorlar, bilgi sahibi olmuyorlar. Ve öğüt almıyorlar. Allah’a andolsun ki ya bir toplum komşularına ilim öğretir, onların anlamalarını sağlar, onlara vaaz eder. Onlara (iyiliği) emreder, onları (kötülükten) nehyeder. Ve yine andolsun ki ya bir toplum da komşularından (dinini) öğrenir, anlama-

ya çalışır, şuurlanır ya da onlara verilecek cezanın acilen gelmesini isterim.”

Sonra indi. Bir topluluk (diğerlerine) dedi, “Bunlarla kastedilenlerden anladığınız kimlerdir?” Cevaben, “Eş‘arîler’dir” dendi. Onlar (dini) iyi anlayan kişilerdir. Ve onların Miyah (köy) halkından ve bedevilerden kaba saba komşuları var.” Bu, Eş‘arîler’e ulaşınca hemen Rasûlullah’a gelip şöyle dediler: “Ey Allah’ın Rasûlü (asm), bir topluluğu hayırla andınız, bizi ise şerle andınız. Nedir bizim durumumuz?” Hz. Peygamber (asm) şöyle cevap verdi: “Andolsun ki ya bir topluluk komşularına (İslâmiyet’i) öğretir, onları şuurlandırır, iyiliği emreder, kötülükten sakındırır ve yine andolsun ki bir topluluk da ya komşularından (dinini) öğrenir, şuurlanır ve gereken bilgiyi öğrenir ya da dünyada onlara verilecek cezanın acilen gelmesini isterim.” Bunun üzerine Eş‘arîler sordular: “Ey Allah’ın Rasûlü, (asm) biz mi başkalarını şuurlandıracağız?” Peygamberimiz (asm) söylediklerini onlara aynen tekrarladı. Onlar da “Biz mi başkalarını şuurlandıracağız sözünü tekrar ettiler.” Yine onlara o söylediklerini tekrar etti. Onlar da “Bize bir sene mühlet ver.” dediler. O (asm) da komşularını bilgilendirmek ve onlara (İslâmiyet’i) öğretmek ve onları şuurlandırmak için onlara bir sene mühlet verdi. Ve sonra şu ayeti okudu: ¹⁵⁶ “İsrâiloğulları’ndan inkâr edenler, Dâvûd’un ve Meryemoğlu Îsâ’nın

¹⁵⁶ A.g.e., C 1, s. 199, Hadis No: 748.

diliyle lânet edildiler. Bu (lânet, onların) isyan etmeleri ve haddi aşılıyor olmaları yüzündendir.”¹⁵⁷

“Bundan sonra da Rasûlullah (sav) şöyle dedi:

Ve benim nefsim kudret elinde olana andolsun ki, sizler mutlaka iyiliği emredecek, kötülükten sakındıracaksınız. Sonra da kötü adamın elinden tutup hakka götüreceksiniz (yakasını bırakmayacaksınız), tâ ki istikamet buluncaya kadar. Ya da (böyle yapmadığınız takdirde Cenâb-ı Allah) kalplerinizi birbirinizinkine vuracak (benzetecek) sonra da onlara lânet ettiği gibi, size de lânet edecektir.”¹⁵⁸

Evet, tefsirlerde de geçtiği gibi İsrailoğulları’nın âlimleri fenalık yapanlara karşı ilk başta engel olmaya çalıştıkları hâlde onlar dinlememişlerdir. Daha sonra o âlimler onlara tebliğde ısrar etmeyip onları uyarmaktan vazgeçtikleri gibi onların meclislerinde ve sokaklarında onlarla beraber olmuşlardır. Bu sebeple peygamberlerinin lisanıyla lanetlenmişlerdir.

Acaba her türlü günâhların işlendiği ve emr-i bi’l maruf ve nehy-i ani’l-münkerin terk edildiği bir ortamda, o isyana karşı hiçbir tepki göstermeyen, ses çıkarmayan ve yüzünü bile ekşitmeyen hattâ yeri geldiğinde onların arasına girmekten dahi çekinmeyen bir Müslümanın hâli ne olur?

¹⁵⁷ Maide Suresi, 78. ayet.

¹⁵⁸ İbn-i Kesir, Tefsir-i Kur’ani’l-Azim, C 2, s. 86.

10. NEFİS VE VİCDANA MÜESSİR OLACAK ŞEKİLDE TEBLİĞ YAPMAK

Biz bu temel esasa göre tebliğin nefis ve vicdan üzerinde maddi manevi yönden “nasıl tesir edebilebileceğine” dair birkaç düsturu îzah etmeye çalışacağız.

ÎMÂN İNSANI İNSAN EDER

Evet, Risâle-i Nûr’da denildiği gibi, “Îmân insanı insan eder, belki insanı sultân eder. Öyle ise insanın vazîfe-i aslîyesi, îmân ve duâdır. Küfür ise, insanı gâyet âciz bir canavar hayvan eder.” Evet, kâfir âcizdir; zira açlık, susuzluk ve ölüm gibi şeylere karşı koyamadığı hâlde, bir canavarın birçok masûm hayvanı katletmesi gibi o kâfir de başta Hâlık’ına isyan ederek, insanların ve birçok mahlûkatın hukûkuna tecâvüz eder.

İşte Risâle-i Nûr; bu ölçüleri esas yaparak, küfür ve günâhlarda biz-zat ve hâl-i hâzırda böyle bir cehennem ve cehennem azâbının elemi bulunduğunu, aklı başında olan herkese gösterir. Ve îmân ve ibâdetle de dünyada dahi bir cennetin bulunduğunu ve kullukta cennet lezzetleri ve saadetlerinin var olduğunu ispat eder.

Evet, Risâle-i Nûr; daha aklını kaybetmeyenlerin o küfür ve günâhlardan kurtulup îmân dâiresine girmeleri için Kur’ân’dan teraşşûh eden bir vesîledir. Bilhassa öldükten sonra dirilme husûsunda, Risâle-i Nûr’dan Onuncu Söz ve Yirmi Dokuzuncu Söz gibi risâlelere

mürâcaat edilirse âhiretin varlığının, “İki kere iki dört eder.” kat’iyetinde ispat edildiği görülecektir.

Demek îmân; mü’mine cenneti kazandırdığı için bir tûbâ-i cennet çekirdeğini taşır, belki cennetin bir çekirdeği hükmüne geçer. Mü’minin kalbinde bir cennet olur ve cennetin lezzetini, saadetini dünyada dahi ona tattırır. Küfür ise bir zakkûm-ı cehennem tohumu olarak cehennemi netice vereceği gibi, içinde bir cehennemi bulundurur ve dünyada dahi kâfirin kalbinde kendisine, cehennemi ve cehennemin azâb ve elemiini yaşatır.

Risâle-i Nûr, îmân hakikatlerini ve İslâmî meseleleri tebliğ ederken bu ölçülere göre insanların akıllarını ikna’ ettiği gibi kalp ve ruha da muhtaç oldukları feyzi verir. Nefse de ıslah olabilmesi için gereken te’siri yapar. Daha doğrusu Kur’ân’ın bir tefsiri olduğundan, Kur’ân’dan aldığı feyz ile insanın bütün duygularını tatmin eder.

Bediüzzaman Hazretleri’nin de “Dert benim, devâ Kur’ân’ındır.” dediği gibi, Risâle-i Nûr eczaları dertlerimize Kur’ân’dan birer devadır.

ÎMÂN, DÜNYA VE ÂHİRET SAADETİNİ KAZANDIRIR

Îmânın altı şartından biri de öldükten sonra dirilmeye ve dâr-ı âhiretin var olduğuna inanmaktır. Bir kısım kitaplar îmânın bu temel esasını yalnız îzah ederken, Risâle-i Nûr ise îzahla beraber hadsiz delil

ve burhanlarla î mânın bu temel esasını ispat ederek ölümün mü'min için î damdan bir beraat kararı olduğunu gösterir. Hem o mü'minin, bütün dost, ahabâ ve sevdiklerinin, belki bütün insanların, hattâ bütün mahlûkâtın ve umum kâinâtın ölümle yok olmadıklarını, bilakis ölümün, ebedî bir hayat ve vücûda kavuşmak vesîlesi olduğunu akla kabûl ettirir. Yokluk zulûmâtından ve eleminden kurtulup, ebedî var olma nûrunun saadet ve lezzetlerine kavuşmalarını göstermekle, o mü'min kendi ebedî varlığının lezzetini tattığı gibi, bütün sevdiklerinin de dâimî bir vücûd kazanmalarının verdiği saadet ve lezzetle mes'ud ve mütelezziz olur.

Demek î mân bu âlemi, bütün varlıkların ve umûm âlemlerin ebediyen varlığa kavuşmalarının nûrlarıyla doldurup mü'minin aklına, kalbine boşaltır. O mü'minin âhirette cenneti kazanmasına vesîle olduğu gibi, dünyada da yaşadığı müddetçe cennet lezzetlerini ve saadetlerini o mü'mine tattırır.

TEBLİĞİN MANEVÎ CİHETTE MÜESSİR OLMASI

Yapılan tebliğ ile, işlenilen günâh ve seyyiâtın küçük veya büyük olduğuna baktırmaktan ziyade, huzurunda bulunduğumuz Zat'ın azametini düşündürerek kalbin, ruhun ve sâir duyguların etkilenmesi temin edilmelidir.

Başta nefsimiz olmak üzere, muhatap olduğumuz kişileri günâhlardan vazgeçirmek için şöyle bir usûl takip edilebilir: Malumdur ki her

dost, dostunun mes'udane hayatından lezzet aldığı gibi onun zarara düşmesini de istemez. Eğer o dostu bilerek veya bilmeyerek bir zarara düşerse ve bir sıkıntıya maruz kalırsa kişi de onun çektiği elem ile müteallim olur. Öyle ise şöyle bir düşünelim, insanın en büyük dostu kimdir? Şüphesiz, bu soruya “Dünyada dost istersen Allah yeter.” gerçeğine binâen, her mü'min “Allah'tır.” diye cevap verecektir.

Allah kimin dostu ise -ki umum âlemde bir karış boş yer yoktur, her yer meleklerle doludur- bütün o melekler de O'nun dostlarıdır. Yüz yirmi dört bin peygamber, yüz yirmi dört milyon evliya, had ve hesaba gelmeyen ehl-i îmân ve Allah'ı bir bilen ve sevenlerin hepsi onun dostlarıdır.

Bu kişinin düşmanları ise Allah'ın da düşmanı olan şeytandır, nefistir ve bunların yardımcılarıdır. Bilindiği gibi dünya imtihan yeri olduğundan o imtihanın gerçekleşmesi için Allah (cc)'ın haram ve günâh saydığı şeyler vardır. Allah günâhları yasakladığı için onları zararlı hâle getirmiştir.

Gerçekten akıl ve mantığımızla düşündüğümüzde bakıyoruz ki, bütün o günâhların hepsinin de insana büyük zararları vardır. Ve yine Cenâb-ı Hak, bir kısım şeyleri de helal ve sevaplı kıldığı için onları da hikmetli ve faydalı bir duruma getirmiştir. Çünkü O, bir varlığa iyi ve güzel dediğinde o varlık faydalı ve güzel olur, bir varlığa da kötü ve çirkin dediğinde de o varlık kötü ve zararlı olur.

Bu hakikate binâen bir insan herhangi bir günâh işlediği zaman, o günâhın kendisine zararı olduğu için, başta Cenâb-ı Hak olmak üzere bütün o dostlarını üzmüş olmaz mı? Ve o dostları onun bu yaptıklarından memnun olabilir mi? Hayır, asla bundan memnun olmayacakları gibi, belki o insan, günâh işlemekle bütün o dostlarını kırmış olur. Allah'ın ve kendisinin de düşmanı olan nefsin ve şeytanını sevindirmiş olur. Evet, insanın, Cenâb-ı Hakk'ın gözetimi altında olmadığı hiçbir anı yoktur. Zira ayet-i kerîmelerde,

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ “Ve biz, ona şah damarından daha

yakınız!”¹⁵⁹ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا “Üzülme Allah bizimledir.”¹⁶⁰ buyu-

rulmaktadır. Ve yine ihsan hadisindeki

قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ

“Allah'ı görüyormuş gibi Allah'a ibâdet et. Eğer (kalp gözün açık değilse) sen O'nu görmüyorsan, muhakkak ki O seni görüyor.”¹⁶¹ buyurulmuştur. İşte bu hakikate binâen bizler her an huzur-u İlahîde olduğumuzun farkında olmalıyız.

İster gece karanlığında olalım ister kimsenin bizi görmediği kapalı bir yerde olalım, isterse kendisinden utandığımız herhangi bir arka-

¹⁵⁹ Kaf Suresi, 16. ayet.

¹⁶⁰ Tevbe Suresi, 40. ayet.

¹⁶¹ Sahih-i Müslim, Kitâbü'l-Îmân, C1, s. 228, Hadis No: 8.

daşımızın bulunmadığı bir ortamda olalım fark etmez. Hiç şüphe yoktur ki, Cenâb-ı Hak mekândan münezzeh olarak yanımızda hâzır ve nâzırdır. O (cc) bizi görüyor. Hiçbir şey O'nun bizi görmesine engel teşkil etmez. Nasıl ki evimizin elektrik lambasından ta santrale kadar elektrik telleri bulunduğu hâlde, o kablolar santralle lambanın irtibatını kesmeye değil, belki elektriğin gelmesine ve lambanın yanmasına bir vesiledir. Öyle de yer-gök gibi maddi varlıklar, Allah'ın bizi görmesine ve mekândan münezzeh olarak bizimle beraber bulunmasına mâni değildir.

Demek, biz bir günâh işlediğimiz zaman Allah'ın huzurunda bulunduğumuz ve O bizi gördüğü hâlde o günâhı işliyoruz. O anda şöyle bir manzara tahakkuk eder: Biz o zararlı, utanç verici, çirkin günâhı işlerken Allah bizi görür. Ve bundan râzı ve hoşnut olmadığı için de manen, “Ey kulum bu yaptığının sana zararı var! Yapma!” der. Nefis ve şeytanımız ise bizi dürterek, o günâhta bulunan muvakkat ve aldatıcı lezzete binâen o günâhları câzip göstererek “O lezzetlerden geri kalma! Rabbini değil, bizi dinle, onu yap!” der. İmtihanın gereği olarak Allah, irademizi serbest bırakmıştır. Eğer biz bu durumda Cenâb-ı Hakk'ın emrine uyarak o günâhı terk edersek hem kendimiz zarardan kurtulmuş oluruz hem de başta Cenâb-ı Hak olmak üzere önceden saydığımız bütün dostlarımızı da hoşnut etmiş oluruz. Ancak üzülen, düşmanlarımız olan nefis ve şeytanımız ve onların arkadaşları olur. Aksi takdirde huzur-u İlâhî'de olduğumuz hâlde irademizle nefis ve şeytanımıza uyarsak onları memnun edersek hem ken-

dimiz zarar ederiz hem de Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda “Ya Rab! En büyük dostum olarak Sen ve Sen'in sevdiğin bütün dostlarım bu günâhı işlememi istememenize rağmen, nefis ve şeytanımı sevindirmek için işleyeceğim.” dercesine çok korkunç bir manzarayla karşı karşıya gelmiş oluruz.

Acaba bozulmamış hangi vicdan var ki, bu hakikati anladığı hâlde başta Allah (cc) olmak üzere bu kadar dostlarının bile bile üzülmelerinden râzı olsun. Ve başta şeytan olmak üzere de bu kadar düşmanlarının sevinmelerinden memnun olsun. Hâşâ!

Hem Cenâb-ı Hakk'ın mekândan münezzeh olarak her an bizimle beraber olup dâima bizi gözettiği İhlâs Risâlesi'nde şu mealde îzah edilmiştir:

İnsan, tahkiki îmân ile Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı varlıkları tefekkür ederek, o varlıkların üzerinde her an tecelli edip icrâat yapan isimleriyle Cenâb-ı Hakk'ı tanır. Ve o tanımakla da her şeyin her an O'nun huzurunda bulunduğunu anladığı gibi kendisinin de her zaman O'nun huzurunda ve gözetimi altında olduğunu bilir. Çünkü kâinat ve kâinatın içindeki bütün varlıklar, Cenâb-ı Hakk'ın aynalarıdır. Nasıl ki bir ayna her an karşısında bulunanı gösterir. Öyle de her an değişen, tazelenen kâinat ve onun içindeki varlıklar, Cenâb-ı Hakk'ın mekândan münezzeh olarak her an her varlığın yanında hâzır ve nâzır olduğunu gösteren birer aynadır. İşte insan, bu şuurla Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda başkalarından bir iltifat beklemenin o huzurdaki

edebe muhalif bir hareket olduğunu düşünmekle riyakârlıktan kurtulur. Ve O'nun huzurunda günâh işlemekten vazgeçer. Bu ölçülere göre hareket ettiği nispetle de ihlâsı kazanır.

Kendi başımıza bir yerde bulunduğumuz hâlde, Cenâb-ı Hakk'ın mekândan münezzeh olarak hâzır ve nâzır olduğunu düşünmenin lüzumunu ve O'ndan hayâ ederek O'nun rızasına uygun olmayan hâl ve hareketlerden sakınmanın mükâfatını ifade eden bir hadis-i şerifte şöyle ferman edilir:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ أَنْبَتَ اللَّهُ تَعَالَى لِبَطَائِفِهِ مِنْ أُمَّتِي أَجْنَحَةً فَيَطِيرُونَ مِنْ قُبُورِهِمْ إِلَى الْجَنَانِ ، يَسْرَحُونَ فِيهَا وَيَتَنَعَّمُونَ فِيهَا كَيْفَ شَاءُوا، فَتَقُولُ لَهُمُ الْمَلَائِكَةُ : هَلْ رَأَيْتُمْ الْحِسَابَ ؟ فَيَقُولُونَ : مَا رَأَيْنَا حِسَابًا؛ فَتَقُولُ لَهُمْ : هَلْ جَزَيْتُمُ الصِّرَاطَ ؟ فَيَقُولُونَ مَا رَأَيْنَا صِرَاطًا. فَتَقُولُ لَهُمْ : هَلْ رَأَيْتُمْ جَهَنَّمَ ؟ فَيَقُولُونَ : مَا رَأَيْنَا شَيْئًا فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ مِنْ أُمَّةٍ مَنْ أَنْتُمْ ؟ فَيَقُولُونَ : مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَقُولُ : نَاشِدْنَاكُمْ اللَّهُ حَدِّثُونَا مَا كَانَتْ أَعْمَالُكُمْ فِي الدُّنْيَا ؟ فَيَقُولُونَ : خَصَلْتَانِ كَانَتَا فِيْنَا فَبَلَّغْنَا هَذِهِ الْمَنْزِلَةَ بِفَضْلِ رَحْمَةِ اللَّهِ. فَيَقُولُونَ : وَمَا هُمَا ؟ فَيَقُولُونَ كُنَّا

إِذَا خَلَوْنَا نَسْتَحْيِ أَنْ نَعْصِيَهُ، وَ نَرْضَى بِالْيَسِيرِ مِمَّا قَسَمَ لَنَا، فَتَقُولُ
الْمَلَائِكَةُ : يَحِقُّ لَكُمْ هَذَا»

Rasûlullah (asm) buyurdu: “Allah (cc), kıyamet günü gelince benim ümmetimin bir tâifesi için kanatlar yaratır. Kabirlerinden cennetlere uçarlar. Oralarda gezerler. Diledikleri gibi nimetlerden istifade ederler. Melekler onlara derler ki “Cehennemi gördünüz mü?” “Görmedik” derler. “Sıratı geçtiniz mi?” “Geçmedik” derler. “Siz kimin ümmetindensiniz?” diye sorarlar. Onlar, “Biz Hz. Muhammed (asm)’in ümmetindeniz.” derler. Melekler, “Dünyadaki ameliniz ne idi, bize söyley misiniz?” derler. Onlar, “Bizde iki haslet ve özellik vardı ona binâen Allah bizi fazlıyla, rahmetiyle bu makama ulaştırdı.” diye cevap verirler. “Peki, onlar nedir?” diye sorarlar. Cevaben, “Biz yalnız kaldığımızda (Allah bizi gördüğünden) günâh işlemekten hayâ ederdik. Ve az olan kısmetimize de râzı olurduk.” derler. Melâikeler, “Bu makam hakkınızdır.” diye söylerler.”¹⁶²

Aslında hatanın küçüküğüne büyüğüne bakmaktan ziyade, kimin yanında ve kime karşı işlendiğine bakmak icab eder. Hattâ sigara içmeyi küçük bir hata sayan bir adam dahi, büyük bir zâtın huzurunda onu içmeyi büyük bir hata kabûl ettiği için içmemeye dikkat eder.

Günâhlardan sakınmayı bu tarzda anlatmanın çok müessir olduğunu gösteren küçük bir numûneyi misal vermek uygun olacaktır.

¹⁶² İmam Gazalî, İhyâü Ulûmi'd-Dîn, C 14, s. 125.

Bir zaman bir dükkânın kapısında yaşlı ve hasta bir amcanın durmadan öksürdüğünü ve zorlukla ayakta kalmaya çalıştığını gördüm.

“Bu hâlin nedir?” diye sorunca,

“Hiç sorma, bu melânet sigara beni öldürüyor.” dedi. Ben de ona,

“Sigaranın, eli, ayağı, gücü ve silahı yok ki gelsin seni öldürsün. Zira ayaklarıyla dükkâna giden, eliyle de parayı çıkarıp sigarayı alan ve düşmanının evini yakmaya çalışır gibi vücuduna zarar vermek için o sigarayı ağzına koyup yakan sensin. Demek sen kendi kendini öldürüyorsun ve intihar ediyorsun.” dedim. O da,

“Bir ara sigarayı terk ettim, fakat bende unutkanlık meydana geldi, onun için tekrar başladım.” dedi. Ben de ona,

“Amca bunlar nefsin hileleridir, desiseleridir. Sigarayı terk etmek unutkanlık getirmez. Velew ki unutkanlığa da sebep olsa, yine de terk etmek icap eder. Bak seni perişan ediyor, neredeyse ölümüne sebep olacak. Şüphesiz unutkanlık; perişan olmaya, ölmeye tercih edilir. Onun için sigarayı terk etmekten başka çaren yok. Hem sana güzel bir îzah yapayım. Sigara içeceğin zaman O’nu düşünsen, inşâllâh sigaradan kurtulursun.” dedim ve ona sordum:

“İnsanın en büyük dostu kimdir?”

“Allah’tır!” diye cevap verdi.

Bunun üzerine kendisine yukarıda geçen açıklamayı yaptım. İşte sigara içeceğin zaman Allah'ın huzurunda onun istemediği ve sana da zararı olan bir işi yaptığını ve bu hareketinle başta Cenâb-ı Hak olmak üzere bütün dostlarını üzdüğünü ve şeytana uyarak bütün düşmanlarını sevindirdiğini düşün. Eğer bu manzarayı bile bile vicdanın kabûl ediyorsa o zaman içebilirsin, şeklinde bir îzahta bulundum. O da,

“Allah râzı olsun” dedi ve ayrıldık.

Üç ay sonra bir otobüs durağında onunla karşılaştım, beni tanıdı. Yanıma geldi, bana sarıldı. Ve, “Allah senden râzı olsun. O günden sonra sigarayı terk ettim. Elhamdülillah! İyileştim.” diyerek bana bol bol dua etti.

Demek huzur-u İlahî’de bulunduğunu düşünen O’na karşı gelmekten ve günâh işlemekten sakınır.

11.ÖZÜNDE İSPAT VE İKNÂ OLAN BİR TEBLİĞ

“Eski zamanda küfr-ü mutlak (dinsizlik) ve fenden gelen dalâletler (sapıklıklar) ve küfr-ü inâdîden gelen temerrüd, (dinsizlikte ısrar etmek) bu zamana nisbeten pek azdı. Onun için eski İslâm muhakkiklerinin dersleri, huccetleri, (delilleri) o zamanda tam kâfi olurdu. Küfr-ü meşkûkû (şüpheli küfrü) çabuk izâle ederlerdi. Allah’a îmân

umûmî olduğundan, Allah'ı tanıttırmakla ve cehennem azabını ihtâr etmekle çokları sefâhetlerden, dalâletlerden vazgeçebilirlerdi.

Şimdi ise eski zamanda bir memlekette bir kâfir-i mutlak (dinsiz) yerine, şimdi bir kasabada yüz tane bulunabilir. Eskide fen ve ilim ile dalâlete girip inâd ve temerrüd ile hakâik-i îmâna (îmân esaslarına) karşı çıkana nisbeten şimdi yüz derece ziyâde olmuş. Bu temerrüd inatçılar, firavunluk derecesinde bir gurur ile ve dehşetli dalâletleriyle hakâik-i îmâniyeye karşı muâraza ettiklerinden (karşı çıktıklarından), elbette bunlara karşı atom bombası gibi bu dünyada onların temellerini (fikirlerini) parça parça edecek bir hakikat-i kudsiye (Kur'an'dan alınan ilmî delil ve burhanlar) lâzımdır ki, onların tecâvüzâtını (saldırılarını) durdursun ve bir kısmını îmâna getirsin.

İşte Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükürler olsun ki bu zamanın tam yarasına (günâhlarına) bir tiryâk olarak Kur'an-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın bir mu'cize-i ma'neviyesi ve lemeâtı (ışığı) bulunan Risâle-i Nûr, pek çok muvâzenelerle (îmân ve küfür meselelerini karşılaştırmakla), en dehşetli, muannid mütemerridleri Kur'an'ın elmas kılıcıyla (içindeki delillerle) kırıyor. Ve kâinât zerrelere adedince vahdâniyet-i İlâhiye'ye ve îmânın hakikatlerine huccetleri, delilleri gösteriyor ki, yirmi beş seneden beri en şiddetli hücumlara karşı mağlûb olmayıp galebe etmiş.

Evet, Risâle-i Nûr'da îmân ve küfür muvâzeneleri (karşılaştırılması) ve hidâyet ve dalâlet mukayeseleri, bu mezkûr (anlatılan) hakîkatı bilmüşâhede isbat ediyor.

Meselâ: Yirmi İkinci Söz'ün İki Makam'ının burhânları ve Lem'a'larına ve Otuz İkinci Söz'ün Birinci Mevkıf'ına ve Otuz Üçüncü Mektub'un Pencereleri'ne ve Asâ-yı Mûsâ'nın On Bir Huceti'ne sâir muvâzeneler kıyâs edilse ve dikkat edilse anlaşılır ki, bu zamanda küfr-ü mutlakı ve mütemerrid dalâletin inâdını kırarak, parçalayacak Risâle-i Nûr'da tecellî eden (anlatılan) hakîkat-i Kur'âniyedir.

Nasıl Tılsımlar Mecmûası'nda, dinin mühim tılsımlarını (bilinmesi güç olan meselelerini) ve hilkat-i âlemin muammâlarını (âlemin bilinmeyen yaratılış hikmetlerini) keşfeden parçalar, o mecmûada toplanmış. Aynen öyle de (Risâle-i Nûrlarda) ehl-i dalâletin dünyada dahi cehennemleri ve ehl-i hidâyetin dünyada dahi lezâiz-i cennetleri gösterilmiştir. Ve îmân, cennetin bir ma'nevî çekirdeği ve küfür ise cehennem zakkumunun bir tohumu olduğu gösterilmiştir.”¹⁶³

Onun için “Risâle-i Nûr'un gıda ve taam hükmündeki hakikatlerinden hem akıl hem kalb hem ruh hem nefis hem his, hisselerini alabilir. Yoksa yalnız akıl cüz'î bir hisse alır, ötekiler gıdasız kalabilirler.”¹⁶⁴

¹⁶³ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 437.

¹⁶⁴ Bediüzzaman, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, s. 177.

“Kur’ân’dan gelen o Sözlere ve o nûrlar, yalnız aklî mesâil-i ilmiye değil; belki kalbî, ruhî, hâlî mesâil-i îmâniyedir ve pek yüksek ve kıymetli maârif-i İlâhiye hükmündedirler.”¹⁶⁵

Evet, “Risâletü’n-Nûr, sâir ulemânın eserleri gibi, yalnız aklın ayağı ve nazarıyla ders vermez ve evliya misilli yalnız kalbin keşf ve zevkiyle hareket etmiyor. Belki akıl ve kalbin ittihad ve imtizacı (birleşmesi, karışması) ve ruh ve sâir letâifin teâvünü (yardımlaşması) ayağıyla hareket ederek evc-i âlâya (en yüksek zirveye) uçar. Taarruz eden felsefenin değil ayağı, belki gözü yetişmediği yerlere çıkar, hakâik-i îmâniyeyi (felsefenin ve felsefecinin) kör gözüne de gösterir.”¹⁶⁶

Evet, “Ulûm ve fûnûnun en parlağı olan belâgat ve cezâlet (akıcı üslup) bütün envâiyle âhir zamanda en mergub (rağbet gören) bir sûret alacaktır. Hattâ insanlar, kendi fikirlerini birbirlerine kabûl ettirmek ve hükümlerini birbirine icrâ ettirmek için en keskin silâhını, cezâlet-i beyândan (istediğini akıcı bir üslupla açıklamaktan) ve en mukavemetsûz (karşısında hiçbir gücün dayanamadığı) kuvvetini belâgat-ı edâdan (açıkça ifade edilen belâgatten) alacaktır.”¹⁶⁷

“İşte tahmin ederim ki, nâsihlerin nasihatları şu zamanda te’sirsiz kaldığının bir sebebi şudur ki: Ahlâksız insanlara derler: (Yaradılışınızda var olan duyguları yaşamayınız, meselâ:) ‘Hased etme! Hırs

¹⁶⁵ Bediüzzaman, Mektubat 1, s. 235.

¹⁶⁶ Bediüzzaman, Kastamonu Lâhikası, s. 10.

¹⁶⁷ Bediüzzaman, Zülfikar, s. 169.

gösterme! Adâvet etme! İnat etme! Dünyayı sevmek!’ Yani fitratını değiştir gibi zâhiren onlarca mâlâyutak (yapamayacakları) bir teklifte bulunurlar. Eğer deseler ki: ‘Bunların yüzlerini hayırlı şeylere çeviriniz, mecrâlarını değiştiriniz.’ Hem nasihat tesir eder hem dâire-i ihtiyarlarında bir emir teklif olur. (Yapabilecekleri bir emir kendilerine buyurulmuş olur.)”¹⁶⁸

İçinde bulunduğumuz asır; ilim ve fenni esas alan, özünde ispat ve iknâ olan bir tebliği gerekli kılmaktadır. Çünkü dalâlet cehâletten gelse izâlesi kolaydır. Asrımızdaki dalâlet ise çoğunlukla akli esas alan fenden ve bilimden geldiği için izâlesi zordur.

Îmânın bütün esaslarına ilişen bu büyük tehlikeye, asrımızın imamı, zamanın anlayışına uygun olarak akli ve nakli mezcederek yeni iknâ ve ispat usulleriyle karşı koymuştur. Îmân esaslarını iki kere iki kere dört eder kat’iyetinde ispat edip, ehl-i îmânın îmânını muhafaza etmiştir. Küfre giren ehl-i inkâra ise gittikleri yolun iç yüzünü ve o yolun ne kadar tutarsızlıklarla dolu olduğunu, çok kuvvetli delillerle ispat etmiştir. Eğer hâlâ o yolda gitmekte ısrar ederlerse ne gibi imkânsız ve hurâfe şeyleri kabûl etmeye mecbur kalacaklarını çok açık bir şekilde îzah etmiştir.

¹⁶⁸ Bediüzzaman, Mektûbât 1, s. 25.

Özellikle asrımızın mânevî bir hastalığı olan tabiatçılık felsefesini ve bu felsefeden gelen dinsizlik fikrini dirilmeyecek bir surette öldürüp, küfrün temel taşı mesâbesinde olan bu felsefeyi param parça etmiştir. Yine İbn-i Sînâ gibi dâhilerin anlamakta âciz kaldığı öldükten sonra dirilmeye, “Îmân ederiz fakat akıl bu yolda gidemez.” diye hükmettikleri, hem çoğu İslâm âlimlerinin “Haşır bir mesele-i nakliye dir. Delili nakildir. Akıl ile ona gidilmez.”¹⁶⁹ diye ittifakla söyledikleri haşre îmânı, iki kere iki dört eder kat’iyetinde avâma da çocuklara da ispat etmiştir ve onların istikamet bulmalarında çok etkili olmuştur. Bu tesirin hikmetini Risâle-i Nûr’un muhtelif yerlerinde Bediüzzaman Hazretleri şöyle beyân vermiştir:

1- RİSÂLE-İ NÛR, KUR’ÂN’IN HAKİKATLERİNİ İNSANLARIN
BÜTÜN TABAKALARINA DERS VEREN BİR TEFSİRDİR

Evet, Bediüzzaman Hazretleri Kur’ân’ın hakkâniyetini anlatırken şöyle der: “Hem nev’-i beşerin umum tabakaları, en gabî ve âmîden tut, tâ en zeki ve âlime kadar herbirisi, Kur’ân’ın dersinden tam hisse almaları ve en derin hakikatleri fehmetmeleri ve yüzlerle fen ve ulûm-u İslâmiyenin ve bilhassa şeriat-ı kübrânın büyük müçtehidleri ve usûlû’d-din ve ilm-i kelâm’ın dâhî muhakkikleri gibi, her tâife kendi ilimlerine ait bütün hâcâtını ve cevaplarını Kur’ân’dan istihraç

¹⁶⁹ Bediüzzaman, Zülfikar, s. 52.

etmeleri (çıkarmaları), Kur'ân'ın menba-ı hak ve maden-i hakikat (hakkın kaynağı ve hakikatin ta kendisi) olduğuna bir imzadır.”¹⁷⁰

Bediüzzaman Hazretleri'nin Kur'ân'ın hakkâniyetini isbat ederken gösterdiği Kur'ân'a ait bu hâssiyetin, onun bir tefsiri olan Risâle-i Nûrlara da aksettiğini görüyoruz. Şöyle der:

İhtar: “Şu otuz üç pencerele olan Otuz Üçüncü Mektup, îmânı olmayı inşâllâh îmâna getirir. Îmânı zayıf olanın îmânını kuvvetleştirir. Îmânı kavî ve taklîdî olanın îmânını tahkîkî yapar. Îmânı tahkîkî olanın îmânını genişlendirir. Îmânı geniş olana bütün kemâlât-ı hakîkiyenin medârı ve esası olan ma‘rifetullâhta terakkîyât verir; daha nûrânî, daha parlak manzaraları açar. İşte bunun için, “Bir pencere bana kâfi geldi, yeter!” diyemezsin. Çünkü senin aklına kanâat/kanâat geldi, hissesini aldı ise; kalbin de hissesini ister, ruhun da hissesini ister. Hattâ hayâl de o nûrdan hissesini isteyecek. Binâenaleyh her bir pencerenin ayrı ayrı fâideleri vardır.”¹⁷¹

Zülfikar Mecmuası için de şu izâhatı yapar: “Bu mecmua büyük bir bahçedir. Her âdem her meselesini, her meyvesini elde edemez. Ne kadar bilse kârdır. Baştaki kısımdan ehl-i ilim ve nısf-ı ahirden (ikinci kısımdan) herkes tam istifade edebilir. Bütününü bilemedim, diye vazgeçme. Tekrar ile oku”.¹⁷²

¹⁷⁰ Bediüzzaman, Şualar 1, s. 127.

¹⁷¹ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 380.

¹⁷² Bediüzzaman, Zülfikâr, s. 4.

Otuz Üçüncü Mektup ile Zülfıkar Mecmuası bu hakikati gösterdikleri gibi, Kur'ân'ın hakiki bir tefsiri olan Risâle-i Nûr külliyyatı da aynı hâsiyete maliktir. Çünkü şu anda dünyanın her yerinde Risâle-i Nûr'lardan istifade eden yalnız bir tâife değildir. Nasıl ki öğretim görevlileri ve muallimler kendi ihtisaslarına göre ondan ders alıyorsa anaokulundan tâ üniversite talebesine, mektep ve medrese görmemiş avâm-ı nâsa kadar her sınıf insan ihtiyaçlarına göre Risâle-i Nûr'lardan istifade ediyorlar.

Hattâ bunların her tabakası kendi seviyelerine göre ihtiyaçları nisbetinde istifade edip son derece memnun olarak îmânlarını takviye ediyorlar. Ve kat'i bir kanâat ile îmânî mevzularda başka kaynaklara ihtiyaç hissetmeden Kur'ân'ın bir tefsiri olan Risâle-i Nûr'lardan ders alıyorlar. Bu kuru bir iddia değildir, şu anda bilfiil yaşanan bir gerçektir.

Bediüzzaman Hazretleri, Cenâb-ı Hakk'a giden yollar içinde Risâle-i Nûr'un en kısa ve en selametli ve herkesin gidebileceği bir cadde-i kübrâ-yı Kur'ânî olduğunu Yirmi Altıncı Mektup'ta şöyle îzah eder.

EVET, ALLAH'A GİDEN YOLLAR DÖRT NOKTADA TEMERKÜZ EDER

- 1- Ulema-yı ilm-i kelamın açtığı yoldur. Onlar “imkân ve hudus” delilleriyle Cenâb-ı Hakk’ın varlığını ve birliğini ispat ederek bütün âlemi o ispat perdesine sarıp, zihnen âlemin üstüne çıkarak gafletten kurtulup, huzur-u dâimîyi yani devamlı olarak O’nun huzurunda bulunma şuurunu kazanmış oluyorlar.
- 2- Muhyiddin-i Arabî gibi Ehl-i Vahdet-i Vücut’un Kur’ân’dan aldıkları yoldur. Onlar, لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ “Ondan başka hiçbir varlık yoktur.” “Madem yalnız O vardır ve birdir, öyleyse biz O’nun huzurundayız.” diyerek, gafletten kurtulup huzur-u dâimîyi kazanmak için bütün kâinatı Allah namına ve O’nun hesabına yok sayarak varlık âlemini yokluğa mahkûm ediyorlar.
- 3- Nakşî ve diğer hak tarikatler gibi Ehl-i Vahdet-i Şühud’un Cenâb-ı Hakk’a vâsıl olmak için Kur’ân’dan açtıkları yoldur. Onlar da gafletten kurtularak huzur-u dâimîyi bulmak için لَا

مَشْهُودٌ إِلَّا هُوَ “Bir tek görünen O’dur.” diyerek bütün var-

lıkları unutup nisyan hapsine mahkûm etmekle dâima O’nun huzurunda oldukarının şuuru ile yaşıyorlar.

- 4- Bütün hak tarikleri de içinde toplayan Kur’ân’ın Cadde-i Kübrâsı’dır. Kur’ân-ı Mu’cizü’l-Beyân ise bütün mahlûkatı, imkân ve hudus perdesine sarmadığı gibi onları idam ve hapisten beraat ettirerek o varlıkların namlarına vazifeden azledip Cenâb-ı Hak namına ve hesabına istihdam ederek

لَا مَعْبُودَ إِلَّا هُوَ * لَا مَقْصُودَ إِلَّا هُوَ

“O’ndan başka ma’bud ve O’ndan başka maksud yani varılacak hedef yoktur.” diyerek yani varlıklara mana-yı ismiyle değil, mana-yı harfiyle bakarak Cenâb-ı Hakk’ın varlığını, birliğini gösteren birer delil ve ayna suretinde onları isti’mal eder.¹⁷³

Bediüzzaman Hazretleri bu dört yolun içinde Kur’ân’ın Cadde-i Kübrâsı’nı seçtiğini söyler. Önceki üç yol ile herkesin huzur-u dâimiyi kazanması mümkün olmayabilir. Bilhassa maddenin ve dünyanın ön plana çıktığı bir asırda bütün varlıklara ve maddî menfaatlere değer vermeden onları imkân ve hudus perdesine sararak üstüne çıkıp da huzur-u dâimiyi herkes kazanamayabilir. Veya bütün mahlûkatı ve menfaatleri yok kabûl ederek yalnız Cenâb-ı Hakk’a bağlanıp huzur-u dâimiyi bulmak veyahut bütün mahlûkatı ve menfaatleri unutarak

¹⁷³ Bu sorunun cevabı için bakınız Bediüzzaman, Mektubat 1, s. 159.

her an Cenâb-ı Hakk'ı düşünmek ve huzur-u dâimîyi elde etmek herkese ağır gelebilir.

Ancak Kur'ân'ın daha çok istimal ettiği yol ise: “Her bir varlıkta Cenâb-ı Hakk'ın varlığını ve birliğini ispat eden bir delil vardır.” hakikatidir. Buna binâen, “Varlıklar kendilerini göstermez, belki yaratıcısının varlığına birçok yönden delil olup O'nu gösterir.” şeklinde herbir varlığı Cenâb-ı Hakk'ı gösreren bir ayna suretinde görür.

Kur'ân'nın bu büyük caddesi olan ilmî hakikatler ise herkes için mümkün ve kolay bir yoldur. İster mü'min ister kâfir ister âlim ister câhil ister avam ister mütefennin olsun, herkesi Rabb'ine vâsıl eder kavuşturur.

İşte buna binâen Risâle-i Nûr'un derslerinden her tâife ihtiyaç ve isti'datlarına göre istifade eder. Her hak meslek ve meşreb sahibi ve tarikat mensubu kendi tarikatından ve meşrebinden istifade ettiği gibi Risâle-i Nûr'lardan da faydalanabilir. Çünkü Risâle-i Nûr, ne Şark ülemâsının ilminden ne de Garb'ın fen ve felsefesinden alınmış bir eserdir.¹⁷⁴ Belki bu zamana mahsus Kur'ân'ın bir mu'cize-i maneviyesidir. Ve bütün ehl-i îmânın ortak malıdır.

MİSAL GETİREREK ANLATMA

Üstad Bediüzzaman, Risâle-i Nûr'da çoklukla, Kur'ânî bir metot olan misâl getirerek anlatma ve ispat etme yolunu tercih etmiştir. Temsil

¹⁷⁴ Bediüzzaman, Kastamonu Lahikası, s. 259.

metodu da denilen bu ispat usulünde, misâller en derin hakikatlere ulaşmak için bir dürbün, bir merdiven vazifesi görürler. En uzak hakikatlere ulaşılmasına ve en derin manaların kolayca kavranmasına hizmet ederler. Bu ispat usulünde; husûsî, cüzî bir misâl vasıtasıyla umûmî bir hakikatin ucu gösterilip, hüküm o hakîkate binâ edilir.

Meselâ: Güneş, insanlardan yaklaşık 149 milyon kilometre uzakta iken nûrânîlik ve yansıma gibi pek çok özellikleriyle birlikte, her parlak şeyin yanında hattâ insanın gözbebeğinde bulunur ve icrâat yapar, örneğinin verilmesiyle bir umûmî kânunun ucu gösterilir. Yani, nûr ve nûrânîleri engelleyen bir kayıd olamaz. Onlar için uzak ve yakın bir olur. Az ve çok müsâvî olur.”¹⁷⁵ gibi hakikatlere ulaşılır.

Evet, hiç mümkün müdür ki Allah’ın bin bir isminden yalnız Nûr isminin sönük bir ayinesi olan güneş, böyle işlere mazhar olsun da ezelî güneş hükmünde olan Zat-ı Zülcelal, her şey ondan nihayetsiz uzakken O, bütün isim ve sıfatlarıyla her şeye ve insana şah damarından daha yakın olmasın? Hâşâ!

Hem Peygamberimiz (asm)’in Mi’râc’ının hakkâniyetini ispat için verilen bir örnek: Hiç mümkün müdür ki; câzibe kanunuyla koca arzı bir sapan taşı gibi (Güneş’in etrafında saatte 108 bin km hızla) döndüren bir Kadîr-i mutlak, Mi’râc hadisesinde, sonsuz rahmetinin câzibesıyla, Habibullah makamındaki bir hususi kulunu (asm) çok kısa bir zamanda arşına çıkarmasın?

¹⁷⁵ Bediüzzaman, Sözler, s. 287.

Bu temsil hakikati hakkında Bediüzzaman Hazretleri'nden sorulan bir sual ve cevabı aynen alıyoruz.

“Neden senin Kur’ân’dan yazdığın Sözler’de bir kuvvet, bir tesir var ki, müfessirlerin ve âriflerin (ma’rifet sahibi insanların) sözlerinde nâdiren bulunur? Bazen bir satırda bir sayfa kadar kuvvet var; bir sayfada bir kitap kadar tesir bulunuyor?”

Elcevap: Şeref, i’câz-ı Kur’ân’a (Kur’ân’ın mucizesine) ait olduğundan ve bana ait olmadığından, bilâpervâ (çekinmeden) derim: Ekseriyet itibarıyla öyledir. Çünkü yazılan Sözler tasavvur değil, tasdiktir. Teslim değil, îmândır. Ma’rifet değil, şهادettir, şuhuddur. Taklit değil, tahkiktir. İltizam değil, iz’andır. Tasavvuf değil, hakikattir. Dâvâ değil, dâvâ içinde bürhandır.

Sözler tasavvur değil, tasdiktir.

Tasavvur: Îmân esaslarının suretini şemasını akılda şekillendirmektir.

Tasdik: Îmân esaslarının doğru olduğunu kesin olarak tasdik edip inanmaktır.

Evet, Risâle-i Nûrlar îmân esaslarının yalnız zihinde suretini şekillendirip bırakmaz; belki o hakikatlerin hakkâniyetini tasdik edip kabûl ettirerek anlatır. Meselâ: Haşir Risâlesi’nde, öldükten sonra dirilmenin nasıl olacağını, ispat etmeden şekillendirip suretlendirerek anlatmaz. Belki o dirilmenin kesin olarak olacağını delillerle tasdik ederek ve ettirerek anlatır.

Teslim değil, îmândır.

Teslim: Îmân esaslarının doğru veya yanlış olduğunu düşünmeden onları kabûl edip teslim olmaktır.

Îmân: Îmân esaslarını kalp ile inanarak tasdik etmek ve dil ile de ikrar etmekten ibarettir. Meselâ: Meleklerin varlığına inanmayı, körü körüne teslim olmak yoluyla değil; belki onların varlığının hak ve hakikat olduklarını delil ve burhanlarla ispat ederek, kalp ile tasdik edip inanmak ve dil ile ikrar etmek demektir.

Ma'rifet değil, şehadettir, şuhuddur.

Ma'rifet: Îmân hakikatlerini olduğu gibi bilmektir.

Şuhud: Îmân hakikatlerini görerek ve onların doğru olduklarına şahitlik ederek inanmaktır. Meselâ: Âhiretin varlığından yalnız malumat olarak haberdar olup bilmek değil; belki onu keşif ve kerametle görerek veya delil ve burhanlarla varlığını görür gibi kabûl etmektir. Evet, hiçbir zaman işitenle gören bir olmaz.

Taklit değil, tahkiktir.

Taklit: Kişinin anne babasına, çevresine, gelenek ve göreneklere uyarak îmân esaslarını delillere dayanmadan benimsemesine taklit denir.

Tahkik: Kişinin, araştırarak aklî ve naklî delillerle veya keşif ve müşahede ile taklidî olarak inandıklarını kuvvetli ve tahkiki bir hâle

getirmesine denir. Evet, Risâle-i Nûr ders verirken aklı ikna' ederek, kalbi feyizlendirerek, ruhu tatmin ederek tahkik mesleğini esas yapmıştır.

İltizam değil, iz'andır.

İltizam: İslâmî emirleri, lüzumlu gördüğü için mecbur olarak taassup içinde kabûl edip yaşamaktır.

İz'an: İslâmî emirlerin hakkâniyetine gönülden inandığı için zorlanmadan onlara boyun eğmek ve onları seve seve yerine getirmeye çalışmaktır. Meselâ, bir insanın namaz, oruç gibi ibâdetleri yaparken bunların yapılmasını mecbur olduğu için değil; belki kalben bunlara inandığı için içten gelerek samîmâne yapmasıdır.

Tasavvuf değil, hakikattir.

Risâle-i Nûr, bir kısım mutasavvıflar gibi yalnız evrad ve ezkar yoluyla kalbî hastalıkları gidermeye çalışmaz ve sadece kalp ayağıyla insanları Allah'a götürmez. Zira Risâle-i Nûr tarikatten ziyade hakikattir. Şerîattır. Yani tesbihat ve sâir evrad ile talebesinin kalbine tarikat feyzini verdiği gibi, delil ve burhanlarla da akla ilmî ve îmânî hakikatleri ders verir. İslâmî hayatı yaşatmak ile de insanın hâline, yaşantısına istikamet verir ve şerîati tatbîke çalışır.

Dâvâ değil, dâvâ içinde bürhandır.

Risâle-i Nûrlar yalnız îmân dâvâsını iddia etmekle kalmıyor, belki o dâvânın hakkâniyetini iddia ettiği gibi onu delil ve burhanlarla da herkesin kabûl edeceği şekilde îzah ve ispat ederek anlatıyor.

Bu sırrın hikmeti şudur ki: Eski zamanda, esâsât-ı îmâniye mahfuzdu, teslim kavî idi. Teferruatta, âriflerin ma'rifetleri, delilsiz de olsa beyânatları makbul idi, kâfi idi.

Risâle-i Nûr'da îmânî hakikatlerin ispat cihetine bu kadar ağırlık vermemizin sebebi eski zamanlarda yeryüzünde İslâmiyet hükümlerinde olduğu için o esaslar koruma altında idi. Taklidî de olsa ehl-i îmân onlara kuvvetli bir şekilde inanıp teslim olurdu. Teferruattan olup ictihad ile açıklığa kavuşturulan meselelerde delilsiz de olsa ilim ve mârifet sahibi olan insanların îzahları yeterlidir, diye kabûl edilirdi.

Fakat şu zamanda, dalâlet-i fenniye elini esâsâta ve erkâna uzatmış olduğundan, her derde lâayık devâyı ihsan eden Hakîm-i Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl, Kur'ân-ı Kerîm'in en parlak mazhar-ı i'câzından olan temsilâtından bir şulesini, acz ve zaafıma, fakr ve ihtiyacıma merhameten, hizmet-i Kur'ân'a ait yazılarıma ihsan etti.¹⁷⁶

Yani, şu zamanda fen ve felsefeden gelen küfür ve dalâlet, elini îmânın ve İslâmiyet'in esaslarına ve rükünlarına uzatmıştır. Ve o esasları yıkmaya ve inkâr etmeye çalışıyor. Bunun için her derde

¹⁷⁶ Bediüzzaman, Barla Lahikası, s. 13.

lâyık devâyı, ilacı ihsan eden, hikmetle ve merhametle kullarına muâmele eden Hakîm-i Rahîm olan Zât-ı Zülcelâl, Kur'ân-ı Kerîm'in mucizeliğini en parlak bir surette gösteren örnek ve misallerden bir nûru acizlik ve zayıflığıma, fakirlik ve ihtiyacıma merhameten, hizmet-i Kur'ân'a ait yazılarıma ihsan etti.

Felillâhilhamd, sırr-ı temsil dürbünüyle, en uzak hakikatler gayet yakın gösterildi. Hem sırr-ı temsil cihetü'l-vahdetiyle, en dağınık meseleler toplattırıldı. Hem sırr-ı temsil merdiveniyle, en yüksek hakâike kolaylıkla yetiştirildi. Hem sırr-ı temsil penceresiyle, hakâik-i gaybiyeye, esâsât-ı İslâmiyeye, şuhuda yakın bir yakîn-i îmâniye hâsıl oldu.

Yani, Allah'a hamdolsun, bir dürbün hükmündeki hikmetli olan misalleri getirmekle, en uzak îmânî hakikatler gayet yakın gösterildi. Hem hikmetli ve güzel olan temsilin birleştirici özelliğiyle en dağınık meseleler toplattırıldı. Hem o verilen hikmetli misaller, âdetâ birer merdiven hükmüne geçtiğinden, en yüksek hakikatlere kolaylıkla çıkıldı. Hem birer pencere hükmüne geçen o hikmetli misallerle, melekler ve âhiret gibi göremediğimiz gaybî olan îmânî hakikatleri ve İslâmî esasları görür derecede kesin bir îmân kazanılmış oldu.

Akıl ile vehim ve hayâl, hattâ nefis ve hevâ teslime mecbur olduğu gibi, şeytan dahi teslim-i silâha mecbur oldu.

Elhasıl, yazılarımda ne kadar güzellik ve tesir bulunsa, ancak temsilât-ı Kur'âniyenin lemeâtındandır (parıltılarındandır.) Benim his-

sem, yalnız şiddet-i ihtiyacımla taleptir ve gayet aczimle tazarruumdur yalvarmaktır). Dert benimdir, devâ Kur'ân'ındır.¹⁷⁷

2- GAYR-I MEŞRÛ LEZZETLER İÇİNDEKİ ELEMLERİ GÖSTERMEK

Tebliğ; akıl, vicdan ve hissiyata tesir edebilecek durumda olmalı. Evet, yapılan tebliğ akli ikna etmekle beraber vicdanı da tatmin etmelidir. Tebliğ, kalbe gıda olup onun alacağı kudsi lezzetleri vermekle beraber, nefis için de hayırlara müşevvik olmaya, günâhların içindeki elem ve sıkıntıları göstererek onlardan vazgeçirmeye vesile olmalıdır.

Bediüzzaman Hazretleri'ne göre bu zamanda iki dehşetli hâl hükmetmektedir. Bunlardan birincisi şudur: “Âkibeti (işin sonunu) görmeyen ve bir dirhem hâzır lezzeti, ileride bir batman (gelecek çok) lezzetlere tercih eden hissiyat-ı insaniye, bu asırda akıl ve fikre gâlip geliyor.”¹⁷⁸ Evet, bu zamanın insanı, âhiretin elmas gibi bâkî nimetlerini ve sonsuz lezzetlerini bildiği hâlde, dünyevî kırılacak fânî şişe parçalarını onlara tercih eder. Dünya sevgisi yüzünden, ehl-i îmân iken ehl-i dalâlete tâbi olur. Dünya için âhiretini unuttur, âhiretini dünyaya fedâ eder.

Evet, öyledir insan cibilliyeti ve yaratılışı i'tibâriyle, hemen verilecek hâzır cezâ ve azâbdan şiddetle korktuğu gibi; her zaman hâzır lezzeti de daha sonra verilecek lezzetlere harâretle tercih eder. Çünkü elem

¹⁷⁷ A.g.e., s. 13.

¹⁷⁸ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 433.

ve lezzet, daha çok nefis ve hisse bakar. Nefis ve his ise hâzıra mübetelâdır, ileriye göremez. İnsan bâzen ilaç acısını veya ameliyât elemi- ni yaşamamak için, ileride çok sıkıntı çekmeye, hattâ bâzen ölüme sebep olabilecek bir hastalığı hoş gördüğü gibi, hâzır bir tokadın eleminden de kaçarak, ileride bir sene hapis cezasına rızâ gösterir. Zâten, nefsin bu körlüğüne binâendir ki, içlerinde hâzır lezzet bulunan ve zehirli bir bala benzeyen günâhları işlemeyi tercîh eder.

Bediüzzaman Hazretlerine göre asrımız insanının bu tehlikeden kurtulmasının çaresi, “Ehl-i sefâhati, sefâhatinden kurtarmanın çare-i yegânesi; aynı lezzetin içinde bulunan elemi gösterip hissini mağ- lup etmektir.”¹⁷⁹ Evet, Risâle-i Nûr’un takip ettiği yol budur. Risâle-i Nûr, hissiyatına mağlup olup harama girenlere, daha dünyada iken o haramın içindeki cehennem azabını ve elemi gösterir. Böylece en inatçı ve nefisperest insanları da o uğursuz, gayr-ı meşru lezzetlerden ve sefahatlerden kurtarır. Haramdan bir nefret verip akli başında olanları tövbeye sevk eder.

Aynen öyle de bir kısım insanlar, ibâdetde bulunan cüz’î ve hâzır meşakkati ve elemi çekmemek için şifâlı bir ilaca benzeyen ibâdeti terk ederler. O zavallılar düşünmüyorlar ki hem dünyada hem de âhirette, o ibâdeti terk etmenin cezası olarak çekecekleri hadsiz elem- ler ve azablar vardır. Onlar cüz’î, hâzır bir eleminden kaçmak ile had- siz, daimî bir azâb ve elemi kabûl etmiş olurlar. İşte gaflet, ancak bu kadar olur. Cenâb-ı Hak muhafaza eylesin.

¹⁷⁹ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 433.

Hem Selef-i Sâlihîn asrı gibi İslâmiyet'in umûmîyetle yaşandığı ve İslâmî toplumun sâfiyetini muhafazâ ettiği bir ortamda, insanlara Allah'ın varlığını, birliğini anlatmak; cennetin varlığını ve cennet nîmetlerinin lezâizi ve mes'udâne hayatı ile insanları ibâdete teşvîk etmek; cehennem ve cehennem azâbı ile de günâhlardan vazgeçirmek dersi, onlara kâfi gelebilirdi. Nefis, hevâ ve hissiyât haramlarla, günâhlarla kuvvet bulup aklı tahakkümü altına alamadıkları için böyle bir ders o Selef-i Sâlihîn dönemindekilere faydalı olabilirdi.

Şimdi ise dinsizlik ve fenden gelen sapıklık, sefâhat ve ahlâksızlık alışkanlığından ortaya çıkan inada karşı, o zamanda verilen dersten şimdi on, belki de yirmi kişiden birisi ancak istifâde edebilir. İstifâde ettikten sonra da “Allah Gafûr'ur-Rahîm'dir, günâhları affeder; cehennem ise daha uzaktadır.” der, haramları ve günâhları işlemeye devam eder.

Demek, sefâhate mübtelâ olan insanların, bu tarz derslerden istifâdeleri ya az olur veya hiç olmaz. Onların istifâdeleri ancak yapılan derste, îmân ve ibâdetin içinde cennet ve cennetteki zevk ve lezzetlerin dünyada dahi yaşandığını; küfür ve günâhların içinde de cehennemin ve cehennem elemelerinin dünyada dahi bulunduğunu göstermekle mümkün olur.

Evet, bu meseleyi îzah için, bir âyet-i kerîmenin çok hakikatlerinden bir hakikatini beyân edebiliriz, şöyle ki:

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

“Allah, î mân edenlerin dostudur, onları zulûmâtтан (kûfür karanlıklarından) nûra (î mânâna) çıkarır.”¹⁸⁰

Meselâ, kûfür ve inkâr, ölümün kâfirler için bir îdam kararı olduğunu gösterir. Çünkü kâfir, âhiretin geleceğine ve öldükten sonra dirilmesinin olacağına inanmaz. Bilhassa felsefenin zararlı olan kısmının dediği gibi, “İnsanlar bitkiler gibi dünyaya gelirler, yaşarlar ve ölüp giderler.” fikrine inanmakla, onlar ölüp gitmenin îdam ve yokluk olduğunu kabûl ederler. Böyle düşünen insanların ne kadar sıkıntılı bir hayat yaşadıklarını bir misal ile anlatalım:

Bir adama idam kararı çıkmış, kesinlikle asılacaktır, geri dönüşü yoktur. Bütün akraba ve sevdiklerine de aynı karar çıkmıştır. Her gün birisi gözü önünde asılmakta ve kendisi de idamını beklemektedir. Şüphesiz ki o adam; gözü önünde her bir sevdiğinin asıldığını gördükçe ve kendisinin de asılıp idam edileceğini düşündükçe cehennem azabı gibi bir elem ve ıztırabı akıl ve vicdanıyla hissedip yaşar. Eğer bütün dünyanın saltanatı, zevki ve lezzeti bu adamın olsa kendisinin ve sevdiklerinin idamı karşısında yaşadığı hayattan herhangi bir zevk ve lezzet alabilir mi? Ve o adam için, “Mutlu bir hayat yaşıyor.” denilebilir mi? Değil bir insan, belki insan suretindeki bir hayvanın dahi böyle bir adamın mutlu olduğuna dair bir iddiada bulunması mümkün değildir.

¹⁸⁰ Bakara Suresi, 257. ayet.

Öyle de bir kâfir ister ateist olsun ister deist olsun küfrün hangi çeşidini yaşıyorsa yaşasın, her bir kâfir adam, ölümün kendisi hakkında idam ve yokluk olduğuna inanır. Aynı zamanda bütün akraba ve sevdikleri için de o ölümün idam olduğunu kabûl eder. Ve her gün gözü önünde o sevdiklerinden birisinin asılıp öldüğünü gördüğü gibi kendisi de sırada, idam denilen ölümünü bekler.

Bu şekilde inanan ve yaşayan bir insan hiç şüphe yok ki, o ölenleri gördükçe ve kendi ölümünü de hatırladıkça idam oluyormuş gibi elem ve ızdırap çeker. Böyle birisine dünyanın saltanatı da verilse ve her türlü lezzetleri sunulsa acaba o insan, bunlardan herhangi bir lezzet ve zevk alabilir mi? Ve böyle birisinin “Ben akıllıyım ve özgürüm, mutlu bir hayat yaşıyorum.” demesi ne kadar doğru olabilir? Ve hiçbir insanın, hattâ insan suretindeki hiçbir hayvanın akıl ve mantık ölçüleriyle böyle bir iddiayı kabûl etmesi mümkün değildir.

Öyle de küfür ve inkâr; ölümün kâfir hakkında bir idam kararı olduğunu gösterdiği gibi belki bütün sevdikleri ve akrabası, bütün insanlık, bütün varlıklar, hattâ bütün âlem için bir yokluk olduğunu gösterir. Mâlûmdur ki, insan sevdiklerinin saadetiyle mes’ud ve lezzetleriyle mütelezziz olduğu gibi, elemleriyle de müteallim olur, üzülür. Kâfir; ölümüyle yok olacağının elemi her ân yaşadığı gibi, bütün sevdiklerinin ve bütün insanların ve bütün varlıkların ve umum âlemin de yok olmasından gelen elem ve ızdırabını da yaşar.

İşte küfür böylece bu âlemi; bütün mevcûdâtın yokluğunun elemiyle doldurur. Kâfirin beynine, kalbine boşaltır. Daha cehenneme gitmeden, dünyada yaşadığı müddetçe, inkârı sebebiyle cehennem azâbının elemelerini ona tattırır.

Evet, küfrün böyle bir netîce vermesi, akıl ve mantığın inkâr edemediği bir hakîkattir.

İşte küfür ve dalâletin bu dehşetinden ve eleminden kurtulmak içindir ki kâfirler ve fâsıklar, ekseriyetle akıllarını uyutmak ve aklın tâcizinden kurtulmak için ya sarhoşluğa veya eğlenceye kaçarlar. Hattâ onlara ölümü hatırlatmak; saydığımız bütün yoklukları hâtırlarına getirmek olduğundan, o hatırlatmayı kendilerine en büyük hakâret kabûl ederler.

3- NETİCE OLARAK

Bediüzzaman Hazretleri, ölçüsünü doğrudan doğruya Kur'ân'dan, sünnetten, icmâ-yı ümmet ve kıyas-ı fukahâdan almıştır. Her şeyden önce ihlâs ve istiğnâ düstürünü kendisine rehber edinerek anlattıklarını bizzat kendisi yaşamış ve başkalarına da yaşatmaya gayret etmiştir. Hem asrın hastalıklarını teşhiş ederek bu zamanın ihtiyaçlarını iyi okumuştur. Bu doğrultuda ilmî ölçüleri esas yaparak özünde ispat ve ikna bulunan bir tebliğ yapmıştır. Ve gayr-ı meşrû lezzet içindeki elemeleri göstermekle de insanları haramlardan uzaklaştırmaya çalışmıştır.

Ve insanlara ibâdet ve hizmette bulunan sıkıntı ve meşakkatlerin içinde, cennet lezzetlerinin varlığını göstermekle de onları ibâdete teşvik ederek bu hizmeti en güzel ve en müessir bir şekilde icrâ etmiştir.

Üstad Bediüzzaman Hazretleri, kısaca anlatmaya çalıştığımız emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker denilen farzı yerine getirmek için açtığı yolda, milyonlara varan insanların kiminin îmânının takviye edilmesine, kiminin de îmânının kurtulmasına vesile olarak insanların istifâdesini sağlamıştır. Ve insanları asrın mânevi tehlikelerinden, Kur'ân ve sünnetin kalesi içine alarak, onlara İslâm şerîatının istediği şuuru ve duruşu kazandırmıştır. Bu vazifenin terk edilmesiyle meydana gelecek afet ve musibetlere karşı kalkan olmuş, fedâkâr ve sadık talebeleriyle birlikte bu vazifeyi hayatı pahasına bir ömür boyu, yalnız ve yalnız Cenâb-ı Hakk'ın rızasını gözeterek hakkıyla yerine getirmeye çalışmıştır. Hâl-i hâzırda da Risâle-i Nûr talebeleri, aynı düşünce ile tam bir ciddiyetle, bu mühim vazifeyi aynen devam ettirdikleri gibi Cenâb-ı Hakk'ın inayetiyle kıyâmete kadar da devam ettireceklerdir inşâllâh.

Bediüzzaman Hazretleri'nin Barla gibi küçük bir köyden beş on ihlâslı, fedâkar talebesiyle yola çıkarak başlattığı bir hizmetin, bugün arzın dört bir yanındaki milyonlar insanlara Allah'ın izniyle imân dersini işittirmesi, elbette takdire şâyan bir hizmettir. Dünyanın pek çok yerlerinde Bediüzzaman ve Risâle-i Nûr hakkında münevver ve âlim insanların paneller, konferanslar, sempozyumlar, toplantılar

düzenleyerek o zatı örnek bir şahsiyet görmeleri, onun hizmet meto-
dunun ne kadar isabetli ve hârika olduğunu gösterir

Cenâb-ı Hak'tan niyazımız odur ki, rızâsına uygun olarak, kendisini
ve Rasûlü (asm)'nü sevmeyi ve başkalarına da sevdirmeyi bizlere
nasîb eylesin.

12. MÜSBET HAREKET ETMEK

Malumdur ki her toplumda hak yolunda çalışan birçok meslek, meş-
reb ve mezhepler bulunabilir. O toplumun saadeti için çalışanların
müsbet hareket ederek birbirlerinin dâvâsını tenkit etmeden onlara
hizmet etmeleri gerekir. Zira samimi birlik ve beraberliğin olmadığı
bir toplumda, hayırlı işlerde muvaffakiyet olmaz.

Bediüzzaman Hazretleri de şöyle der: Hizmet eden zâtın dikkat etme-
si gereken şudur: “**Müsbet hareket etsin**, yani kendi mesleğinin
muhabbetiyle hareket etsin. Başka mesleklerin adâveti (düşmanlığı)
ve başkalarının tenkisi (noksanlığı), onun fikrine ve ilmine müdâhale
etmesin; onlarla meşgul olmasın.”¹⁸¹ “Senin üzerine haktır ki, her
söylediğin hak olsun. Fakat her hakkı söylemeye senin hakkın yok-
tur. Her dediğin doğru olmalı, fakat her doğruyu demek doğru değil-

¹⁸¹ Bediüzzaman, Lema'lar, s. 158.

dir.” Zira niyeti hâlis olmayan bir adam nasihati bazen damara dokundurur, aksülamel yapar.¹⁸²

Bazen Allah rızası için milletin ıslahına hizmet edenlerin karşısına, ‘aldanmış veya aldatılmış bazı hocalar şeyhler ve zâhirde müttakiler (görünüşte takva sahipleri) çıkartılır. Bunlara karşı vahdetimizi, tesânüdümüzü muhafaza edip onlar ile uğraşmamak lâzımdır.’¹⁸³

Onlardan “Kim olursa olsun madem îmânı var, o noktada kardeşimizdir. Bize düşmanlık da etse mesleğimizce mukabele edemeyiz. Çünkü daha şiddetli düşmanlar ve yılanlar var. Elimizde nûr var; topuz yok! Nûr incitmez, ışıyla okşar. Ve bilhassa ehl-i ilim olsa, ilimden gelen enâniyeti de varsa, enâniyetlerini tahrik etmeyiniz. Mümkün olduğu kadar,

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا

“Onlar (o mü’minlerdir) ki yalan yere şahidlik etmezler; boş şeyler (söz ve hareketler) ile karşılaştıkları zaman, (yüz çevirerek) vakarla geçip giderler.”¹⁸⁴ düsturunu rehber ediniz.¹⁸⁵

Bunlarla “Dâire-i İslâmiyet içinde hangi meşrepte olursa olsun medâr-ı muhabbet ve uhuvvet ve ittifak olacak çok râbıta-i vahdet bulunduğunu düşünüp ittifak etmelidir.”

¹⁸² Bediüzzaman, Mektubat 1, s. 110.

¹⁸³ Bediüzzaman, Şualar 2, s. 382.

¹⁸⁴ Furkân Suresi, 72. ayet.

¹⁸⁵ Bediüzzaman, Kastamonu Lahikası, s. 321.

İslâmiyet dairesinde bulunan meşreblerin ve cemaatlerin hangisi olursa olsun birbirlerini sevmelerini ve birbirleriyle kardeş olmalarını birlik ve beraberlik içinde bulunmalarını gerektiren îmân ve İslâmiyet gibi vahdete vesile olacak birçok birlik râbitaları ve bağları vardır.

“Ve haklı her meslek sahibinin, başkasının mesleğine ilişmemek cihetinde hakkı ise... ‘Mesleğim haktır, yahut daha güzeldir.’ diyebilir. Yoksa başkasının mesleğinin haksızlığını veya çirkinliğini îmâ eden, ‘Hak yalnız benim mesleğimdir veyahut güzel benim meşrebimdir.’ diyemez olan insaf düsturunu rehber etmek... Ve ehl-i hakla ittifak, tevfik-ı İlâhî’nin (Cenâb-ı Hakk’ın muvaffak etmesinin) bir sebebi ve diyanetteki izzetin bir medârı olduğunu (İslâmiyet’in izzetine bir vesile olduğunu) düşünmek (gerekir).”

“Hem ehl-i dalâlet ve haksızlık; tesânüt (dayanışma) sebebiyle-cemaat sûretindeki kuvvetli bir şahs-ı mânevînin dehâsıyla (ehl-i îmâna) hücumu zamanında o şahs-ı mânevîye karşı en kuvvetli, ferdî olan mukavemetin mağlûp düştüğünü anlayıp, ehl-i hak tarafındaki ittifak ile bir şahs-ı mânevî çıkarıp o müthiş şahs-ı mânevî-i dalâlete karşı, hakkâniyeti muhafaza ettirmek... Ve ehemmiyetsiz rekabetkârane hissiyatını terketmek gerekir...”¹⁸⁶

Maalesef Bediüzzaman Hazretleri’nin de dediği gibi, mesele İslâmiyet olunca, bütün kâfirler ittifak ederek habıs, pis şahs-ı mânevî (ce-

¹⁸⁶ Bediüzzaman, Lema’lar, s. 158.

maat, topluluk) sûretinde saldırıyorlar. Ve küfrün tek bir millet olduğunu gösteriyorlar. Müslümanlar da bu saldırılara karşı,

وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا

“Hep birlikte Allah’ın ipine sımsıkı yapışın, bölünüp parçalanmayın.”¹⁸⁷ ayetinin buyruğuyla kendilerini ve haklarını muhafaza edebilmeleri için, tek bir millet olarak kendi aralarında birlik ve beraberliği te’min ederek lâzım gelen bir şahs-ı manevinin dehâsıyla onlara karşılık vermek ve ehemmiyetsiz rekabetkârane hissiyatlarını terk etmek mecburiyetindedirler.

13.NEZÂKET VE HİLİM DÜSTURUNA UYMAK

Nasihat edenlerin dinleyenlere karşı sabırla, yumuşaklık ve tatlı bir dille nezâket kurallarına uyarak onları irşâd etmeleri gerekir. Zira şairin dediği gibi,

“Her murâdına nâil olursun sabır ile

Demir mizaçlı da yumuşar karşında hilim ile”

Konuyla ilgili olarak Uhud Harbi’nden alınması gereken derslere bakalım. Ayete kulak verelim. Cenâb-ı Hak ayet-i kerîmede, Peygamberimiz (asm)’in gösterdiği hilmi, yumuşak davranmayı takdir etmiş; merhamet, hilim ve affın önemine vurgu yapmıştır.

¹⁸⁷ Al-i İmran Suresi, 113. ayet.

فِيمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لَئِنْ لَمْ يَنْفِضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَأَعُفْ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ

“İşte Allah’dan bir rahmet iledir ki, sen onlara yumuşak davrandın. Hâlbuki kaba, katı kalbli olsaydın, elbette (onlar) etrâfından dağılırlardı. Artık onları affet, onlar için mağfired dile ve (hakkında vahiyy gelmeyen bir) iş husûsunda onlarla istişâre et!”¹⁸⁸

Mevzumuzla alakalı bir başka ayet de şudur:

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَيْنًا لَعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَى

“Buna rağmen ona yumuşak söz söyleyin; belki ibret alır ya da (Allah’tan) korkar.”¹⁸⁹

حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، حَدَّثَنَا حَرِيزٌ، حَدَّثَنَا سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: إِنَّ فَتًى شَابًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي بِالزَّيْنَةِ، فَأَقْبَلَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ، فَزَجَرُوهُ، قَالُوا: مَهْ مَهْ، فَقَالَ: “ادْنُهُ”، فَدَنَا مِنْهُ قَرِيبًا، قَالَ: فَجَلَسَ، قَالَ: “أُحِبُّهُ لِأُمِّكَ؟”، قَالَ: لَا وَاللَّهِ، جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ، قَالَ: “وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِأُمَمَاتِهِمْ؟”، قَالَ: “أَفُتِحِبُهُ لِابْنَتِكَ؟”

¹⁸⁸ Âl-imran Suresi, 159. ayet.

¹⁸⁹ Tâhâ Suresi, 44. ayet.

“ قَالَ : لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ , جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ , قَالَ : “ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِبَنَاتِهِمْ , قَالَ : أَفَتُحِبُّهُ لِأُخْتِكَ ؟ “ , قَالَ : لَا وَاللَّهِ , جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ , قَالَ : “ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِأَخَوَاتِهِمْ , قَالَ : أَفَتُحِبُّهُ لِعَمَّتِكَ ؟ “ , قَالَ : لَا وَاللَّهِ , جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ , قَالَ : “ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِعَمَّاتِهِمْ , قَالَ : لَا وَاللَّهِ , جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ , قَالَ : “ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِخَالَاتِهِمْ , قَالَ : فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ , وَقَالَ : “ اللَّهُمَّ اغْفِرْ ذَنْبَهُ , وَطَهِّرْ قَلْبَهُ , وَحَصِّنْ فَرْجَهُ “ , فَلَمْ يَكُنْ بَعْدُ ذَلِكَ الْفَتَى يَلْتَفِتُ إِلَى شَيْءٍ .

Ebu Uname (ra) anlatıyor: Asr-ı saadette Peygamberimiz ashâbıyla beraber bulunuyordu. Bir genç Peygamberimize geldi ve dedi ki:

“Ey Allah’ın elçisi! Zina etmeme izin ver!”

Sahabiler hemen ona döndüler ve “Sus! Sus!” diyerek engellemeye çalıştılar.

Fakat Peygamberimiz, “Onu bana yaklaştırınız.” dedi.

Ebü Umâme diyor ki: “Yaklaştı ve oturdu.”

Peygamberimiz, “Bunu (zinayı) annen için sever misin?” dedi.

O da “Hayır! Ey Allah’ın Rasûlü, Allah beni sana fedâ etsin, vallahi sevmem!” dedi.

“Öyleyse insanlar da anneleriyle bunun yapılmasını sevmezler!”

“Peki, kızınla bunun yapılmasını sever misin?”

O da, “Hayır! Ey Allah’ın Rasûlü, Allah beni sana fedâ etsin, vallahi sevmem!” dedi.

“Öyleyse insanlar da kızlarıyla bunun yapılmasını sevmezler!”

“Peki, kız kardeşinle bunun yapılmasını sever misin?”

O da, “Hayır! Ey Allah’ın Rasûlü, Allah beni sana fedâ etsin, vallahi sevmem!”

“Öyleyse insanlar da kız kardeşleriyle bunun yapılmasını sevmezler!”

Peygamberimiz buyurdu: “Peki bunu halan için sever misin?”

O da, “Hayır! Ey Allah’ın Rasûlü, Allah beni sana fedâ etsin, vallahi sevmem!” dedi.

“Öyleyse insanlar da halalarıyla bunun yapılmasını sevmezler!”

“Peki, bunu teyzen için sever misin?”

O da:” Hayır! Ey Allah’ın Rasûlü, Allah beni sana fedâ etsin, vallahi sevmem!”

“Öyleyse insanlar da teyzeleriyle bunun yapılmasını sevmezler!”

Ebu Umame dedi: Allah’ın Rasûlü elini gencin üzerine koydu ve şöyle dedi: “Allah’ım! Onun günâhını bağışla, kalbini temizle ve namusunu muhafaza buyur.”

Bundan sonra o delikanlı hiçbir şeye iltifat etmedi.¹⁹⁰ Yani hiçbir günâha dönüp bakmadı.

Bu hadis-i şerifte görülüyor ki, Peygamberimiz (asm) her hususta insanlara örnek olduğu gibi empati yapmakta da en güzel bir örnektir.

Görülüyor ki Peygamberimiz (asm)’in, o gencin hiddet etmeye sebep olabilecek konuşmalarına mukabil gösterdiği bu büyük hilim ve yumuşaklık, biz ümmeti için de örnek alınabilecek en güzel nebevî bir davranıştır.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ
الرِّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرِّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى
مَا سِوَاهُ

¹⁹⁰ Ahmed bin Hanbel, Müsned, C 16, s. 237, Hadis No: 22112.

Efendimiz (asm) buyurdu: “Ey Aişe! Allah Refik'tir, yumuşak davranmayı sever, sert davranış karşılığında vermediğini yumuşaklık karşılığında verir. Allah bütün işlerde yumuşak davranmayı sever.”¹⁹¹

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَانَ
فِي مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ نَفْسًا، فَسَأَلَ عَنْ أَعْلَمِ
أَهْلِ الْأَرْضِ قَدْ لَّ عَلَى رَأْسِهِ، فَأَتَاهُ فَقَالَ: إِنَّهُ قَتَلَ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ
نَفْسًا، فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ؟ فَقَالَ: لَا، فَقَتَلَهُ، فَكَمَّلَ بِهِ مِئَةً، ثُمَّ سَأَلَ
عَنْ أَعْلَمِ أَهْلِ الْأَرْضِ قَدْ لَّ عَلَى رَجُلٍ عَالِمٍ، فَقَالَ: إِنَّهُ قَتَلَ مِئَةً
نَفْسٍ، فَهَلْ لَهُ مِنْ تَوْبَةٍ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، وَمَنْ يَحُولُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ التَّوْبَةِ؟
انْطَلِقْ إِلَى أَرْضٍ كَذَا وَكَذَا، فَإِنَّ بِهَا أَنْاسًا يَعْبُدُونَ اللَّهَ فاعْبُدِ اللَّهَ
مَعَهُمْ، وَلَا تَرْجِعْ إِلَى أَرْضِكَ، فَإِنَّهَا أَرْضُ سَوْءٍ، فَاَنْطَلِقَ حَتَّى إِذَا
نَصَفَ الطَّرِيقَ أَتَاهُ الْمَوْتُ، فَاخْتَصَمَتْ فِيهِ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ وَمَلَائِكَةُ
الْعَذَابِ، فَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ: جَاءَ تَائِبًا مُقْبِلًا بِقَلْبِهِ إِلَى اللَّهِ،
وَقَالَتْ مَلَائِكَةُ الْعَذَابِ: إِنَّهُ لَمْ يَعْمَلْ خَيْرًا قَطُّ، فَأَتَاهُمُ مَلَكٌ فِي
صُورَةِ آدَمِيٍّ، فَجَعَلُوهُ بَيْنَهُمْ، فَقَالَ: قِيسُوا مَا بَيْنَ الْأَرْضَيْنِ، فَإِلَى
أَيِّهِمَا كَانَ أَذْنَى فَهُوَ لَهُ، فَقَاسُوهُ فَوَجَدُوهُ أَذْنَى إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي

¹⁹¹ Sahih-i Müslim, C 6, s. 156, Hadis No: 6601.

أَرَادَ، فَقَبِضَتْهُ مَلَائِكَةُ الرَّحْمَةِ. قَالَ قَتَادَةُ: فَقَالَ الْحَسَنُ ذُكِرَ لَنَا، أَنَّهُ
لَمَّا أَتَاهُ الْمَوْتُ نَأَى بِصَدْرِهِ.»

Ebu Said El-Hudri (ra) anlatıyor: Rasûlullah (aleyhissalâtü vesselâm) buyurdular ki:

“Sizden önce yaşayanlar arasında doksan dokuz kişiyi öldüren bir adam vardı. (Nasıl kurtulabilirim diye) yeryüzünün en âlim kişisini sordu. Kendisine bir râhib tarif edildi ve ona götürüldü. (Onu rahibe götüren adam yanındaki katilin) doksan dokuz kişi öldürdüğünü, onun için bir tövbe imkânının olup olmadığını söyledi.

Râhib, ‘Hayır yoktur!’ dedi.

(Adam) onu da öldürüp cinâyetini yüze tamamladı.

Sonra yine yeryüzünün en âlimini sordu. Kendisine bir âlim tarif edildi, o da ona götürdü. (Yanındaki adamın) yüz kişi öldürdüğünü, kendisi için bir tövbe imkânı olup olmadığını sordu.

Âlim, ‘Evet, vardır, onunla tevbe arasına kim girebilir?’ dedi. Ve ilâve etti: ‘Ancak, filan köye gitmelisin. Zîra orada Allah’a ibâdet eden kimseler var. Sen de onlarla beraber Allah’a ibâdet et ve bir daha kendi köyüne dönme. Zira orası kötü bir yerdir.’

Adam hemen yola çıktı. Giderken yarı yola varır varmaz kendisine ölüm geldi. Rahmet ve azab melekleri onun için tartıştılar. Rahmet

melekleri, ‘(Bu adam) tövbekâr olarak geldi. Kalben Allah’a yönelmişti.’ dediler.

Azab melekleri de, ‘Bu adam hiçbir hayır işlemedi.’ dediler.

Onlar böyle tartışırken insan suretinde bir başka melek yanlarına geldi. Onu aralarında hakem yaptılar. (Hakem) onlara, ‘Onun çıktığı yerle, gitmekte olduğu yer arasını ölçün, hangi tarafa daha yakınsa ona teslim edin.’ dedi.

Ölçtüler, gördüler ki, gitmeyi arzu ettiği (iyiler diyarına) bir karış daha yakın. Onu hemen rahmet melekleri aldılar.

Bir rivayette şu ziyade var: ‘Bir miktar yol gidince ölüm gelip çattı. Adamcağız yönünü sâlih köye doğru çevirdi. Böylece o köy ehlinde sayıldı.’

Bir diğer rivayette (aynı hikâye ile ilgili olarak) şöyle denmiştir: Allah Teâla beriki köye adamdan uzaklaşmayı, öbür köye de yaklaşmayı vahyetti. Sonra da, ‘Adamın geldiği ve gitmekte olduğu köylere uzaklıklarını ölçüp kıyaslayın.’ dedi.”¹⁹²

Bu hadis-i şerif şu manayı ifade eder: Güneş, batıdan doğmadıkça tevbe edenlerin tevbesi kabûl olabilir. Günâh ne kadar büyük olursa olsun Allah’ın af ve mağfireti ondan daha büyüktür ve ikram ve rah-

¹⁹² Sünen-i İbn Mace, Kitâbü’l-Diyad, C 1, s.875, Hadis No:2622/ Sahih-i Müslim, Kitâbü’t-Tevbe, C 1 7, s. 92 Hadis No: 2766.

meti ondan daha geniştir. Kişi günâhı ne kadar büyük olursa olsun gerektiği şekilde tevbe ederse Cenâb-ı Hak tevbesini kabûl eder.

Evet, adam öldürmek büyük bir cinayettir. Küfür ise ondan daha büyük bir günâhtır. Cenâb-ı Hak, günâhların en büyüğü olan küfre giren kulunun samimi tevbesini kabûl edip onu affedebilir. Aynen öyle de samimi bir tevbenin yapılması hâlinde katl, zina gibi günâhları da affedebilir. Peygamberimiz (asm)’in **التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ**

لَا ذَنْبَ لَهُ “Günâhından tevbe eden günâh işlememiş gibidir.”¹⁹³

buyurması bu hakikati ispat eder. Cenâb-ı Hak da,

**وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ
إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا
يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا
إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا**

“Onlar ki, Allah ile berâber başka bir ilâha yalvarmazlar; hak bir sebep olmadıkça Allah’ın haram kıldığı canı öldürmezler ve zinâ etmezler. Kim bunları yaparsa bir günâh ile (o günâhın cezâsı ile) karşılaşır.” buyurmuştur. Bir başka ayet-i kerîme ise şöyledir:

¹⁹³ Sünen-i İbn Mâce, s. 704, Hadis No: 4250.

“Kıyâmet günü ona azab katlanır ve onun içinde hor (ve ha-kir) bir kimse olarak ebediyen kalır.”

“Ancak tevbe edip îmân eden ve sâlih bir amel ile amel eden müstesnâ.”¹⁹⁴

Bediüzzaman Hazretleri de günâhkâr olan kişi, “Eğer enâniyeti (benliği ve gurûru) bıraksa hayrı ve vücûdu tevfi-k-i İlâhî’yeden (Allah’ın muvaffak kılmasından) istese şer ve tahripten ve nefse i’timaddan (kendine güvenmekten) vazgeçse istiğfâr ederek tam abd (kul) olsa, o vakit: **يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ** “Allah

onların kötülüklerini iyiliklere çevirir.” sırrına mazhar olur. Ondaki nihâyetsiz kabiliyet-i şer (kötülük yapma kabiliyet ve yeteneği), nihayetsiz kabiliyet-i hayra (iyilikleri yapma kabiliyetine) inkılâb eder (döner.)”¹⁹⁵ demiştir.

İşte görüldüğü gibi bu ayetlerde; şirk, katl, zina gibi bütün günâhlardan yapılan samimi tevbelerin kabûl edileceği ifade edilmiştir.

Demek kulun tevbesini engelleyecek hiçbir mâni yoktur.

Zikredilen hadis-i şerifte haksız yere doksan dokuz kişiyi öldüren adam, râhibe gitmiş ve kendisi için bir tevbenin mümkün olup olmadığını sormuş. Âbid ancak ilmi olmayan o râhip, adamın yaptığı ci-

¹⁹⁴ Furkan Suresi, 68-70. ayetler.

¹⁹⁵ Bediüzzaman, Sözlük, s. 112.

nayetleri büyük gördüğünden ve rahmet-i İlahî'yenin sonsuz olduğunu düşünemediğinden, o adama tevbesinin kabûl olunmayacağını söylemiş. O adam da rahibi de öldürerek katlini yüze tamamlamıştır. Bu hâdisede rahibin yanlış fetvâsına binâen hemen öldürülmesinden anlaşılan şudur ki, bilmeden verilen bir fetva karşılıksız kalmaz ve o fetva nispetinde de bir ceza mutlaka gelir. Zira bir mü'minin bilmediği ve anlamadığı İslâmî bir mesele hakkında hüküm vermesi câiz olmaz. İşte bu rahip de bilmeden verdiği fetvasıyla o adamı ümitsizliğe sevk ettiğinden Cenâb-ı Hak da ceza olarak o katili ona musallat etmiştir.

Sonra o adam araştırmasına devam ederek nihayetinde bir âlime ulaşır ve ona hâlini arz eder. O âlim zât da, “Kim bu günâhlarından dolayı seninle tevben arasına girebilir! Allah'ın rahmeti sonsuzdur, her şeyi kuşatmıştır. Elbette tevbe edebilirsin. Tevbe et ve sâlih insanların yaşadığı köye yerleş. Onlarla birlikte Allah'a kulluk et. Ve bir daha kötülüklerin yaşandığı önceki köye dönüş yapma.” şeklinde o adama nasihat etmiş ve onun kalbini, ruhunu ferahlatacak fetvayı vermiştir.

O adam tevbe ederek salihlerin yaşadığı köye doğru yürümüş, yolun yarısına geldiğinde ise vefat etmiş. Fakat o köye gitmeyi o kadar arzulamış ki bundan dolayı göğsünü o köye doğru çevirmiştir. O sırada ruhunu almak için rahmet melekleri ile birlikte azab melekleri de gelirler. Rahmet melekleri şöyle der: “Bu adam tevbe etti, pişman oldu ve Allah'a yöneldi. O adamın ruhunu biz alacağız.” Azab me-

lekleri de, “O adam hiçbir hayır işlemeden filan günâhı, filan hatayı işledi ve bu kadar kişiyi de öldürdü. Öyleyse onun ruhunu bizim almamız daha uygundur.” derler. Melekler tartışırken Cenâb-ı Hak hakem olarak insan suretinde bir meleği gönderir. O melek de hangi köyün adama daha yakın olduğunu tespit etmek için mesafenin ölçülmesini ister. Onlar da iki köyün arasını ölçerler ve sâlihlerin yaşadığı köye bir karış daha yakın olduğunu tespit ederler.

Hattâ bir rivayette, Cenâb-ı Hak, “Salihlerin köyüne yaklaş, fenâ insanların köyüne de uzaklaş.” diye emir buyurmuştur.

Bu muâmeleden maksat ise Cenâb-ı Hakk’ın o adamın tevbesini kabûl ettiğini ve işini kolaylaştırdığını ve sâlih insanların arasına aldığını göstermesi içindir.

Allah (cc), alacaklı olanların da haklarını zayi’ etmeden bizzat kendisi verecektir. Eğer günâhkâr bir adam tevbe etmeden ölürse ve iyilikleri varsa Cenâb-ı Hak, o iyiliklerden alır ve hak sahiplerine verir veya affeder. Sıdk ve samimiyetle tevbe edenlerin günâhları ise silinir. Ve böylece Cenâb-ı Hak fazl ve keremiyle o samimi tevbelerine binâen hak sahiplerinin haklarını vererek onları râzı eder.

Evet, Cenâb-ı Hakk’ın mü’minlerin tevbesini bu suretle kabûl etmesi, İslâmiyet’e göre dünyada tatbik edilecek kısas ve kefâret gibi hükümlerin icrâ edilmesine engel teşkil etmez. Yani insan, “Ben tevbe ettim, İslâmiyet’in dünyada bana uygulayacağı cezadan kurtuldum.” diyemez. Zira İslâmî kuralları tatbik etmek de tevbeden sayıldığı için

o kurallara uymak icab eder. Yoksa o hükümler uygulanmadan yapılan bir tevbe hakkıyla yapılmış bir tevbe sayılmaz. Hadis-i şerifte Cenâb-ı Hakk'ın mü'min kullarını affedeceğine dair şöyle buyurulmuştur:

عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : رَجُلَانِ مِنْ أُمَّتِي جَثِيَا بَيْنَ يَدَيِ رَبِّ الْعِزَّةِ، فَقَالَ أَحَدُهُمَا: يَا رَبِّ! خُذْ لِي مَظْلَمَتِي مِنْ أَخِي فَقَالَ اللَّهُ: كَيْفَ تَصْنَعُ بِأَخِيكَ وَلَمْ يَتَّقَ مِنْ حَسَنَاتِهِ شَيْءٌ؟ قَالَ: يَا رَبِّ! فَلْيَحْمِلْ مِنْ أَوْزَارِي وَفَاضَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ بِالْبُكَاءِ ثُمَّ قَالَ: إِنَّ ذَلِكَ لَيَوْمٌ عَظِيمٌ يَحْتَاجُ النَّاسُ أَنْ يُحْمَلَ عَنْهُمْ مِنْ أَوْزَارِهِمْ، فَقَالَ اللَّهُ لِلطَّالِبِ: اِرْفَعْ بَصْرَكَ فَانْظُرْ، فَرَفَعَ، فَقَالَ: يَا رَبِّ! أَرَى مَدَائِنَ مِنْ ذَهَبٍ وَقُصُورًا مِنْ ذَهَبٍ، مُكَلَّلَةً بِاللُّؤْلُؤِ، لِأَيِّ نَبِيٍّ هَذَا؟ أَوْ لِأَيِّ صِدِّيقٍ هَذَا؟ أَوْ لِأَيِّ شَهِيدٍ هَذَا؟ قَالَ: لِمَنْ أُعْطِيَ الثَّمَنَ ، قَالَ: يَا رَبِّ! وَمَنْ يَمْلِكُ ذَلِكَ؟ قَالَ: أَنْتَ تَمْلِكُهُ، قَالَ بِمَاذَا؟ قَالَ: بِعَفْوِكَ عَنْ أَخِيكَ، قَالَ: يَا رَبِّ! فَإِنِّي قَدْ عَفَوْتُ عَنْهُ قَالَ اللَّهُ فَخُذْ بِيَدِ أَخِيكَ وَأَدْخِلْهُ الْجَنَّةَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ عِنْدَ ذَلِكَ: اتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ؛ فَإِنَّ اللَّهَ يُصْلِحُ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ.

Haz. Enes (ra) anlatıyor: Rasûlullah (asm) şöyle buyurdu:

“Kıyamet günü ümmetimden iki kişi aziz olan Allah’ın huzurunda (o günün dehşetinden), diz çökerler. Birisi,

“Ey Rabbim! Bu kardeşimdeki hakkımı al.” der. Yüce Allah,

“Kardeşinin hak sahiplerine vere vere bir sevabı kalmamış. Artık onunla nasıl bir muâmele yapmak istiyorsun.” diye buyurur. Adam,

“Ya Rab! Benim günâhlarımdan üzerine alsın.” der.

(Hz. Peygamber (asm) ağlayarak dökülen gözyaşlarıyla şöyle devam eder):

“Şüphesiz o gün öyle büyük (çetin) bir gündür ki, insanlar günâhlarının başkaları tarafından taşınmasına ihtiyaç duyarlar.” Allah (cc) o adama,

“Başını kaldır da bir bak!” deyince adam başını kaldırınca,

“Ya Rab! Altından yapılmış şehirler, altından yapılmış incilerle süslenmiş köşkleri görüyorum. Bunlar hangi peygamber içindir? Bunlar hangi siddîk içindir? Bunlar hangi şehit içindir?” der. Allah (cc),

“Kim bedelini öderse onun olur.” diye buyurunca adam,

“Ya Rab! Bu imkâna kim sahip olabilir?” der. Allah (cc),

“Sen bu imkâna sahipsin.” deyince adam,

“Ne ile (satın alabilirim)?” diye sorar. Allah (cc),

“Kardeşini affetmenle.” der. Bunun üzerine adam:

“Şüphesiz ki ben onu affettim.” der. Allah (cc) da,

“O hâlde kardeşinin elinden tut cennete götür.” diye emreder.

(Bu hadisi buyurduktan sonra Peygamber Efendimiz (asm) şöyle devam etti):

“(Ey Allah’ın kulları)! Allah’tan korkunuz, birbirinizle barışık olunuz. Şüphesiz, Allah (kıyamet günü) Müslümanların arasını bulur ve onları barıştırır.”¹⁹⁶

Buraya kadar emr-i bi’l-ma’rûf, nehy-i ani’l-münkerin hangi ölçülerle yapılacağını ve ne kadar önemli olduğunu anlatlamaya çalıştık. Bu hususta bir idarecinin yapması gereken vazife ve idare ettiği halkın kendisine karşı olan itaat ve nasihatının ölçüsü nasıl olmalıdır? İzah etmeye çalışacağız.

¹⁹⁶ Kenzül Ummal fi Sünen el Akval ve el Efal, C 3, s.825, Hadis No: 8863/ Et-Tergib ve’t-Terhib, C 2, s. 136, Hadis No: 1469.

Hilâfet; lügatte, “Birinin yerini alma ve ona vekillik etme manalarına gelir. İslâm ıstılahında ise, “Hz. Muhammed (asm)’e vekil olarak Müslümanları ve İslâm’ı koruma görevini yerine getirme” demektir.

Bu vazifeyi üzerine alan kimseye de “Halife” ve “Emir” de denilmektedir. Bu son tâbir, daha çok “Hulefâ-yı Râşidîn” (Dört Halife) devrinden sonraki İslâm reisleri için kullanılmıştır.

İslâm âlimlerine göre hilâfet veya imâmet, “Hz. Muhammed (asm)’e vekil olarak umuma riyaset edip din ve dünya siyasetini korumaktır.”¹⁹⁷

Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’e göre, Seyyid Şerif Cürcanî’nin de dediği gibi imamet bahsi, dinin ve akâidin asıl meselelerinden değil, belki mükelleflerin fiillerine taalluk eden fûrûât derecesindeki meselelerindendir.¹⁹⁸

Saadeddin Taftazânî’ye göre de imamet itikadi değil, amelî hükümlerdendir.¹⁹⁹

Yani helalleri yapmak ve haramları terk etmek gibi idareciyi seçmek de Müslümanların üzerine farz bir muâmeledir.

¹⁹⁷ Mâverdi, Ahkâmı’s-Sultânîyye vel-Vilâyetü’d-Diniyye (İslâm’da Hilâfet ve Devlet Hukuku), s. 5.

¹⁹⁸ Cürcanî, Şerhu’l-Mevâkıf, C 8, s. 376.

¹⁹⁹ Ömer Neseî, İslâm İnancının Temelleri Akâid, s. 133.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ

Ey îmân edenler! Allah’a itâat edin; peygambere ve sizden olan ulû’l-emre (emir sâhibi idârecilerinize) de itâat edin!²⁰⁰

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا لِلْإِمَامِ جُنَّةٌ يُقَاتِلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيَتَّقَى بِهِ فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَدَلَ كَانَ لَهُ بِذَلِكَ أَجْرٌ وَإِنْ يَأْمُرُ بِغَيْرِهِ كَانَ عَلَيْهِ مِنْهُ

Rasûlullah (asm) buyuyor ki: “Devlet başkanı ancak bir kalkandır. Onun arkasında düşmana karşı harp edilir ve onunla (düşmanın ve fesat ehlinin şerrinden) korunulur. Eğer o; halkına, Allah’a karşı takva sahibi olmayı emreder ve adalet gösterirse bununla kendisine ecir verilir; bundan başka bir şey (İslâm’a zıt şeyler) emrederse bununla da günâh ve vebal yüklenmiş olur.”²⁰¹

قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: إِنَّهُ وَاللَّهِ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ مَا يَصْلُحُ لِهَذَا الْأَمْرِ إِلَّا الْقَوِيُّ فِي غَيْرِ عُنْفٍ، اللَّيِّنُ فِي غَيْرِ ضَعْفٍ، الْجَوَادُ فِي غَيْرِ سَرَفٍ، الْمُمْسِكُ فِي غَيْرِ بَخْلِ يَقُولُ ابْنُ عَبَّاسٍ: وَاللَّهِ مَا أَعْرِفُهُ غَيْرَ عُمَرَ.

²⁰⁰ Nisa Suresi, 59. ayet.

²⁰¹ Sahih-i Müslim, Kitâbü’l-İmare, C 12, s. 248, Hadis No: 1841.

İbn-i Abbas (ra) anlatıyor. Ömer (ra) şöyle demiştir: “Bu idarecilik işi; ancak zulme varmayan bir disiplin, zayıflığa varmayan bir merhamet, israfa varmayan bir cömertlik, cimriliğe varmayan bir tutumlulukla gerçekleştirilebilir.” İbn-i Abbas (ra) diyor ki: Bu özelliklere sahip Ömer (ra)’den başkasını tanımadım.²⁰²

BİR İMAM SEÇME MECBURİYETİ

“Müslümanların bir imam (idareci) etrafında toplanmaları farzdır.”

“İmam seçme”, Ehl-i Sünnet ve’l-Cemâat’e göre şer’an farz-ı kifâye-dir.²⁰³

Taftazânî de, Peygamberimiz (asm)’dan sonra İslâm şerîatına göre bir idarecinin seçilmesinin farz olduğunu Ehl-i Sünnet ve’l-Cemâat ve bütün Mutezile gruplarının ittifakla kabûl ettiklerini söyler.²⁰⁴

Şüphesiz toplumun başına bir idarecinin seçilmesi, sayamayacağımız kadar menfaatlerin celbine vesile olduğu gibi, herkes tarafından gözle görülen birçok zararların da def’ine vesile olur. Bu menfaat ve zarara binâen, ‘şerîatın bir idarecinin seçilmesini farz kılmasını’ akıl da kabûl eder.²⁰⁵ Evet, bu din nakil dinidir, şerîat ne buyurursa aynen kabûl edilir; fakat hiçbir meselesi de yoktur ki akıl onu kabûl etmesin.

²⁰² El-Hindi, Kenzu'l-Ummal, C 5, s. 736, No: 14262.

²⁰³ Maverdi, Ahkamu's-Sultaniyye Vel-Vilayetü'd Diniyye, s. 19.

²⁰⁴ Taftazânî, Şerhu'l-Makâsıd, C 3, s. 473.

²⁰⁵ Taftazânî, Şerhu'l-Makâsıd, C 3, s. 475.

Bediüzzaman Hazretleri de bu hususta şöyle der: “Takarrur etmiş usuldendir: Akıl ve nakil teâruz ettikleri vakitte, akıl asıl itibar ve nakil tevil olunur. Fakat o akıl, akıl gerektir.”²⁰⁶ Yani din-i mübin-i İslâm’ın kaynağı Kur’ân ve hadis’tir ve vahiydir. Eğer nakilden sayılan bir ayet veya bir hadis akla muhâlif düşerse akıl esas tutulur. O ayet veya hadis akla göre tevil edilir. Şüphesiz o tevili yapan aklın da akıl olması gerekir. Yani ümmetin kabûl ettiği mezhep imamları ve akâid imamları gibi müctehidlerin veya müceddidlerin akli olması gerekir. Yoksa cumhur-u ulemâ denilen ümmetin kabûl ettiği âlimlere muhâlefet eden veya İslâmiyet’i hakkıyla yaşamayan veyahut dalâlet felsefesi ile yetişen, İslâmiyet’te ehil olmayanların akıllarına itibar edilmez. Onlara uyan dalâlete sapar.

Bediüzzaman Hazretleri, Âyetü’l-Kübrâ Risâlesi’nin başında bu hususta şöyle demiştir: “Binler ehl-i küfrün, velev ki kendi alanlarında prof. (profesör) ve dâhî olsalar da î mânî meselelerdeki fikirleri, bir tek mü’minin sözleri kadar makbul olmaz.”

“Ve bir hastalığa dair bir tek ehl-i ihtisâsın (uzman doktorun) sözü, o meslekte mütehasıs olmayan, yetişmeyen yüzler bilim adamlarının sözüne tercih edilir.”

“Bir fennin veya bir sanatın medâr-ı münâkaşa olmuş bir meselesinde, o fennin ve o sanatın haricindeki adamlar ne kadar büyük ve âlim ve sanatkâr da olsalar, sözleri o meselede geçmez ve hükümleri hü-

²⁰⁶ Bediüzzaman, Âsâr-ı Bedîye, s. 163.

cet ve delil olmaz. Ve o fennin icmâ-ı ulemâsına dâhil sayılmaz yani o fende yetişmiş insanların arasına giremez.

Meselâ: Büyük bir mühendisin bir hastalığın teşhisinde ve tedavisinde küçük bir tabib kadar hükmü geçmez. Bilhassa maddiyata dalıp da onunla vakit geçiren ve gittikçe maneviyattan uzaklaşan ve aklı gözüne inen en büyük bir feylesofun, îmânî bir meseleyi inkâr etmesi, mâneviyatta ve îmânî meselelerde nazara alınmaz ve kıymetsizdir.”

Hülâsa dinimizi bilip de yaşayan ve ümmetin kabûlüne mazhar olan âlimlerden öğrenmekten başka çaremiz yoktur.

Müslümanların, başlarına bir imam seçme mecburiyeti hususunda, Ehl-i Sünnet âlimlerinin ileri sürdükleri deliller şunlardır:

A) KİTAP

Cenâb-ı Hak, Rasûl-ü Ekrem (asm)’a Allah’ın hükümleri ile hükmetmesini açık bir şekilde emretmiştir:

فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ

“Aralarında Allah’ın indirdikleri ile hükmet. Hakk’tan sana gelenin dışında onların hevâlarına, arzularına uyma.”²⁰⁷

²⁰⁷ Mâide Suresi, 48. ayet.

وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ
يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ

“Onların arasında Allah'ın indirdikleri ile hükmet. Onların hevâ ve heveslerine uyma ve seni Allah'ın sana indirdiğinin bir kısmından saptırırlar diye onlardan sakın.”²⁰⁸

Cenâb-ı Hakk'ın emrinin sadece Peygamber (asm)'a olduğuna dâir bir delil bulunmadıkça Peygamber (asm)'e hitap, ümmetine de hitaptır. Burada da ayetlerin Rasûlullah (sallallahu aleyhi vesellem)'e has olduğuna dair bir delil bulunmamaktadır. Buna binâen bu hitap, Müslümanların da Allah'ın indirdikleriyle hükmetmelerini gerektiren bir emirdir. Zira Halifenin seçilmesi de Allah'ın hükümlerinden biridir. Nitekim Allahu Teâlâ kendilerinden olan ulû'l-emre, yöneticilere itaati, tüm Müslümanlara farz kılmıştır. O hâlde ayet, Müslümanları idare eden bir yöneticinin varlığının farz olduğunu iktizâ etmektedir.

Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ

“Ey îmân edenler! Allah'a itâat edin ve peygambere de itâat edin ve sizden olan ulû'l-emre (emir sâhibi idarecilerinize de itâat edin!)”²⁰⁹

²⁰⁸ Maide Suresi, 49. ayet.

Süfyan ibni Uyeyne diyor ki: “Ayette ulü’l-emrden kimin kastedildiğini Eslem’in oğlu Zeyd’e sordum; öyle ki Medine’de, Ka’b’ın oğlu Muhammed’den başka onun gibi Kur’ân’ı tefsir eden bulunmuyordu. O da dedi ki: Bu ayetten önceki ayeti okursan, ulü’l-emrden maksadın idareciler olduğunu anlarsın:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ
أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

“Şübhe yok ki Allah size, emânetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hüküm verdiğiniz zaman adâletle hükmetmenizi emreder!”²¹⁰

Allah’u Teâla, olmayan bir şeye itaatı emretmeyeceğine göre idarecinin bulunması farziyet kazanır. Yani Allah’u Teâla idareciye itaatı farz olarak emrederken aynı zamanda idarecinin var olması gerekliliğini de emretmiş demektir. Zira ancak idareci varsa İslâmî hükümler uygulanabilecektir. İdarecinin bulunmaması ise İslâmî hükümlerin uygulanmaması anlamına gelir. Bu da idarecinin varlığının farz oluşunu gösterir. İdarecinin ikamesi için çalışılmaması, İslâmî hükümlerin hayattan kalkması gibi büyük bir haramın işlenmesine sebep olur.

²⁰⁹ Nisa Suresi, 59. ayet.

²¹⁰ Nisa Suresi, 58. ayet.

أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ مَنْ أَطَاعَ أَمِيرِي فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ عَصَى أَمِيرِي فَقَدْ عَصَانِي

Ebû Hüreyre (radiyallahu anh)'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Bana itaat eden Allah’a itaat etmiş, bana karşı gelen Allah’a karşı gelmiş olur. Devlet başkanına itaat eden bana itaat etmiş, devlet başkanına karşı gelen bana karşı gelmiş olur.”²¹¹

Nâfi'den rivayetle: “Abdullah b. Ömer bana dedi ki: Rasûlullah (sallallahu aleyhi vesellem)’i şöyle derken işittim:

مَنْ خَلَعَ يَدًا مِنْ طَاعَةِ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا حُجَّةَ لَهُ وَمَنْ مَاتَ وَلَيْسَ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً

“Kim itaatten elini çekerse, Kıyamet gününde lehine hiçbir delil bulunmaksızın Allah’u Teâla’nın karşısına çıkacaktır. Kim de boyunda biat olmadan ölürse câhiliye ölümü ile ölür.”²¹²

²¹¹ Sahih-i Müslim, Kitabü'l-İmare, C 4, s. 240, Hadis No: 1835.

²¹² A.g.e., c. 4, s. 259, Hadis No: 1851.

Bu rivâyete göre Rasûlullah Sallallahu Aleyhi vesellem her Müslüman'ın boynunda bir biatın bulunmasını farz kılmış, boynunda biat olmadan ölenin ölümünü, “câhiliye ölümü” ile vasıflandırmıştır. Biat bir başkasına değil, ancak devlet otoritesinin başı olan Halifeye yapılır. Rasûlullah (asm), bu sözü ile her Müslümanın bir idareciye kalben ve yaşayış itibariyle itaat etmesini farz kılmıştır, yoksa her Müslümanın bizzat gidip idareciye biat etmesini değil. İfadeyi biraz daha açacak olursak burada farz olan, Müslümanın boynunda biatın bulunmasını sağlayacak olan bir idarecinin var olmasıdır. İdarecinin bulunması -ister bilfiil biat etsin isterse etmesin- her Müslümanın boynunda biatın bulunduğu anlamına gelir. Bu sebeple bu hadis bir Halifenin seçilmesinin farz olduğuna delildir, yoksa biatın farziyetine değil. Zira Rasûlullah (sav)'in yerdiği şey, ölünceye kadar bir Müslümanın boynunda biatın bulunmayışıdır. Dolayısı ile Rasûlullah (asm) hadiste Müslümanların biat etmemesini değil, boynunda biatın bulunmamasını yermiştir.²¹³

Câhiliye Devri'nin insanları hiçbir Peygamber ve imam tanımadan, kendi hevâ ve heveslerine göre yaşarlar ve öylece ölürlerd. Zamanlarının imamını tanıyıp buyruğuna girmeyenler de bu insanlara benzetiliyor ki bu ağır bir tehdit, zamanın imamına, buyruğuna girmenin dinen farz olduğunu beyân etmektedir.²¹⁴

²¹³ Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, C 12, s. 293.

²¹⁴ Ömer Neseî, İslâm İncanının Temelleri Akâid, s. 134.

C) İCMA'

Tevâtüren sabittir ki, Hz. Muhammed (asm)'in vefatından sonra imamsız bir vaktin geçmediği hususunda bütün sahâbe ittifak etmişlerdir. Hattâ imamın seçilmesini farzların en mühimlerinden kabûl etmişlerdir. Sahabenin ittifakı ise dört aslî delilden biri olan icma'dır.

Hattâ Rasûlullah (asm)'in vefatı üzerine, Hz. Ebu Bekir (ra) meşhur hutbesinde şöyle demiştir:

“Dikkat ediniz ey insanlar! Kim Hz. Muhammed (asm)'e tapıyorsa şüphesiz ki O (asm) öldü. Kim de Hz. Muhammed (asm)'in Rabb'ine ibâdet ediyorsa şüphesiz ki O (cc) Hay'dır ve ölmeyecektir. Bu dini ayakta tutacak bir kimse mutlaka lazımdır. İyi düşününüz ve fikirlerinizi ortaya koyunuz. Allah sizlere rahmet eylesin. Her taraftan acele ediniz.”

Sahabenin hepsi, bu sözü hemen kabûl etti. Hiç birisi “İmama ihtiyaç yoktur.” demedi Rasûlullah (asm)'in defni meselesini bile tehir ederek, Beni Saide'nin sofasında toplandılar ve bir halife seçtiler.²¹⁵

D) KIYAS

Yapılması gereken pek çok dinî ve dünyevî işler, imamın mevcudiyesine bağlıdır. Cenâb-ı Hakk'ın muâmelat, mücâzat, münâkehat (nikâh konuları), cihâd vs. hakkındaki hükümleri, kulların dünya ve âhîret

²¹⁵ Taftazânî, Şerhu'l-Makasîd, C 3, s. 474.

menfaatleri içindir. Bütün bunları yürütmek ise bir imam ile mümkündür.

Yukarıda sayılan hükümlerin yerine getirilmesi farzdır. İslâm fıkhnındaki umumî kaideye göre, “Farzlara vesile olan şey de farzdır.” Bu sebepten müminlerin bir imam seçmeleri, kendi selametleri ve dinin devamı için şarttır.

Bütün mü’minlerin imam hakkında çok tafsilatlı bilgiye sahip olmaları şart değildir. Ayrıntılı bilgiyi, imamı seçecek olanların bilmeleri lazım gelir. Avâmın ise hiç değilse başlarındaki imamın kim olduğunu bilmeleri gerekir.²¹⁶

KÂİNATTA DEVAM EDEN FITRÎ KANUNLAR DA İNSANLARIN BİR İDARECİYİ SEÇMELERİNİ EMREDER

Evet, kâinatta câri olan İlâhî bir kanun vardır. O da bütün sistemlerin belli bir merkeze bağlı olarak çalışmasıdır. Meselâ: Atomdaki sistem, merkezdeki çekirdeğe bağlı elektronların çalışmasıyla devam ettiği gibi, Güneş sistemi de merkezdeki Güneş’e bağlı hareketleriyle, hayatını sürdürmektedir. Bu kanun bütün galaksiler ve kâinat için de geçerlidir. Bediüzzaman Hazretleri’nin de dediği gibi, “Karıncayı emirsiz, arıyı ya’subsuz bırakmayan kudret-i ezeliye; elbette beşeri

²¹⁶ Ömer Neseî, İslâm İnancının Temelleri Akâid, s. 135.

nebisiz bırakmaz.”²¹⁷ Şüphesiz ki insanlar ve hayvanlar da bu kanuna tâbidir. Bu kuralın dışında kalamazlar.

Evet, her bir arı kovanının bir beyi vardır. Hattâ arıların ilk verdikleri oğul içinde üç dört bey adayı bulunmaktadır. Kovana konulduktan sonra bunlar, birbirlerini öldürmeye başlarlar. Tek kalan aday, arı beyi olur. Çünkü idare bir tek merkezden olmazsa hayatlarını devam ettiremezler. Öyle de bir karınca yuvasının devamı, bir tek idarecinin ve emirin varlığına bağlıdır. Hattâ bu kanun o kadar önemlidir ki balıklar yavrularını bırakırken o yavrular hayatlarını devam ettirmek için suyu az olan kıyılarda yaşıyor. Anneleri onlara sahip çıkamadığından Cenâb-ı Hak o yavrulardan birisini onlara idareci seçer, emir yapar. Bütün yavrular ona bağlı olarak hareket ederek hayatlarını devam ettirirler. Buna binâendir ki; her köyün bir muhtarı ve her vilayetin bir valisi ve her devletin de bir idarecisi olduğu gibi elbette ve elbette koca Âlem-i İslâm da başsız ve idarecisiz olmaz ve olmayacaktır.

İMAMA İTÂAT ŞARTTIR

Müminlerin, kendi aralarında, liyakatli görerek seçmiş oldukları Reisse itaat etmeleri farzdır.

Bu hususta, şu ayeti kerîme açık emirdir:

²¹⁷ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 258.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ

“Ey îmân edenler, Allah’a itaat ediniz, Peygambere de itaat ediniz ve sizden olan idareciye de”²¹⁸

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ دَعَانَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَايَعَنَا فَقَالَ فَمَا أَخَذَ عَلَيْنَا أَنْ بَايَعَنَا عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي مَنْشَطِنَا وَمَكْرَهِنَا وَعُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَآثَرَةٍ عَلَيْنَا وَأَنْ لَا نُنَازِعَ إِلَّا مَرَأَهُلَهُ إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ.

Übade ibn-i Sâmî (ra) şöyle buyurmuştur: Nebi (asm) (Akabe gecesi, biz Ensar’ı) (bîat) için davet etmişti. Biz de hemen ona bîat ettik. Übade dedi ki: Peygamberimiz (asm) bizimle antlaşma yaparken,

“İdarecilerimizi –hem neşeli hem kederli zamanımızda hem zor hem kolay hâlimizde– ve haklarımızı vermeseler dahi onları dinlemeyi ve itaat etmeyi ve kesinlikle nizâ etmemeyi (onlarla savaşmamayı) şart koştu. İllaki sizin için idarecinizde (tevilî mümkün olmayan) ayet ve hadislerle küfrü açıkça sabit olsun.”²¹⁹

Bu hadisten âlimlerin çıkardıkları mana şudur:

²¹⁸ Nisa Suresi, 59. ayet.

²¹⁹ İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bâri Şerhu'l-Sahihu'l-Buhari, C 13, s. 8, Hadis No: 756.

İdarecilerin yaptıklarının küfür olmadığı “tevil edilebildiği müddetçe” onların üzerine yürümek caiz olmaz. İmam Nevevî bu hadiste, “küfür” kelimesinden maksadın isyan ve günâh olduğunu söyler. Ve hadise şöyle mana verir. İdarecilerle, idare hususunda niza ve kavga etmeyiniz ve onlara karşı çıkmayınız. Ancak kesin olarak bildiğiniz İslâmî esaslara zıt bir günâhı ve zulmü onlardan görürseniz yaptıkları o günâhı ve zulmü kabûl etmeyiniz, (o zulme rıza göstermeden emri bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker vazifesini yerine getirmek için nasihat babından) nerede olursanız olunuz hakkı söyleyiniz. (Fakat onlara karşı silahlı mücadelede bulunmayınız.)

Başka âlimler de şöyle demişlerdir: Bu hadisteki günâhtan maksat isyan ve küfür olarak iki manayı ifade eder. Ve kesinlikle sultandan, idareciden açık küfür görülmedikçe ona karşı çıkılmaz.

Hülâsa: Bu hadis-i şerifte günâhın küfür olduğu rivayetinde ortaya çıkan şu olur: İdare hususunda hiçbir zaman idareci ile niza edilmez ancak o idarecide açık bir küfür olursa karşısına çıkılır.

Hadisteki küfürden maksadın günâhkârlık olduğu rivayetinde ise hüküm şöyle olur: İdare hususunda idarecinin günâhından dolayı da onun karşısına çıkılmaz.

Bir kimse idarecinin hatalarına da rıza göstermeden (nasihat ve) şefkat ile o hatalarını gidermeye çalışmalı ve bir sıkıntıya meydan vermeden idareci ile niza ettikleri meselede hakkın idareciye ait olmadı-

ğını, hakkın kendine ait olduğunu ispat etmelidir. Allah daha iyi bilir, bu nasihati ve muâmeleyi ancak gücü yeten yapar.

Davudî demiştir ki, âlimlerin zâlim idareciler hakkındaki görüşü şudur: (Onların yaptığı zulme rıza göstermeden) ve bir fitneye ve zulme meydan vermeden onu değiştirmek mümkün ise değiştirmek farz olur. Yoksa farz olanı (onların zulmüne) sabretmektir. Bir kısım âlimler de demişler ki: Fasık bir adama biat edip onu idareci yapmak câiz değildir. Eğer âdil iken sonradan zulmederse ona karşı çıkmakta ayrı ayrı görüşler var. Doğru ve sahih olanı, ona karşı çıkmamaktır ancak küfre giderse karşı çıkılır.²²⁰

Kâfir olan idareciye karşı çıkmak demek, yine de kendimiz ve toplum için helâkete sebep olmayacak bir mücadele yolunun takip etmek demektir. “Mümin Allah’ın nûruyla bakar.” kuralına binâen bir mümin her zaman olumlu olan mücadele yolunu olumsuz olan yola tercih etmelidir.

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ شِبْرًا فَكَأَنَّمَا خَلَعَ رِبْقَةَ الْإِسْلَامِ مِنْ عُنُقِهِ

²²⁰ İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bâri Şerhu'l-Sahihu'l-Buhari, Kitabu'l-Fiten, C 13, s. 12.

Ebu Zer (ra), Peygamber Efendimiz (sav)’in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: “Kim cemâatten bir karış ayrılırsa, muhakkak ki İslâm halkasını boynundan çıkarmış olur.”²²¹

Cemâatten maksat idareciye tâbi olan toplumun çoğunluğu demektir. Yani idareciye, imama itaat etmezse isyan etmiş olur, küfre gitmiş olmaz. Bu hususta İbn-i Battal demiş ki, sultana yani idareciye velev ki zalim olsun karşı çıkılmayacağına dair bu hadis-i şerif delil olur.

Şüphesiz ki bütün âlimler ittifak etmişlerdir ki, milletin başına geçen idareciye itaat etmek ve onunla düşmana karşı savaşmak farzdır, velev ki baskı ile gelmiş olsun.

Ona itaat etmek karşı çıkmaktan daha hayırlıdır. Zira itaatte kanların durması ve şiddetli zulümlerin sakinleşmesi vardır. Ve âlimler bu hadisi ve buna benzer hadisleri kendilerine delil getirmişler. Açıkça küfre girmekle kaydıyla idareciye karşı çıkılamayacağına ittifak etmişlerdir. Küfre giren idareciye karşı her müminin gücü yettiği kadar mücadele etmesi farzdır.

Bir idarecinin küfre girmesi ise, cumhur-u ulemânın ittifakıyla “tevil, kesin olarak mümkün olmayan ayet ve hadislerle” sabit olması lazımdır. Öyleyse idarecinin hatalarının, küfrüne sebep olmadığına dair tevil mümkün ise tevil edilir. Yoksa ümmetin birliğini, beraberliğini bozan ve büyük bir fitne olan herkesin kendi nefsanî arzularına göre, bahanelerle her türlü idareciye küfür nispet ederek onları dala-

²²¹ A.g.e., c. 13, s. 10.

letle itham etmelerinin İslâmiyet’le bir alakası yoktur. Böyle câhillerin veyahut art niyetlilerin sözlerine itibar edilmez.²²²

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ
مَنْ كَرِهَ مِنْ أَمِيرِهِ شَيْئًا فَلْيَصْبِرْ فَإِنَّهُ مَنْ خَرَجَ مِنَ السُّلْطَانِ شِبْرًا
مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى عَنْهُ قَالَ مَنْ رَأَى مِنْ أَمِيرِهِ
شَيْئًا يَكْرَهُهُ فَلْيَصْبِرْ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ مَنْ فَارَقَ الْجَمَاعَةَ شِبْرًا فَمَاتَ الْأَمَاتَ
مِيتَةً جَاهِلِيَّةً.

İbn-i Abbas (ra)’dan rivayete göre, Nebi (asm) şöyle buyurmuştur:

“Her kim emirinden sudur eden bir hareketi fena görürse sabretsin (isyankâr vaziyet almasın!). Çünkü her kim Sultan (a itaatten) bir karış (dışarı) çıkarsa o, câhiliyet ölümüyle ölür.”

İbn-i Abbas (ra)’tan gelen diğer bir rivayette de Rasul-ü Ekrem (asm) şöyle buyurmuştur:

“Her kim emirinden fena bir hâlin sudur ettiğini görürse, onun fenalığına sabretsin, (isyan etmesin!) çünkü her kim cemaatten bir karış ayrılır da ölürse, muhakkak o câhiliyet ölümüyle ölür.”²²³

²²² İbn Hacer el-Askalânî, Fethü'l-Bari Şerhu's-Sahihî'l-Buhari, Kitâbü's-Sünne, C 13, s. 10,11.

²²³ Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, C 12, s. 292.

Vahiy ile hareket eden Peygamberimiz (asm), devleti idare eden bir kısım âmirlerin gayr-ı meşru hareketlerde bulunacaklarını nübüvvet nûruyla görüyor ve biliyordu. Bu vaziyet karşısında, sabır ve sükûnet ile hareket etmelerini ve bozgunculuktan sakınmalarını vasiyet ediyordu. Ve her kim sabırsızlanarak umûmun seçtiği Sultan'dan yani milli otoriteyi temsil eden devlet Reisinden ve İslâm ümmetinden bir karış ayrılırsa câhiliyet ölümüyle ölür. Yani başsız ve toplum düzeleninden mahrum, câhil milletlerin âsi bir ferdi gibi ölür demektir, yoksa kâfir olarak ölür demek değildir.

Bu hadisten önce Buhari'nin, Abdullah ibn-i Mesud (ra)'ın rivâyetinde Rasûl-i Ekrem (asm),

قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ بَعْدِي أُمَّةً
وَأُمُورًا تُتَكْرَمُونَهَا قَالُوا فَمَا تَأْمُرُنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَدُّوا إِلَيْهِمْ
حَقَّهُمْ وَسَلُّوا اللَّهَ حَقَّكُمْ

“Ashâbım! Benden sonra çok geçmez, yakın bir istikbâlde gayr-ı meşru bir takım hâl ve hareketlere şahit olacaksınız.” buyurmuştur. Ashâb-ı Kirâm: “Yâ Rasûlallah! Bu vaziyet karşısında nasıl hareket etmemizi emredersiniz?” demeleri üzerine Rasul-ü Ekrem (asm): “Onların haklarını veriniz.” yani itaat ediniz, âmirinize mâlî zekât vecibelerinizi veriniz, cihâda davet olduğunuzda icâbet ediniz. Ve bunlara benzer emirlerini yerine getiriniz. “Mahrum kaldığınız hakla-

rınızı da Allah'tan isteyiniz.” yani ihtilal ile hak aramaya kalkışmayınız.²²⁴

Ancak bu mutlak itaatin bir haddi var ki o da idarecinin küfrünün, küfrünü ispat eden, tevili mümkün olmayan ayet ve hadislerle sabit olmasıdır. Küfrü sabit olduğu takdirde herkesin onun karşısına çıkması farz olur.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ: أَسْمَعُوا وَأَطِعُوا وَإِنْ اسْتَعْمِلَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسَهُ
زَيْبَةً.

Enes ibn-i Mâlik (ra)'dan rivâyete göre Rasûlullah (asm) şöyle buyurmuştur:

“Ey Ashâbım! Halifeniz tarafından başınıza tayin edilen idarecilerinizi, ister vali olsun ister kumandan olsun, isterse başka bir vazife ile vazifelendirilmiş olsun, onları dinleyiniz ve onlara itaat ediniz. Üzerinize tayin olunan (idareci), başı siyah kuru üzüm gibi Habeşî bir köle olsa bile.”²²⁵

Buhari, bu hadisi imamın ve onun tayin ettiği ümerânın Allah'a ma'siyet olmayan emirlerini dinlemek ve onlara itaat etmenin farz

²²⁴ İbn Hacer Askalânî, Fethu'l-Bâri Şerhu'l-Sahihu'l-Buhari, Kitabu'l-Fiten, C 13, s. 9.

²²⁵ Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, C 12, s.314.

olduğuna dâir açtığı bir babında rivayet etmiştir. Müellif bu unvânını teyid ederek Abdullah ibn-i Ömer'den şu hadisi rivayet ediyor:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
قَالَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ عَلَى الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ فِيمَا أَحَبَّ وَكَرِهَ مَا لَمْ يُؤْمَرْ
بِمَعْصِيَةٍ فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ

“(Devlet âmirlerinin) emirlerini dinlemek ve masiyetle emrolunmadıkça itaat ve icabet etmek, mü'min üzerine farz bir haktır. Günâhla emrolunduğu zaman da onları dinlemek ve onlara boyun eğmek yoktur.” buyurulmuştur.²²⁶

şu hâlde itaat etmeyip de isyan ve ihtilal mi edilecek? Hayır, günâh hususunda onlara itaatin farz olmaması, onlara karşı isyan ve ihtilalin farz olduğunu gerektirmez. Haccac'ın bunca zulmüne ve binlerce Ashâb'ın kanına girmesine rağmen, Enes ibn-i Malik isyana müsâade etmemiştir. İslâm dini, her ne suretle olursa olsun, toplum anarşiliğinden ve ümmetin birlik ve beraberliğinin kırılmasından ümmeti sakındırmıştır. Bu cihetle Davudî der ki zâlim idareciler hakkında ulemânın görüş ve ictihadı şöyledir: Bir fitne ve fesada, bir zulüm ve sıkıntıya sebep olmadan vazifeden almak mümkün olursa uzaklaştır-

²²⁶ İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bâri, şerhu'l-Sahihu'l-Buhari, Kitabü'l-Ahkâm, C 13, s. 15, Hadis No: 7144.

mak lazımdır. Mümkün olmazsa sabretmek ve kalben onun günâhı ve ma'siyetini kabûl etmemek gerekir.²²⁷

Bu hadis-i şeriflerden âlimlerin ittifak ile çıkardıkları mânâ, idareci zalim bile olsa kanın dökülmemesi ve anarşinin çıkmaması için onun zulmüne karşı çıkılmayacağı ve ona itaatin farz olduğudur. Zira bu büyük fitne ve fesada meydan vermemek için ehven-i şer yani daha az şer denilen idarecinin zulmüne rıza gösterilmesinin farz olduğunu kabûl etmişlerdir.

Şüphesiz bu itaat meselesi; yukarıda anlatılan meşru dairede, devleti idare edenden tâ vilayeti idare eden valiye kadar toplumun her kesimi için toplumla ilgili bütün işlerde geçerli bir kuraldır. Ve Cenâb-ı Hakk'ın emirlerine muhâlefet etmeden onbaşıdan tâ genelkurmay başkanına kadar memurların, âmirlerinin emirlerini yerine getirmelelerinden ibarettir.

Son yıllarda Irak, Libya, Suriye ve Yemen gibi İslâmî devletlerdeki idarecilere karşı çıkmak ile meydana gelen harpler, iç savaşlar İslâmiyet'in bu hükmünün ne kadar hakkâniyetli ve isabetli olduğunu gösterip ispat etmiştir. Fakat irademizin dışında çıkan fitne fesatla saflar ayrıldıktan sonra elbette zalimleri terk edip haklı olan tarafla beraber olmak gerekmektedir.

Uluslararası araştırmacıların verdikleri blançooya bakalım:

²²⁷ Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi, C 12, s.315.

Irak'taki savaşta 1 milyon 200 bin kişi ölmüş,²²⁸ 4.5 milyon çocuk yetim kalmış,²²⁹ 4.5 milyon kişi yerlerinden olmuş ve bu savaş her iki Iraklıdan birini etkilemiştir.²³⁰

Libya'daki iç savaşta 387 sivil ölmüş, 324 sivil²³¹ yaralanmıştır.²³²

Suriye'deki iç savaşta 400 binden fazla kişi hayatını kaybetmiş, 56 binden fazla kişi kaybolmuştur. Bu iç savaşta 3 milyon kişi yaralanırken, 1 milyon insan da sakat kalmıştır. Tarihi yapılar onarılamayacak şekilde yok edilmiştir.²³³ Savaş öncesi (21 milyon olan ülke) nüfusunun yarıya yakını evlerini terk etmek zorunda kalmıştır.²³⁴

Yemen'de ise 10 binden fazla insan ölmüş ve 30 bin kişi yaralanmıştır.²³⁵ Hapishanelerde işkence görenlerin sayısı 5 bine ulaşmış,²³⁶ 17 bin ailenin de yerinden olduğu doğrulanmıştır.²³⁷

Maalesef, bu acı tabloya bakıp bir soru sorsak: Bu devletlerin önceki hâlleri mi daha iyiydi, yoksa şimdiki hâlleri mi?

²²⁸ The Guardian gazetesi, ORB isimli araştırma şirketi.

²²⁹ Iraq Body Count/IBC araştırma şirketi.

²³⁰ <https://www.timeturk.com/tr>

²³¹ Airwars ve ABD merkezli düşünce kuruluşu New America'nın yaptığı araştırma.

²³² <https://www.mepanews.com>

²³³ <https://www.ntv.com.tr>

²³⁴ <https://www.haberturk.com>

²³⁵ Araştırma ve İletişim Bilgi Merkezi tarafından hâzırlanan "Savaş Surlarının Ardında" başlıklı bir araştırma.

²³⁶ Merkezi İngiltere'de bulunan Arap İnsan Hakları Örgütü'nün araştırması.

²³⁷ Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF'in) araştırması

<https://www.aksam.com.tr>

Elbette cevap olarak hiçbir akıl ve vicdan sahibi bu ülkelerin savaştan sonraki hâllerinin, savaştan önceki hâllerinden daha iyi olduğunu söyleyemez. Bediüzzaman Hazretlerinin bu husustaki fikrinin hulasesi şudur:

“Dış düşmanın saldırısına karşı kuvvetle, silahla mukabele edilir. Çünkü düşmanın malı, çoluk çocuğu ganimet hükmüne geçer. Dâhilde ise öyle değildir. Dâhildeki hareket, müsbet bir şekilde mânevî tahribata karşı mânevî, ihlâs sırrıyla hareket etmektir. Zira hariçteki cihâd başka, dâhildeki cihâd başkadır.”²³⁸

Müslümanların arasında bir fitnenin çıkmaması ve kanın dökülmesi için menfî hareket etmemek, asayiş muhafaza etmek ve sıkıntılara katlanmak lazımdır. Çünkü dâhilde cihâd, silahla değil toplumun ıslahı için ilim ve nasihatle yapılan manevi cihâddır. Öyleyse Müslümanların elinde bulunan güç ve kuvveti dâhilde yanlış şekilde kullanmayıp âsâyîşi muhafaza için kullanmak icab eder. Bu noktada bize numune olacak, Bediüzzaman Hazretleri’nin yaşadığı iki misal:

Birincisi, diyor ki: “Birinci Dünya Savaşı’ndan evvel ben Van’da iken bazı dindar muttaki zatlar yanıma geldiler, dediler ki: ‘Bazı kumandanlarda dinsizlik oluyor. Gel bize iştirak et. Biz bu münafık reislere itaat etmeyeceğiz.’ Ben de dedim: ‘O fenalıklar, o dinsizlikler, o gibi kumandanlara mahsustur. Ordu, onlarla mesul olmaz. Bu Osmanlı ordusunda belki yüz bin evliya var. Ben bu orduya karşı

²³⁸ Bediüzzaman, Emirdağ Lahikası 2, s. 456.

kılıç çekmem. Size iştirak etmem.’ O zatlar benden ayrıldılar. Kılıç çektiler. Bir netice elde edemediler. Az bir zaman sonra, Birinci Dünya Savaşı patladı. O ordu, din-i İslâm namına harbe iştirak etti. Cihâda girdi. O ordudan yüz bin şehit, evliya mertebesine çıktılar. Beni o dâvâmda tasdik ettiler.”²³⁹

İkincisi: Şeyh Said hadisesinde, Şeyh Said Bediüzzaman Hazretleri’ni harekâta katılmaya davet ettiklerinde, Bediüzzaman Hazretleri de cevaben ona, “Yaptığınız mücadele kardeşi kardeşe öldürtmektir. Ve neticesizdir. Çünkü Türk milleti bin senedir İslâmiyet’e bayraktarlık etmiş. Dini uğrunda binlerle şehit vermiş ve binlerle veli yetiştirmiştir. Binâenaleyh kahraman ve fedâkâr İslâm müdâfilerinin torunlarına yani Türk milletine kılıç çekilmez. Ve ben de çekmem.” diyerek hem red cevabı vermiş hem mücadelesinden vazgeçmesini söylemiştir.”²⁴⁰ Bediüzzaman Hazretleri, bu şekilde davranmakla, Müslümanların arasında asayişin sağlanması ve kanın dökülmemesi için muhâlefeti değil itâati esas yapmıştır.

Hulasa; İslâm memleketlerinde hâl-i hâzırdaki içler acısı bütün karışıklıklar ve katliamların sebebi, menfî hareket ve itaatsizliktir. Dâhilî ve haricî bütün düşmanların Türkiye’yi de o karışık hâle getirmeye çalışmalarına rağmen, Türkiye’de yapılan müsbet hareket ve itaat, o sıkıntı ve felâketlere mâni olmaktadır.

²³⁹ Bediüzzaman, Şualar 2, s. 273.

²⁴⁰ Bediüzzaman, Asa-yı Musa, s. 268.

İMAM NASIL SEÇİLİR?

Ehl-i Sünnet inancına göre, bir zâtın imametın bütün şartlarına sahip ve yetkili olması, onun imam olması için kâfi sebep değildir. İmam olabilme şartlarına sahip olan zatın, aynı zamanda bu vazifeye seçilmesi gerekir.

Bir kimsenin imam tayin edilmesi üç şekilde olur:

1. Bizzat Rasûlullah (asm) tarafından seçilmekle.

Hiz. Ebu Bekir (ra)'in imameti, bir bakıma böyle olmuştur.

2. Bir önceki imamın tayin etmesiyle.

Hiz. Ebu Bekir (ra)'in kendi yerine Hiz. Ömer (ra)'i tayin etmesi böyledir.

Bu tarz imam tayin etmenin meşru olduğu hususunda icmâ-yı ümmet vardır. Zira Hiz. Ebu Bekir (ra), Hiz. Ömer (ra)'i imam tayin etmiştir. Ve Hiz. Ömer (ra) de imam meselesini ilmî ve dirâyetli bir heyetin şûrâsına havâle etmiştir. Hiz. Ebu Bekir ve Hiz. Ömer (r. anhüma)'in bu muâmeleleri, Müslümanlar tarafından itirazsız kabûl edildiği için ümmetin icma'ı olarak kabûl edilmiştir.

3. Müminlerin tasvibini ve güvenini kazanan ve imam seçilebilmeye ehil olan kimselerin seçmesiyle.

İmam seçmeye herkesin iştirak etmesi doğru değildir. İslâm âlimleri, imam seçecek olan Müslümanlarda bulunması gereken vasıfları üç grupta toplamışlardır.

O vasıflar şunlardır:²⁴¹

A. Adaletin bütün şartlarına sahip olmak. Bu şartlar şöyle sıralanabilir:

1. Büyük günâhlardan sakınmak.
2. Küçük günâhlarda ısrardan kaçınmak.
3. Hırsızlık vs. gibi insanı küçük düşüren fiillerden kaçınmak.
4. İnsan vakarı ile mütenâsip olmayan şeylerden kaçınmak.

B. İmâmete ehil olmanın şartlarını ve kimin bu işe daha müstehak olduğunu ayırt edebilecek kadar bilgi sahibi olmak.

C. Millet ve din işlerini düzenleyip idare etmede kimin daha salahiyetli olduğu hakkında görüş ve bilgiye sahip olmak.

İmamı seçecek kimselerin kaç kişi olması gerektiği hususunda İslâm bilginleri ihtilaf etmişlerdir. Bu hususta iki görüş vardır:

Bir kısım âlimler, imamı seçecek olanların her beldeye çoğunluğu bulmasının şart olduğunu ileri sürerler. Fakat Hz. Ebu Bekir (ra)'ın imam seçilmesi, sadece Benî Saide'nin sofasında bulunanlar tarafından yapılmıştır.

²⁴¹ Maverdi, Ahkamus-Sultaniyye vel-Vilayeti'd Diniyye, s. 19.

Bir kısım âlimlere göre de imamın seçilmiş olabilmesi için en az dört veya beş kişinin rızası ile bir kişinin seçimi yapması yeterlidir. Bu fikirde olanların delili şudur: Hz. Ebu Bekir (ra)'e önce Hz. Ömer (ra), Hz. Ebu Ubeyde (ra), Hz. Üseyd (ra), Hz. Bişr b. Sa'd (ra) ve Hz. Salim (ra) biat etmiştir.

Bu beş kişinin biati ile Hz. Ebu Bekir (ra) halife seçilmiş, sonra da ashâbın hepsi biat etmişlerdir. Hz. Osman (ra)'ı ise dört kişinin rızası ile Hz. Abdurrahman b. Avf (ra) seçmiştir. Bundan sonra da diğer Müslümanlar biat etmişlerdir.

İmamı seçecek kimsenin sayısı meselesinde fıkıh âlimlerinin ekserisi bu ikinci görüşü kabûl ederler.²⁴²

İmam seçme ehliyetine sahip olanlar, bir imam seçmek için toplandıkları zaman, imam olabilecek vasıftaki insanların hâllerini ve özelliklerini tetkik ederler. Bunlardan en faziletlisi ve vasıfları en mükemmel olanı hangisi ise ona biat ederler.

Meselâ, imamete ehil olanlardan birisi daha âlim, diğeri de daha cesur olsa zamanın icaplarına göre seçim yapılır. Eğer fitneyi âsileri ve düşmanları önlemeye ihtiyaç varsa şecâat ve cesâret sahibi olanı seçmek lazımdır. Memlekette sükûnetin devam ettiği bir zamanda ise âlim olanı seçmek daha münasip olur.²⁴³

²⁴² A.g.e., s. 15.

²⁴³ A.g.e., s. 16.

Bir görüşe göre, imamı seçecek kimselerin imama biatleri, adâlet sahibi bir cemaatin huzurunda ve açık olmalıdır ki başka birisi kalkıp kendisine biat edildiği iddiasında bulunmasın. Çünkü böyle bir hâl fitne sebebidir. İmamı seçenlerin biatleri kesinleşip bunun haberi İslâm ülkelerine ulaştıktan sonra imamlık iddiasında bulunan kimse âsi olur. Böyle kimselerle, onları Allah (cc)’ın emrine döndürünceye kadar savaşmak farzdır.²⁴⁴

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ
الْأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي، وَسَتَكُونُ
خُلَفَاءُ فَتَكْثُرُ، قَالُوا: فَمَا تَأْمُرُنَا؟ قَالَ: فُوا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ، فَلَا أَوَّلَ،
وَأَعْطُوهُمْ حَقَّهُمْ، فَإِنَّ اللَّهَ سَائِلُهُمْ عَمَّا اسْتَرَعَاهُمْ

Peygamberimiz (asm) bu mevzûda şöyle buyurmuşlardır: “Beni İsrail’i, nebiler idare ederdi. Bir nebi vefat etti mi yerine başka bir nebi geçerdi. Şu muhakkaktır ki, benden sonra nebi yoktur. Ama halîfeler gelecek hem de çok olacaklardır. Ashâb,

“O hâlde bize ne emredersin?” demişler.

“Birinciye ve ondan sonra gelene (sıra ile) yaptığınız biatı tutun! Onlara haklarını verin! Çünkü Allah idare ettiği kimselerden dolayı onlara hesap soracaktır!” buyurmuş.

²⁴⁴ Ömer Neseî, İslâm İnancının Temelleri Akâid, s. 139.

Bu hadisin manası şudur: Bir halîfeye biat edildikten sonra ikinci bir halîfeye de biat olunursa, birinciye yapılan biat sahihtir. Ona verilen sözde durmak icâb eder. İkinciye yapılan biat bâtıldır. Ona verilen sözü tutmak haram olduğu gibi o şahsın, hilâfeti istemesi de haramdır. Bu hususta ikinci halîfeye rey verenlerin birincinin halife seçildiğini bilip bilmemeleri ile, seçilen halîfelerin ikisinin de bir şehirden veya ayrı ayrı yerlerden olmaları hükmü değiştirmez. Nevevî, “Bizim ulemâmızla cumhûr-u ulemânın mezhepleri budur, doğrusu da budur!” diyor.²⁴⁵

Yine bu konuda idarecinin tek olmasının önemine binâen Peygamber Efendimiz (asm) şöyle buyurmuşlardır:

إِذَا بُوِيعَ لِحَلِيفَتَيْنِ فَأَقْتُلُوا الْآخَرَ مِنْهُمَا

“(Aynı anda) iki idareciye biat edilirse, onlardan sonra biat edileni öldürün.”²⁴⁶

Demek İslâmiyet’e göre idareciyi seçmek; ilâhî emirleri ve idareyi bilen, ehl-i hâl vel-akdin yani kanâat önderlerinin bir araya gelerek lâyıık ve ehil olanı ümmetin başına getirmesidir. Böyle bir seçimde, iş ehline verildiği için, ümmetin huzur ve saâdeti sağlanmış olur. Asr-ı Saâdet ve Hülafâ-yı Râşidîn dönemi buna en güzel örnektir. Daha sonraki dönemlerde ise her ne kadar adâlet-i mahza ile idare devam

²⁴⁵ Sahih-i Müslim, Kitabü’l-İmare, C 12, s. 248, Hadis No: 1842.

²⁴⁶A.g.e., s. 260, Hadis No: 1853.

etmediyse de adalet-i izâfiye ile Abbasi, Selçuklu, Osmanlı Devletleri gibi İslâmî idareler, hilâfet kalkıncaya kadar ümmetin birlik ve beraberliğini sağlayarak saadet ve selâmetin te'minâtı olmuştur.

Adâlet-i mahza ile **adâlet-i izâfiyenin** îzâhı şudur ki,

ilâ âhirihi- **أَنَّهُ مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ ... فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا**

“Kim bir kimseyi, bir kimseye karşılık olmaksızın (ölüm cezasını gerektiren bir suçu olmadığı hâlde öldürürse, o takdirde bütün insanları öldürmüş gibidir.)²⁴⁷ âyetin manâ-yı işârîsiyle, bir masûmun hakkı, bütün halk için dahi ibtâl edilmez. Bir ferd dahi umumun selâmeti için fedâ edilmez. Cenâb-ı Hakk’ın nazar-ı merhametinde hak haktır. Küçüğüne büyüğüne bakılmaz.

Küçük, büyük için ibtâl edilmez. Bir cemâatin selâmeti için, bir ferdin rızâsı bulunmadan, hayatı ve hakkı fedâ edilmez. Hamiyet nâmına rızâsı ile olsa, o başka meseledir.

Adâlet-i izâfiye ise küllün selâmeti için cüz’ü fedâ eder. Cemâat için ferdin hakkını nazara almaz. ‘Ehvenüşşer’ (daha az şerlidir) diye bir nevi‘ adâlet-i izâfiyeyi (tam şerre göre az şer kabûl edilen adaleti) yapmaya çalışır. Fakat adâlet-i mahza kâbil-i tatbik (yani uygulanması mümkün) ise, adâlet-i izâfiyeye gidilmez. Gidilse zulümdür.”²⁴⁸

²⁴⁷ Maide Suresi, 32. ayet.

²⁴⁸ Bediüzzaman, Mektubat 1, s. 42.

Demokraside ise ehil olsun olmasın herkesin fikrinin geçerli olduğu düzen hâkimdir. Onun için felsefî olan bu görüşe göre idareci, devleti yönetmek hususunda kanâat önderleri tarafından seçilmeyip, kimin ehliyetli olup olmadığına bakılmadan herkes tarafından seçilir.

Hattâ Avrupa medeniyetini ve bu felsefî düşünceyi savunanlara sorulan soruya verdikleri cevap, bu düşüncenin ne kadar çarpık olduğunu göstermektedir. O yazıyı buraya aynen alıyoruz:

“Platon (Eflatun); aristokrasi, timokrasi, oligarşi, demokrasi ve tiranlık tanımlarını verir. Bunlar muhtemel hükümet biçimleridir. Ona göre en ideal yönetim sistemi “aristokrasi”dir. Platon tüm yönetim sistemlerinin zamanla bozulacağını, demokrasinin de yozlaşarak despotizme dönüşeceğini düşünür.

Aristoteles; çoğunluğun, azınlığın ve tek adamın iktidarı olarak egemenlik anlayışlarını sıralar. Demokrasinin dejenere (yozlaşmış) bir siyaset olduğunu söyler. Thomas Aquinas, John Locke, Montesquieu, J.J. Rousseau modern demokrasi anlayışına etki eden filozoflardır. Thomas Hobbes ‘Leviathan’ adlı eserinde, halkın kendi çıkarı için devleti kurduğunu, güvenliğı için ve gücünü kurumsal güç olarak devrettiğini söyler. Hobbes iktidardakilerin yetkilerini sınırlandırmamıştır. Bu da mutlakîyet taraftarlığı olarak algılanmaktadır. John Locke, toplumun güvenliğı için devleti kurduğunu ve kendince kendini sınırlandırdığını söyler. İktidardaki güç sahiplerinin kendilerini

sınırlamaları gerektiğini söyler. Aksi hâlde, gücü elinde bulunduranlar yetkilerini kötüye kullanabilirler.²⁴⁹

Felsefede demokrasi nedir? Sorusu çokça sorulmuş, çoğunlukla da bencil insanlarca sömürülmeye müsait olması yüzünden eleştirilmiştir. Demokrasinin iyiliği ya da kötülüğünden ziyade, riskleri eleştirilmiştir. Filozoflar demokratik yönetimlerin er ya da geç kötü niyetlilerin eline geçeceğini düşünmüştür. Toplum iyilik ve felsefe ile yaşamadıkça demokrasi sakıncalıdır. Çünkü çok az insan bile bencil olsa, iyi insanları kandırabilir. En çok bağıran, en çok yalan söyleyen başa geçebilir. Toplumda bencillik yok edilmedikçe demokrasinin temel ilkeleri uygulanamaz. Adil biçimde birbirine saygı duyan insanların sistemidir. Bu sistemde kendini öne çıkarma kaygısına düşenler hem topluma hem de kendilerine kötülük etmiş olurlar. Sadece kendini düşünen insanlar var oldukça demokratik yönetimler risk altındadır.²⁵⁰

Bu eleştiriyi yapanlarda görüyorum ki, ruhlarının derinliklerinden ve içlerinden gelen ve bütün saadet ve mutluluğun kaynağı olabilecek bir arzuları vardır. O da çıkarlarını düşünmeyen benlik ve gururlarını ön plana çıkarmayan, mütevazı ve toplumun menfaatini asıl maksat yapan ve topluma hizmet etmeyi şeref bilen insanları aramaktır.

İşte o düşünürlerin aradıkları insanlar, ancak İslâmî felsefeye göre yetişen ve hedef olarak Allah'ın rızasını ve insanlara hizmet etmeyi

²⁴⁹ dmy.info/guc-iktidar-nedir-kaynagi-ve-ozellikleri

²⁵⁰ <https://www.dmy.info>

asıl maksat yapan, Hulefâ-yı Râşidin ve Ömer bin Abdülaziz gibi idareciler, âlimler ve salihler olarak bilinen Selef-i Sâlihîn ve onları takip eden İslâm kahramanlarıdır. Eğer o mütefekkirler, o zatların idarelerini ve hayatlarını düşünüp tetkik etseler aradıklarını bulmuş olacaktırlar. Zira İslâmiyet insanları terbiye edip yetiştirirken tevâzu ve insanlara hizmeti temel hedef gösterir.

Sadece dünya hayatına bakan ya da îmân esaslarını nazara almayan felsefe ise, “İnsanların asıl gayesi kendilerini Allah’a benzetmektir.” diyerek insanları terbiye ederken, benlik ve çıkarı asıl maksat ve hedef hâline getirir. Bahsi geçen o mütefekkirlerin ruhlarından gelen feryat ve fîgan ile aradıkları mütevazı, fedâkâr insanları, Avrupa medeniyeti ve felsefesi ile yetişenlerin arasında bulmanın imkân ve ihtimali yoktur.

Görüldüğü gibi felsefecilerin dahi itirafıyla ilmî ve fennî araştırmalar neticesinde, felsefî düzenin dünyaya yaşattığı yıkımlar, tahripler, ölümler tarihte eşi benzeri görülmemiş noktaya ulaşmıştır. Geline bu elim manzara karşısında, dünyanın refahı ve mutluluğu için felsefî düzenin elinde hiçbir plan ve programı kalmamış, bütün kredileri tükenmiştir.

Eğer denilse Âlem-i İslâm’ın hâl-i hâzırdaki durumu söylenenlerin aksine perişandır, buna ne diyeceksiniz?

Elcevap: 1350 sene beşeriyete adalet ve saadet vesilesi olan İslâmiyet, bu hususta ispat-ı vücud etmiştir. Maalesef Müslümanların hâl-i

hâzırdaki hayatları ve yetişme tarzı İslâmî terbiyeye göre değildir. Belki bin seneden beri düşmanların her türlü hile ile onları Kur'ân'dan ve İslâmiyet'ten uzaklaştırmalarının bir neticesidir.

Meselâ: İngiliz müstemlekât nâzırı Gladstone, avâm kamarasında yaptığı bir konuşmada, Kur'ân'ı göstererek şöyle demiştir: “Bu Kur'ân'ı Müslümanların elinden almadıkça onlara hükmedemeyiz. Ya bunu ellerinden almalıyız veya onları Kur'ân'dan soğutmalıyız.” diyen Avrupa kâfirleri veya Asya münafıkları, her türlü hile ile Müslümanları Kur'ân'dan uzaklaştırmışlardır. Bize sundukları rezil ahlâklarına bedel güzel ahlâkımızı elimizden alarak manevî yönden geri kalmamıza sebep oldukları gibi, gelir kaynaklarımızı da ya çalarak veya gasbederek maddî yönden de geri kalmamıza sebep olmuşlardır.

Bediüzzaman Hazretleri bu hakikati şöyle beyân eder:

Bunu da teessüf ve teellüm ile (büyük bir acı ve üzüntüyle) size beyân ediyorum ki: Ecnebîlerin bir kısmı, nasıl kıymetdar malımızı ve vatanlarımızı bizden aldılar. Onun bedeline çürük bir fiyat verdiler. Aynen öyle de yüksek ahlâkımızı ve yüksek ahlâkımızdan çıkan ve hayat-ı ictimâiyeye (toplum hayatına) temas eden seciyelerimizin (ahlâklarımızın) bir kısmını da bizden aldılar. Terakkîlerine medâr ettiler (ilerlemelerine vesile yaptılar). Ve onun fiyatı olarak bize verdikleri, sefihâne ahlâk-ı seyyieleridir (beyinsizcesine yaşadıkları günâhlarıdır). Sefihâne seciyeleridir (beyinsizcesine kötü huylarıdır).

Meselâ, bizden aldıkları seciye-i milliye (millî ahlâkımız) ile bir adam onlarda der: “Eğer ben ölsem, milletim sağ olsun. Çünkü milletin içinde bir hayat-ı bâkiyem (devam eden baki bir hayatım) var.” İşte bu kelimeyi bizden almışlar. Ve terakkıyâtlarında (ilerlemelerinde) en metin (sağlam) esas da budur. Bizden hırsızlamışlar. Bu kelime ise, dîn-i haktan ve îmân hakikatlerinden çıkar. O bizim, ehl-i îmânın malıdır. Hâlbuki ecnebîlerden içimize giren pis ve fenâ seciye (huy) i‘tibâriyle bir hodgâm (yalnız kendini düşünen) adam bizde diyor: “Ben susuzluktan ölsem, yağmur hiçbir daha dünyaya gelmesin. Eğer ben görmezsem bir saadeti, dünya istediği gibi bozulsun.”

İşte bu ahmakane kelime, dinsizlikten çıkıyor. Âhireti bilmemekten geliyor. Hâriçten (dışarıdan) içimize girmiş, zehirliyor.

Hem o ecnebîlerin bizden aldıkları fikr-i milliyetle bir ferdi bir millet gibi kıymet alıyor. Çünkü bir adamın kıymeti, himmeti nisbetindedir. Kimin himmeti (çabası ve hizmeti) milleti ise o kimse tek başıyla küçük bir millettir. Bazılarımızdaki dikkatsizlikten ve ecnebîlerin zararlı seciyelerini (huylarını) almamızdan, kuvvetli ve kudsî İslâmî milliyetimizle beraber, herkes “nefsî! nefsi” demekle ve milletin menfaatini düşünmemekle ve menfaat-i şahsiyesini düşünmekle, bin adam bir adam hükmüne sukut eder.

Meselâ, bir ekmeği yese, kaç ellere muhtaç ve ona mukabil o elleri ma‘nen öptüğünü ve giydiği, libâs ile kaç fabrika ile alâkadâr olduğunu kıyâs ediniz. Hayvan gibi bir post ile yaşayamadığından ve

ebnâ-yı cinsiyle (diğer insanlarla) fitraten (yaratılışça) alâkadâr olduğundan ve onlara ma‘nevî bir fiyat vermeye mecbûr bulunduğundan, fitratı ile medeniyetperverdir. Menfaat-i şahsiyesine hasr-ı nazar eden (yalnız şahsi çıkarını düşünen), insanlıktan çıkar. Ma’sûm olmayan cânî bir hayvan olur. (İnsanlara faydalı olmak noktasında) bir şey elinden gelmese, hakîkî özü olsa, o müstesnâ.²⁵¹

Kâinatı, yeryüzünü belli bir düzen ve sistemle var eden ve bütün bunları kulları için yaratan Cenâb-ı Hak, elbette bu kadar ehemmiyet verdiği kullarının mutluluk ve saadetlerine vesile olacak düzeni de bildirmiştir. O da yalnız ve yalnız İslâmiyet’tir.

“Evet, meşhurdur, en üstün fazîlet odur ki, düşmanları dahi o fazîletin tasdîkine şahitlik etsin. İşte yüzer misâlden iki misâl:

Birincisi: On dokuzuncu asrın ve Amerika kıt‘asının en meşhur feylesofu Mister Karlayl, en yüksek sadâsıyla, çekinmeyerek, feylesoflara ve Hristiyan âlimlerine neşriyâtıyla bağırarak böyle diyor, eserlerinde şöyle yazmış: “İslâmiyet gayet parlak bir ateş gibi doğdu. Sâir dinleri kuru ağacın dalları gibi yuttu. Hem bu yutmak, İslâmiyet’in hakkı imiş. Çünkü sâir dinler -yani Kur’ân’ın tasdîkine mazhar olmayan kısmı- hiç hükmündedir.”

²⁵¹ Bediüzzaman, Mektubat 2, s. 459.

Hem Mister Karlayl yine diyor: “En evvel kulak verilecek sözlerin en lâıykı Muhammed (asm)’in sözüdür. Çünkü hakîkî söz, onun sözleridir.”²⁵²

Hem yine diyor ki: “Eğer İslâmiyet’in hak ve doğru bir din olduğundan şüphe etsen, güneş gibi kesin olarak gözle görünen eşyanın varlığından şüphe etmiş gibi olursun. Zira aklın varlığını kabûl ettiği en bedîhî ve kesin olan hakikat İslâmiyet’tir.” İşte bu meşhur feylesof, İslâmiyet hakkındaki bu şahitliğini eserinin farklı yerlerinde yazmıştır.

İkinci Misâl: Avrupa’nın asr-ı âhirde en meşhur bir feylesofu Prens Bismark diyor ki: “Ben bütün kütüb-ü semâviyeyi tedkîk ettim. Tahrîf olmalarına binâen, beşerin saadeti için aradığım hakîkî hikmeti bulamadım. Fakat Muhammed (asm)’in Kur’ân’ını umum kütüblerin fevkinde gördüm. Her kelimesinde bir hikmet buldum. Bunun gibi beşerin saadetine hizmet edecek bir eser yoktur. Böyle bir eser, beşerin sözü olamaz. Bunu Muhammed (asm)’in sözüdür diyenler, ilmin zarûriyâtını (kesin olarak bilinen) inkâr etmiş olurlar. Yani Kur’ân, Allah kelâmı olduğu bedîhîdir.”²⁵³

“Evet, nasıl ki eski zamanda İslâmiyet’in terakkîsi, düşmanın taassubunu parçalamak ve inâdını kırmak ve tecâvüzâtını defetmek, silâh ile kılıç ile olmuş. İstikbâlde silâh, kılıç yerine, hakîkî medeniyet ve

²⁵² A.g.e., s. 444.

²⁵³ A.g.e., s. 445.

maddî terakkî ve hak ve hakkâniyetin ma‘nevî kılıçları düşmanları mağlûb edip dağıtacak.

“Biliniz ki bizim muradımız, medeniyetin mehâsini ve beşere menfaati bulunan iyilikleridir. Yoksa medeniyetin günâhları, seyyiâtları değil ki... Ahmaklar o seyyiâtları, o sefâhetleri mehâsin zannedip, taklîd edip malımızı harâb ettiler. Ve dini rüşvet verip dünyayı da kazanamadılar. Medeniyetin günâhları iyiliklerine galebe edip seyyiâtı hasenâtına râcîh gelmekle, beşer iki harb-i umûmî ile iki dehşetli tokat yiyip, o günâhkâr medeniyeti zîr ü zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşâallâh istikbâldeki İslâmiyet’in kuvveti ile medeniyetin mehâsini galebe edecek. Zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek. Sulh-u umûmîyi de te’min edecek.

“Dünya herkese ve ecnebîlere terakkî dünyasıdır. Fakat yalnız bîçâre ehl-i İslâm için tedennî dünyası oldu diye, pek yanlış bir hataya düşüyorsunuz. Madem meylü’l-istikmâl (tekemmül meyli), kâinatta fitrat-ı beşeriyede fitraten derc edilmiş. Elbette beşerin zulüm ve hatasıyla başına çabuk bir kıyâmet kopmazsa, istikbâlde hak ve hakikat, âlem-i İslâmda nev‘-i beşerin eski hatîâtına kefâret olacak bir saadet-i dünyeviyeyi de gösterecek, inşâallâh.”

“Evet, bakınız, zaman hatt-ı müstakîm üzerine hareket etmiyor ki, mebde’ ve müntehâsı birbirinden uzaklaşsın. Belki küre-i arzın hareketi gibi, bir dâire içinde dönüyor. Bazen terakkî içinde yaz ve bahar mevsimi gösterir. Bazen tedennî içinde kış ve fırtına mevsimi göste-

rir. Her kıştan sonra bir bahar, her geceden sonra bir sabah olduğu gibi; nev‘-i beşerin dahi bir sabahı, bir baharı olacak inşâallâh. Hakikat-i İslâmiyenin güneşi ile sulh-u umûmî dâiresinde hakikî medeniyeti görmekliği rahmet-i İlâhiyeden bekleyebilirsiniz.”²⁵⁴

“**Elhâsıl:** Madem mezkûr kat‘î hakikatlerle bu kâinatta en muntahab netice ve Hâlik’in nazarında en ehemmiyetli mahlûk beşerdir. Elbette ve elbette hayat-ı bâkiyede cennet ve cehennemi, bilbedâhe beşerdeki şimdiye kadar zâlimâne vaz‘iyetler cehennemin vücûdunu ve fitratındaki küllî isti‘dâdât-ı kemâliyesi ve kâinâtı alâkadâr eden hakâik-i îmâniyesi cenneti bedâhetle istilzâm ettiği gibi; her hâlde iki harb-i umûmî ile ettiği ve kâinâtı ağılattıran cinâyetleri ve yuttuğu zakkum şerleri ve hazmetmediği için kustuğu ve zeminin bütün yüzünü pislendirdiği vaz‘iyetiyle, beşeriyeti en berbad bir dereceye düşürüp bin senelik terakkıyâtını zîr ü zeber etmek cinâyetini, beşer hazmetmeyecek. Herhâlde çabuk başında bir kıyâmet kopmazsa, hakâik-i İslâmiye, beşeri esfel-i sâfilîn derece-i sukutundan kurtarmaya ve rûy-u zemîni temizlemeye ve sulh-u umûmîyi te‘mîn etmeye vesîle olmasını, Rahmân-ı Rahîm’in rahmetinden niyâz ediyoruz ve ümid ediyoruz ve bekliyoruz.”²⁵⁵

Cenâb-ı Hak, öncelikle yapılan nasihatlerden nefsimizi müstefid eylesin ve râzı olduğu şekilde dinine ve Ümmet-i Muhammed’in îmânına hakkıyla hizmet etmeyi ihsan etsin.

²⁵⁴ A.g.e., s. 177.

²⁵⁵ A.g.e., s. 451.

أَمِينَ جِرْمَةِ سَيِّدِ الْمُرْسَلِينَ

KAYNAKÇA

- Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye Arapça Nüshası, Beyrut, 1988.
- Ahmed bin Hanbel, Müsned, Daru'l-Hadis Arapça Nüshası, Kahire, 1995.
- Ahmed Husrev Hattî, Kur'ân-ı Kerîm ve Meâli, Hayrat Neşriyat, Isparta, 2013.
- Bediüzzaman, Asar-ı Bediye, Osmanlıca Nüshası (Yer ve tarih tespit edilememiştir.)
- Bediüzzaman, Asa-yı Musa, Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2013.
- Bediüzzaman, Barla Lâhikası, Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2011.
- Bediüzzaman, Emirdağ Lahikası, (Yer, yayınevi ve tarih tespit edilememiştir.)
- Bediüzzaman, İşârâtü'l-İcâz, Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2014.
- Bediüzzaman, Kastamonu Lahikası, Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2011.
- Bediüzzaman, Lema'lar, Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2007.
- Bediüzzaman, Mektubat (1. ciltten faydalanılmıştır.), Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2007.
- Bediüzzaman, Mektubat, (2. ciltten faydalanılmıştır) Altınbaşak Yayınları, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2012.
- Bediüzzaman, Muhâkemât, (Yer ve tarih tespit edilememiştir.)
- Bediüzzaman, Sikke-i Tasdik-i Gaybî, Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2009.
- Bediüzzaman, Sözlere, Altınbaşak Neşriyat, (Osmanlıca Nüshası), İstanbul, 2010.
- Bediüzzaman, Şualar, (1. ciltten faydalanılmıştır), Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2011.
- Bediüzzaman, Şualar, (2. ciltten faydalanılmıştır), Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2011.
- Bediüzzaman, Zülfikar Altınbaşak Neşriyat, Osmanlıca Nüshası, İstanbul, 2011.
- Beyhakî, Kitabu'z-Zühd, Daru'l-Cinan, Arapça Nüshası, Beyrut, 1987.
- Cürcanî, Şerhu'l-Mevakıf, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Arapça Nüshası, Beyrut, Birinci Baskı, 1998.
- Cürcanî, Ta'rifat, Dar El-Maârif, Arapça Nüshası, Lübnan, 2007.
- Cürcanî, Tarifat, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Arapça Nüshası, (Yer tespit edilememiştir), 1995.

- Ebû Tâlib Mekki, Kûtu'l-Kulûb (Kalplerin Azığı), Semerkand Yay., İstanbul, 2004.
- El-Hindi, Kenzu'l-Ummal, Müessesetü'r-Risâle Yay., Arapça Nüshası, Beyrut, 1985.
- Et-Tergib ve't-Terhib, Mektebetu'l-Meârif, Riyad, Arapça Nüshası, 2000.
- Fîruz Abadî, Kamus-u Okyanus, Osmanlı Matbaası, Arapça Nüshası, İstanbul, Hicri 1305.
- Heysemi, Mecmau'z-Zevaid, Daru'l-Fikir, Kitabü'l-İlim, Arapça Nüshası, Beyrut, 1992.
- Heysemi, Mecmau'z-Zevaid, Mektebetü'l-Kudsî, Arapça Nüshası, Kahire, 1994.
- İbn Hacer el-Askalânî, Fethu'l-Bâri Şerhi Sahih-i Buhari, Daru's-Selam, Arapça Nüshası, Riyad, 2000.
- İbn-i Kesir, Tefsir-i Kur'ânî'l-Azim, Daru'l-Marife, Arapça Nüshası, Beyrut, 1991.
- İbn-i Kesir, Tefsirü'l-Kur'ânî'l-Azim, Daru't-Tayyibe, Arapça Nüshası, Riyad, 1999.
- İbnü Abdi Berr, Fethu'l-Ber, Mecmuatü't-Tuhafi'n-Nefaisi'd-Devliyye, Arapça Nüshası, Riyad, 1996.
- İmam Gazali, İhyâu Ulûmî'd-Dîn, Temel Neşriyat, Arapça Nüshası, İstanbul, 1985.
- Kenzül Ummal fî Sünen el Akval ve el Efal, Müessesetü'r-Risâle, Arapça Nüshası, Beyrut, 2008.
- Kurtubi, Camiu Li-Ahkami'l-Kur'ân, Müessesetü'r-Risâle, Arapça Nüshası, Beyrut, 2006.
- Kurtubi, Camiu Li-Ahkami'l-Kur'ân, Müessesetü'r-Risâle, Arapça Nüshası, Beyrut, 2006.
- Maverdi, Ahkamu's-Sultaniyye Vel- Vilayetü'd Diniyye (İslâm'da Hilafet ve Devlet Hukuku), Bedir Yay., İstanbul, 1976.
- Mübârekpûrî, Tuhfetü'l-Ahvezi Şerhi Camii't-Tirmizi, Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, Arapça Nüshası, Beyrut, 1971.
- Münâvî, Feyzü'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi'i's-Sağîr, Daru'l-Marife, Arapça Nüshası, Beyrut, 1972.
- Münzirî, Et-Terğib ve't-Terhib, Mektebetu'l-Meârif, Arapça Nüshası, Riyad, 2000.
- Ömer Neseî, İslâm İnancının Temelleri Akaid, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2011.
- Ragıp İsfehani, Müfredat Kur'ân Kavramları Sözlüğü (Tercüme) Çıra Yay., İstanbul, 2012.
- Sahih-i Buhari Muhtasarı, Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1973.
- Sahih-i Müslim, Daru'l-Feyha, Suriye, Arapça Nüshası, 2010.
- Sahih-i Müslim, Çevik Matbaacılık, İstanbul, 1988.

Sebilürreşad Dergisi, İstanbul, Ocak 1952.

Sünen-i İbn Mace, Darü İhyai'l-Kütübi'l-Arabiyye, Arapça Nüshası, Beyrut, 1918.

Sünen-i İbn Mâce, Mektebetü'l-Meârif, Arapça Nüshası, Riyad, (Tarih tespit edilememiştir.)

Şemseddin Sehâvî, Makasidü'l-Hasene, Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, Arapça Nüshası, Beyrut, 1971.

Taftazânî, Şerhu'l-Makasid, Daru'l-Kütübü'l-İlmiye, Arapça Nüshası, Beyrut, 2001.

Tefsiru'l-Beyzavi, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Arapça Nüshası, (Yer tespit edilememiştir.), 1984.

Tehânevî, Keşşâfü Istılâhâtü'l-Fünûn ve'l-Ulûm, Mektebetü'l-Lübnan, Arapça Nüshası, Lübnan, 1996.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

<https://www.aksam.com.tr>

<https://www.dmy.info>

<https://www.haberturk.com>

<https://www.mepanews.com>

<https://www.ntv.com.tr>

<https://www.timeturk.com/tr>